

Monitoring Waterdunen

Onderzoek naar de toeristische en recreatieve meerwaarde

KENNISCENTRUM
KUSTTOERISME

Colofon

Deze rapportage is samengesteld door HZ Kenniscentrum Kusttoerisme, in opdracht van Provincie Zeeland.

© 28 maart 2024 HZ Kenniscentrum Kusttoerisme.

Alle teksten en visuals in deze uitgave mogen vermenigvuldigd of openbaar gemaakt worden, mits met bronvermelding. Hoewel wij bij de totstandkoming van deze uitgave de grootst mogelijke zorgvuldigheid hebben betracht, bestaat altijd de mogelijkheid dat bepaalde informatie niet klopt, of na verloop van tijd verouderd, of niet meer juist is. Waar bekend zijn de bronnen vermeld.

HZ Kenniscentrum Kusttoerisme
p/a HZ University of Applied Sciences
Postbus 364
4380 AJ Vlissingen
Telefoon: 0118 – 489 850

E-mail: kenniscentrumtoerisme@hz.nl

Website: www.kenniscentrumtoerisme.nl

Auteurs

Met dank aan

– Nel Verhoeven Onderzoeksconsultant
Marktonderzoeksbureau Markteffect

Fotografie

HZ Kenniscentrum Kusttoerisme
Provincie Zeeland

Grafische vormgeving

www.dtp-plus.nl

Inhoudsopgave

Hoofdrapportage

1. Inleiding.....	4
2. Onderzoekopzet	7
3. Belevingswaarde bezoekers.....	9
4. Belevingswaarde inwoners	11
5. Bezoekpatronen en recreatiegebruik	15
6. Economische meerwaarde.....	17
7. Conclusie	20

Deelonderzoeken en bijbehorende bijlagen	22
--	----

1. Inleiding

In 2008 bleek de kust tussen Breskens en Groede een zogenaamde Zwakke Schakel in de kustbescherming. In de periode van 2009 tot 2012 is een plan gemaakt waarin kustversterking werd gecombineerd met vernieuwing en versterking van het recreatie-aanbod en de ontwikkeling van getijden-natuur langs de Westerschelde. Dit alles leidde tot de totstandkoming van Waterdunen.

Bij zulke grootschalige projecten vindt de provincie het belangrijk om te monitoren of de provinciale doelen bereikt zijn. De Provincie had meerdere redenen om in Waterdunen te investeren. Naast kustversterking en natuurontwikkeling was het tevens het doel om de toeristisch-recreatieve beleving in de regio te versterken en door middel van toerisme en recreatie een economische impuls te creëren. Voorliggend onderzoek gaat alleen om de toeristisch-recreatieve meerwaarde, vanuit het perspectief van beleving en vanuit economisch perspectief. De meerwaarde van kustversterking en natuurontwikkeling worden in dit rapport dus niet meegenomen.

Context

Voorafgaand aan de aanleg van Waterdunen heeft HZ Kenniscentrum Kusttoerisme een nulmeting uitgevoerd (in 2011 en 2014). De context is nogal gewijzigd sindsdien waardoor eenzelfde aanpak onvoldoende relevante inzichten biedt, zijnde 1) de ontwikkeling van de toeristische vraag, 2) de ontwikkeling van het toeristisch aanbod en 3) de ontwikkeling van het draagvlak voor toerisme in de regio.

1) Ontwikkeling toeristische vraag

In de periode 2012-2019 is sprake van een continue groei van toerisme; wereldwijd, in Nederland, in Zeeland en in West-Zeeuws-Vlaanderen. In die periode groeide het aantal overnachtingen in Nederland met 33% en in Zeeland zelfs met 37%. De coronapandemie zorgde voor een forse terugval in toerisme, maar de impact was in Zeeland minder groot dan elders in het land. Sterker nog, in 2021 was Zeeland alweer terug op het aantal overnachtingen van 2019 en cijfers over 2022 en 2023 laten een verdere groei zien.

In de gemeente Sluis is het aantal overnachtingen in de periode 2011-2022 meer dan verdubbeld (+133%). In 2022 was het aantal overnachtingen in de gemeente Sluis 4,7 miljoen, in 2011 was dit nog 2,6 miljoen. Dit is deels het gevolg van de uitbreiding van het toeristisch aanbod in de regio. Een andere verklaring ligt in de autonome groei van toerisme in deze periode: in heel Nederland nam het aantal toeristische overnachtingen van 2012-2022 met 43% toe (CBS, 2023).

2) Ontwikkeling toeristisch aanbod

Naast de forse autonome groei van toerisme is ook het toeristisch aanbod in Zeeland en in West-Zeeuws-Vlaanderen nogal gewijzigd. Statistieken van het CBS laten zien dat het aanbod van toeristische kampeerplaatsen in Zeeland in de periode 2014-2023 met 9% daalde en het aanbod van huisjes en verhuurchalets met 23% groeide. Daarnaast groeide het aantal hotelkamers in Zeeland in dezelfde periode met 18%. In Zeeuws-Vlaanderen registreerde het CBS in deze periode een toename van huisjes en verhuurchalets van 91%, een toename van hotelbedden van 10% en een afname van toeristische kampeerplaatsen van 4%. Het CBS registreert geen

jaarplaatsen op campings, maar bekend is dat het aantal jaarplaatsen in Zeeuws-Vlaanderen in deze periode eveneens gedaald is.

Op basis van deze cijfers kan worden vastgesteld dat sprake is van veel wijzigingen op bestaande vakantieparken (kwaliteitsverbetering, grotere kampeerplaatsen, transitie van kampeerplaatsen naar verhuurobjecten en vakantiewoningen). In West-Zeeuws-Vlaanderen zijn daarnaast enkele nieuwe grootschalige vakantieparken ontwikkeld. In Breskens en Cadzand is verder sprake van een toename van het aanbod vakantieappartementen, voor eigen gebruik dan wel voor toeristische verhuur. Al met al is het aanbod in de regio fors gegroeid en veranderd.

3) Ontwikkeling toeristisch draagvlak

Waar toerisme decennia lang werd beschouwd als aanjager van economische groei en als pijler voor het regionale voorzieningenniveau, zijn meningen over toerisme de laatste jaren meer verdeeld. Er is meer oog voor de nadelige effecten die toerisme in een regio teweeg kan brengen, zoals de druk op natuur en landschap en de impact op de lokale bevolking. In een onderzoek van HZ Kenniscentrum Kusttoerisme uit 2022 onder Zeeuwen naar het draagvlak voor toerisme, staat dat iets meer dan de helft van de inwoners in de kustgemeenten het gevoel heeft dat het door toerisme te druk wordt en dat een groei van het aantal bezoekers zal leiden tot wrijving. In het binnenland is dat ongeveer één op de vijf inwoners. Desondanks was twee derde van de respondenten van mening dat zijn of haar gemeente een toeristische bestemming moet blijven.

Vanuit deze achtergrond is het toekomstbeeld Bestemming Zeeland 2030 ontwikkeld, met daarin de ambitie te zorgen voor een vrijetijdssector die in balans met de samenleving en de omgeving bloeit. Groei van het toerisme is géén doel meer, wel het streven naar een optimale beleving van inwoners en gasten, een toekomstbestendige vrijetijdssector en een positieve bijdrage van toerisme aan de omgeving en de samenleving.

Monitoring

Om de toeristische impact van de ontwikkeling van Waterdunen goed te kunnen monitoren, zou idealiter de context gelijk blijven. De context ten aanzien van toerisme is echter gewijzigd. Er is sprake van groei van de toeristische vraag, groei van het toeristische aanbod en een maatschappelijke zoektocht naar 'toerisme in balans'. Dit maakt een vergelijking met de eerdere nulmeting en prognoses lastig.

Bovendien is Waterdunen nog niet volledig klaar tijdens de uitvoering van dit onderzoek. Het natuurgebied is aangelegd en ingericht voor recreatief medegebruik, maar de natuur heeft nog tijd nodig om tot wasdom te komen. Daarnaast is het verblijfsaanbod is nog niet volledig gereed. De eerste fase is sinds medio 2023 in gebruik genomen, de andere fasen volgen in de komende jaren.

Desondanks is het de wens om de monitoring gedurende 2023 uit te voeren. In 2022 heeft de Provincie Zeeland het eigendom van de natuurgronden overgedragen aan Stichting Het Zeeuws Landschap, nadat in 2021 de recreatiegronden al waren overgedragen aan Molecaten. De realisatie van Waterdunen is daarmee voor de Provincie Zeeland afgerond. In 2023 en 2024 vindt de nazorgfase plaats, waarin o.a. monitoringswerkzaamheden plaatsvinden, zoals de voorliggende onderzoeksrapportage. Daarna is het project Waterdunen voor de Provincie Zeeland definitief ten einde. Door de monitoring gedurende 2023 uit te voeren, kunnen de resultaten vóór het einde van de nazorgfase worden opgeleverd.

Opbouw rapportage

Allereerst volgt een uitleg over de algemene onderzoeksopzet. Monitoring Waterdunen bestaat uit vier deelonderzoeken. Ten behoeve van de leesbaarheid, zijn na de onderzoeksopzet eerst de belangrijkste conclusies per deelonderzoek te lezen om daarna tot een algehele conclusie te komen. De uitgebreide rapportages van de vier deelonderzoeken en bijbehorende bijlagen volgen nadien.

2. Onderzoekopzet

Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in hoeverre de toeristisch-recreatieve beleving in de regio door Waterdunen versterkt is en in hoeverre er sprake is van een (verwachte) economische meerwaarde door de totstandkoming van Waterdunen.

Onderzoekspopulatie

Als het gaat om toeristisch-recreatieve beleving kan onderscheid worden gemaakt in de beleving van inwoners enerzijds en bezoekers anderzijds. Inwoners waren bij de start van de aanleg van Waterdunen zeer verdeeld en het sentiment was bij sommige inwonersgroepen ronduit negatief. Wat is de status nu? Hoe waarderen inwoners Waterdunen nu het er is?

Als het gaat om de bezoekers kunnen er meerdere groepen onderscheiden worden. Allereerst dagbezoekers die van buiten de regio naar West-Zeeuws-Vlaanderen komen voor een dagje uit, zonder overnachting. Dit kunnen ook mensen zijn die elders in Zeeland overnachten. Daarnaast ook vakantiegangers die in West-Zeeuws-Vlaanderen op vakantie zijn, of vakantiegangers die in Waterdunen overnachten (Molecaten Park Waterdunen, open sinds medio 2023).

Stakeholders

Voor de totstandkoming van Waterdunen werken vijf partijen samen: Provincie Zeeland, recreatiebedrijf Molecaten, Stichting Het Zeeuwse Landschap, de gemeente Sluis en Waterschap Scheldestromen. Provincie Zeeland was gedurende de fysieke aanleg van het gebied trekker van het project. Inmiddels is het beheer van het natuurgebied overgedragen aan Stichting Het Zeeuwse Landschap en het beheer en eigendom van het recreatiegedeelte overgedragen aan Molecaten.

In de toekomst is Provincie Zeeland nog betrokken bij Waterdunen als lid van het beheerplatform en verleent onder andere subsidie voor het natuurbeheer in het natuurgebied. De partijen komen samen in het Beheerplatform Waterdunen. Dit platform is gedurende dit onderzoek benut als klankbordgroep.

Onderzoeksvragen

Om inzicht te krijgen in de toeristisch-recreatieve meerwaarde van Waterdunen zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld.

De hoofdvraag is als volgt:

‘Wat is de huidige toeristisch-recreatieve meerwaarde van Waterdunen, uitgedrukt in belevingswaarde en economische waarde?’

De deelvragen zijn:

- Wat is de economische meerwaarde van Waterdunen voor toerisme en recreatie in de regio?
 - Wat is de huidige economische meerwaarde?
 - Wat is de verwachte economische meerwaarde?
- Wat is de belevingswaarde van Waterdunen voor inwoners?
 - In hoeverre recreëren inwoners in en om Waterdunen?
 - Hoe waarderen inwoners Waterdunen nu het er is?
- Wat is de toeristisch-recreatieve beleving van bezoekers?
 - Wat is de bekendheid van Waterdunen onder bezoekers van de regio?
 - In hoeverre brengen bezoekers van de regio ook een bezoek aan Waterdunen?
 - Hoe waarderen bezoekers Waterdunen?

Onderzoeksmethode

Om inzicht te krijgen in versterking van de toeristisch-recreatieve beleving in de regio door Waterdunen en in hoeverre er sprake is van een (verwachte) economische impuls door Waterdunen, zijn vier deelonderzoeken uitgevoerd:

- Onderzoek naar de waardering van het gebied door bezoekers
- Onderzoek naar de waardering van het gebied door inwoners
- Inzage in bezoekpatronen en recreatief gebruik
- Onderzoek naar de (verwachte) economische meerwaarde.

In de bijgevoegde deelonderzoeken wordt de aanpak hiervan nader toegelicht.

3. Belevingswaarde bezoekers

Om een beeld te krijgen van de toeristisch-recreatieve belevingswaarde van bezoekers is mondeling een vragenlijst afgenomen in en rondom Waterdunen in de periode 1 mei - 25 oktober 2023. 453 respondenten hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Hieronder volgt een samenvatting met de belangrijkste conclusies. Het gehele onderzoek, inclusief alle resultaten, staat beschreven in deelonderzoek 1.

De meeste respondenten zijn bekend met Waterdunen

De resultaten laten zien dat de meeste respondenten bekend zijn met natuurgebied Waterdunen. Van de respondenten die wij rondom het gebied hebben gesproken, zegt meer dan vier vijfde het gebied te kennen. Van de respondenten aangesproken in het gebied, was een kleine meerderheid (57%) voorafgaand aan het bezoek al bekend met Waterdunen. De meeste mensen kennen Waterdunen door eerdere bezoeken, via bekenden of zoekmachines zoals Google.

Respondenten willen er vooral 'even tussen uit'

Respondenten in het gebied

Van de respondenten, aangesproken in het gebied, is ongeveer de helft (51%) speciaal voor het gebied naar West-Zeeuws-Vlaanderen gekomen. Waterdunen lijkt hiermee een aantrekkingskracht te hebben voor de regio.

De meeste mensen zijn in Waterdunen om te wandelen (88%). Andere veelgenoemde activiteiten zijn een bezoek aan de uitkijkpunten of een bezoek aan een informatiepunt. Het voornaamste achterliggende bezoekersmotief is om er even tussen uit te zijn en de batterij opladen, gevolgd door gezellig samen met vrienden of familie op stap gaan.

Op nummer drie staat de interesse in het gebied, om iets te leren over de natuur. Een fysieke uitdaging aangaan wordt als minst belangrijke motief gezien.

Respondenten rondom het gebied

Aan de respondenten die rondom het gebied zijn bevraagd, is gevraagd of zij van plan zijn het gebied te bezoeken tijdens hun bezoek aan de regio. 62% is van plan het gebied te bezoeken, één derde overweegt dit nog.

Het merendeel wil gaan wandelen (73%) in Waterdunen. Daarentegen worden ook veel activiteiten benoemd die niet mogelijk zijn in het gebied; zoals een strandbezoek, fietsen, een horeca bezoek of de hond uitlaten. Mogelijk zijn deze respondenten niet volledig op de hoogte van de mogelijkheden in natuurgebied Waterdunen. Door de enquêteur is hierover een uitleg gegeven.

De waardering voor het gebied is voldoende

Aan de respondenten is gevraagd wat zij van Waterdunen vinden als getijdennatuurgebied, als vogelgebied, als bescherming tegen het water en als gebied voor het kweken van zilte groenten en schelpdieren. Ook is gevraagd naar de mening omtrent de recreatieve voorzieningen en informatievoorzieningen in het gebied.

De resultaten (tabel 1) laten zien dat de meeste deelnemende bezoekers geen uitgesproken mening hebben als het gaat om de gebiedswaardering. Alle waarden scoren een voldoende tussen een 6 en een 7. Respondenten met het bezoekersmotief 'er tussen uit' geven de laagste scores op de gevraagde onderdelen. Respondenten met 'gezelligheid' als hoofdmotief zijn het minst tevreden over de recreatieve en informatievoorzieningen.

Natuurgebied Waterdunen is daarentegen nog niet volwassen. De natuur heeft tijd nodig om tot wasdom te komen en het vakantiepark is nog deels in aanbouw. Als een dergelijk onderzoek opnieuw zou worden uitgevoerd op een later moment resulteert dit ook in andere uitkomsten.

De open antwoorden laten zien dat er kansen liggen omtrent de horeca- en sanitaire voorzieningen in Waterdunen. Ook meer zitgelegenheden, meer beleving voor kinderen, toegankelijkheid voor mindervaliden en uitgebreidere informatievoorzieningen worden genoemd als verbeterpunt.

Kunt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven [...]	Gezelligheid	Er tussen uit	Interesse voor het gebied	Een fysieke uitdaging	Gemiddelde score
Getijdennatuurgebied	6,93	6,24	7,32	7,22	6,58
Vogelgebied	7	6,32	7,18	7	6,62
Bescherming tegen water	7,01	6,35	7,31	7,57	6,69
Kweken zilte groenten en schelpdieren	7,03	6,31	7,5	7,92	6,7
Recreatieve voorzieningen	6,7	6,25	7,37	7,05	6,53
Informatievoorzieningen	6,77	6,33	7,38	7,16	6,6

Tabel 1: Gemiddelde waardering voor het gebied, score per bezoekersmotief.

4. Belevingswaarde inwoners

Om de waardering voor het gebied van inwoners uit West-Zeeuws-Vlaanderen in kaart te brengen zijn wij in gesprek gegaan met 21 inwoners uit Breskens, Groede en Boerenhol middels 3 groepsinterviews. Daarnaast zijn 4 ondernemers bevraagd door middel van een interview.

Interviews bieden de mogelijkheid om inzichten te verdiepen en zo een goed beeld te geven van de meningen die leven ten aanzien van Waterdunen. Door groepsinterviews af te nemen wordt een positieve dynamiek gecreëerd waarbij deelnemers elkaar prikkelen en tot opmerkingen komen die in een individueel interview niet in hen opkomen. Op deze manier wordt rijkere informatie opgehaald ten opzichte van een vragenlijst.

Om een zo gemêleerd mogelijk gezelschap samen te brengen zijn de inwoners via diverse media benaderd: de dorpsraden, flyers in HZ University of Applied Sciences en de dorpskernen, mond tot mond en een gepromoot bericht op sociale media. Dit heeft gezorgd voor een mix van mensen met verschillende achtergronden, interesses en leeftijden.

Het volledige onderzoek staat beschreven in deelonderzoek 2. Onderstaand betreft een conclusie van alle gesprekken gezamenlijk.

Bezoekfrequentie is wisselend

De deelnemende inwoners en ondernemers van Boerenhol, Breskens en Groede zijn gevraagd hoe vaak zij natuurgebied Waterdunen bezoeken en waarom. De antwoorden die zijn gegeven zijn wisselend. Een deel van de inwoners komt zelden tot nooit in het gebied of zijn er zelfs sinds de opening van het gebied niet meer geweest. Daarentegen bezoekt een ander deel van de inwoners het gebied met enige regelmaat; van eenmaal per week tot dagelijks.

Er zijn diverse redenen waarom de deelnemers het gebied zelden bezoeken. De ervaren beperkte toegankelijkheid voor mindervaliden en het verbod op honden en fietsen dragen hieraan bij. Door diverse deelnemende inwoners worden de ingangen van het gebied als slecht toegankelijk ervaren met een scootmobiel of rollator. Inwoners die graag met hun hond het gebied willen bezoeken begrijpen het verbod vanwege vogelbescherming. Daarentegen zouden zij graag een specifiek gedeelte of route zien waar ze wel welkom zijn. In het oosten van natuurgebied Waterdunen is een pad waar honden aangelijnd mee mogen. De inwoners lijken hier niet van op de hoogte te zijn of dit niet als voldoende te ervaren. Sommige inwoners van Groede geven aan het gebied weinig te bezoeken omdat het te ver weg is voor een korte wandeling.

Redenen om het gebied wel te bezoeken zijn onder andere het genieten van de rust, kijken naar de vogels, wandelen, als doorsteek naar het strand, hardlopen of vanwege vrijwilligerswerk voor Stichting Het Zeeuwse Landschap. De inwoners die hardlopen in het gebied geven aan dat het aangenaam is om hier te sporten omdat ze niet worden gestoord door honden.

De waardering voor het gebied varieert

Wat betreft de waardering voor het gebied lopen de meningen uiteen. De inwoners spreken aan de ene kant hun waardering uit over het gebied, maar sommige deelnemers zijn ook kritisch. Argumenten als: 'Er zit geen kleur in, het is kaal.' of 'Het voelt niet alsof ik in de natuur ben.' tot 'Het mag wat wilder.' en 'Het is te veel gereguleerd.' worden tijdens de gesprekken genoemd.

Andere deelnemers weerleggen bovenstaande reacties door aan medebewoners uit te leggen dat er wel degelijk kleur is in het gebied. Er

wordt benadrukt dat het natuurgebied bewust kaal wordt gehouden vanwege de vogels, en dat de vegetatie rondom het gebied zich nog verder moet ontwikkelen. Ook een opmerking dat er weinig mensen wandelen in het gebied wordt door hen weerlegd. Enkele deelnemende inwoners van Breskens zijn juist erg blij met de totstandkoming van het gebied, omdat er weinig vergelijkbare gebieden in de omgeving zijn waar ze in rust kunnen recreëren. Ze merken wel op dat het jammer is dat het bezoekerscentrum en speelnatuur voor kinderen nog ontbreken, omdat dit de beleving van Waterdunen voor bezoekers zou verrijken.

De aanwezige voorzieningen zoals de vogelkijkhutten, de loopbruggen en informatieborden over de vogels die in het gebied te zien zijn, worden erg gewaardeerd. Daarnaast benoemen de inwoners nog enkele suggesties die het gebied ten goede kunnen komen. Zo is er behoefte aan betere bewegwijzering, vuilnisbakken, bankjes en toiletten.

Verder worden de routes in het gebied als lang ervaren, met name met kleine kinderen. Ook voor mindervaliden zijn de afstanden aanzienlijk groot wordt opgemerkt.

De inwoners zien graag een verbetering in de communicatie over wat er wel én niet wordt gerealiseerd in het gebied. Communicatie via de dorpsraden of via regionale huis-aan-huis bladen worden als opties genoemd.

Een duidelijk sentiment is voelbaar rond het proces van gebiedsontwikkeling tot realisatie

De deelnemende bewoners geven aan dat het proces rond de gebiedsontwikkeling van het gebied tot daadwerkelijke realisatie niet volledig overeenkomt met wat destijds werd geschetst. Hierover is nog een duidelijk sentiment voelbaar.

Enerzijds wordt de noodzaak van kustversterking erkend. De combinatie van een vogelnatuurgebied in combinatie met de getijdenduiker wordt als waardevol ervaren. Deze manier van kustversterking wordt als 'uniek en mooi' beschreven. De zilte teelt wordt eveneens beschouwd als een waardevol initiatief. Anderzijds uiten de deelnemende boeren onvrede over de totstandkoming van het gebied en voelen zij zich niet begrepen of gehoord. Zorgen worden geuit met betrekking tot de zout water inlaat en het aantal vogels en distelpluis op de akkers. Dit heeft volgens hen namelijk impact op de landbouwgrond en gewassen. Ook is er bezorgdheid over de kwaliteit en snelheid waarmee reparaties aan de infrastructuur in het gebied (zoals gemalen en fietspaden) worden uitgevoerd.

Met betrekking tot de toeristische en recreatieve voorzieningen heerst onduidelijkheid en onvrede onder de deelnemende inwoners. Dit gaat met name over het verschil tussen de oorspronkelijk gepresenteerde plannen en de daadwerkelijke realisatie. De inwoners begrijpen niet waarom bepaalde keuzes zijn gemaakt en voelen zich onvoldoende betrokken in dit beslissingsproces. Verder wordt een mismatch ervaren tussen de accommodaties van Molecaten Park Waterdunen en het landschappelijk karakter van Waterdunen. 'De huisjes zouden opgaan in de natuur.' vertelt één van de inwoners. 'Dit zou ook gelden voor de paden die zijn aangelegd, een deel is nu geasfalteerd.' De inwoners maken zich zorgen over de verdere ontwikkeling van het vakantiepark en het groeiend aantal bezoekers. De inwoners zijn bang dat het te druk wordt.

De inwoners uit Breskens vinden dat de beleving tegenvalt. Er ligt een dijkje aan de rand waardoor het zicht vanuit Schoneveld beperkt is: 'Iemand die daar loopt of fietst ziet niks. Je kan er alleen tussendoor kijken bij de eerste brug.'. Vanuit Breskens zijn er niet veel toegangswegen tot het gebied, daarmee mist het gebied 'de connectie met de Bressiaander', volgens de deelnemers.

De infrastructurele veranderingen worden vooral besproken tijdens de gesprekken met inwoners van Boerenhol en Groede. Het wegvallen van de Langeweg wordt als een groot gemis ervaren. Door de ontwikkeling van natuurgebied Waterdunen zijn twee wegen afgesloten, namelijk de Langeweg en 't Zandertje. Door deze verkeerswijziging centreert het verkeer richting West-Zeeuws-Vlaanderen zich op de Provincialeweg (N675). Hierdoor is de verkeersdruk in Boerenhol toegenomen. De inwoners ervaren veel overlast en hinder. De verkeersintensiteit neemt toe, met name in de zomermaanden, en daarbij wordt vaak te hard gereden. De reeds genomen maatregelen werken niet afdoende en de inwoners maken zich zorgen over de toenemende infrastructurele druk.

Aantrekkingskracht en economische impuls wordt als beperkt ervaren

Op dit moment hebben de inwoners niet het gevoel dat het natuurgebied een bepaalde aantrekkingskracht heeft voor de regio. Men verwacht dat de economische impuls van het gebied beperkt zal blijven. Volgens de inwoners komen de meeste bezoekers in de regio voor het strand. Ze treffen wel vogelspotters in het natuurgebied Waterdunen.

De deelnemende inwoners zijn niet werkzaam in de toeristisch-recreatieve sector en ervaren daardoor geen directe voordelen van de bezoekers die vanwege natuurgebied Waterdunen, of Molecaten Park Waterdunen, een bezoek brengen aan West-Zeeuws-Vlaanderen. Zij ervaren vooral de nadelen van deze hoeveelheid bezoekers; namelijk de eerder benoemde groeiende infrastructurele druk. Daarbij steekt het dat belangrijke wegen zijn komen te vervallen door de aanleg van de camping. Het belemmert tevens de oude doorgang voor inwoners om naar strand te lopen en te fietsen.

De inwoners hopen dat Molecaten Park Waterdunen de toeristen die elke week aankomen en op het park verblijven, goed kan informeren en 'helpen opvoeden' zodat er zo min mogelijk natuurverstoring plaatsvindt. De eilanden liggen namelijk vlakbij het vakantiepark.

De geïnterviewde ondernemers informeren hun gasten momenteel niet actief over het natuurgebied Waterdunen. In het verleden hebben zij informatiematerialen ontvangen van Provincie Zeeland. Zij zouden ook nu hun gasten nog graag willen informeren en worden daarin graag meer gefaciliteerd, bijvoorbeeld door middel van informatiefolders.

De toekomst is hoopvol en biedt kansen, maar brengt ook zorgen mee over de druk op de natuurwaarden en infrastructuur door de toename van bezoekers

De inwoners verwachten dat het gebied in de toekomst aantrekkelijker wordt voor bezoekers door de verdere ontwikkeling van het vakantiepark en de aanleg van een bezoekerscentrum. Het toekomstige bezoekerscentrum en speelnatuur voor kinderen wordt als zeer waardevol gezien. Wel maken de inwoners zich zorgen over de aantrekkingskracht van het toerisme en de natuurverstoring die hiermee mogelijk gepaard kan gaan in het gebied. 'Ik ben bezorgd, dat de natuurwaarden die beoogd worden niet waargemaakt kunnen worden door het aantal toeristen dat nog komt.'. De inwoners uit Boerenhol zijn daarbij bang dat de infrastructurele druk verder zal stijgen. Ze voelen zich als vaste bewoners steeds minder welkom in het gebied.

'Ondanks dat de toerist ons ook veel brengt, weet ik niet of we nog economisch meer toeristen nodig hebben. We zijn blij dat we juist rustig kunnen wandelen in Waterdunen. Waterdunen wordt gezien als een mooie tegenhanger van de drukte in de kern, ik vind het een cadeautje', aldus enkele inwoners uit Breskens.

Het gebied biedt volgens de inwoners ook volop kansen, zoals schoolprojecten en educatieve projecten, om de betrokkenheid met de streek te vergroten. Ondanks de negatieve lading rondom Waterdunen wordt er ook gezegd: 'We moeten verder!' en 'Het gebied is klaar en het is tijd om er nu wat van te maken.'

5. Bezoekpatronen en recreatiegebruik

Om zo goed als mogelijk te kunnen analyseren in hoeverre inwoners van de regio West-Zeeuws-Vlaanderen het natuurgebied Waterdunen bezoeken zijn data van drukmetingen voor dit gebied ingekocht bij Resono. Het bedrijf Resono meet het aantal mensen dat aanwezig is op een gewenste vooraf afgebakende locatie met een mobiel panel van ongeveer 1,7 miljoen personen. Met behulp van dit panel kan een goede inschatting worden gemaakt van de drukte op een gekozen locatie binnen een bepaald tijdsbestek. Drukke wordt niet alleen bepaald door dagbezoekers, maar door het totaal van dagbezoekers, verblijfsbezoekers én inwoners. In de periode 1 mei 2022 – 1 oktober 2023 is de drukte gemeten op de afgebakende locatie Waterdunen.

Bezoekers komen vooral uit de directe omgeving

Uit de gegevens blijkt dat de meeste Nederlandse bezoekers tijdens de meetperiode uit de directe omgeving komen (met name gemeente Sluis & Terneuzen), de rest van Zeeland en omliggende provincies Noord-Brabant, Utrecht & Zuid-Holland. 36% van de Nederlandse bezoekers woont in de gemeente Sluis.

Bezoekfrequentie

Uit de gegevens van Resono blijkt dat 3% van de bezoekers tijdens de meetperiode eens per dag of meer en 3% eens per week of meer zijn geregistreerd in het afgebakende gebied. Deze bezoekers zijn hoogstwaarschijnlijk voor het merendeel inwoners en/of personen die in de buurt werken. De gegevens tonen bovendien aan dat 20% van de terugkerende bezoekers Waterdunen eens per maand of vaker heeft bezocht. 74% van de bezoekers komt juist minder dan eens per maand in Waterdunen. De terugkerende bezoekers betreffen een combinatie van verblijfsbezoekers, dagbezoekers en inwoners van de regio.

Waterdunen telt duizend bezoekers per maand

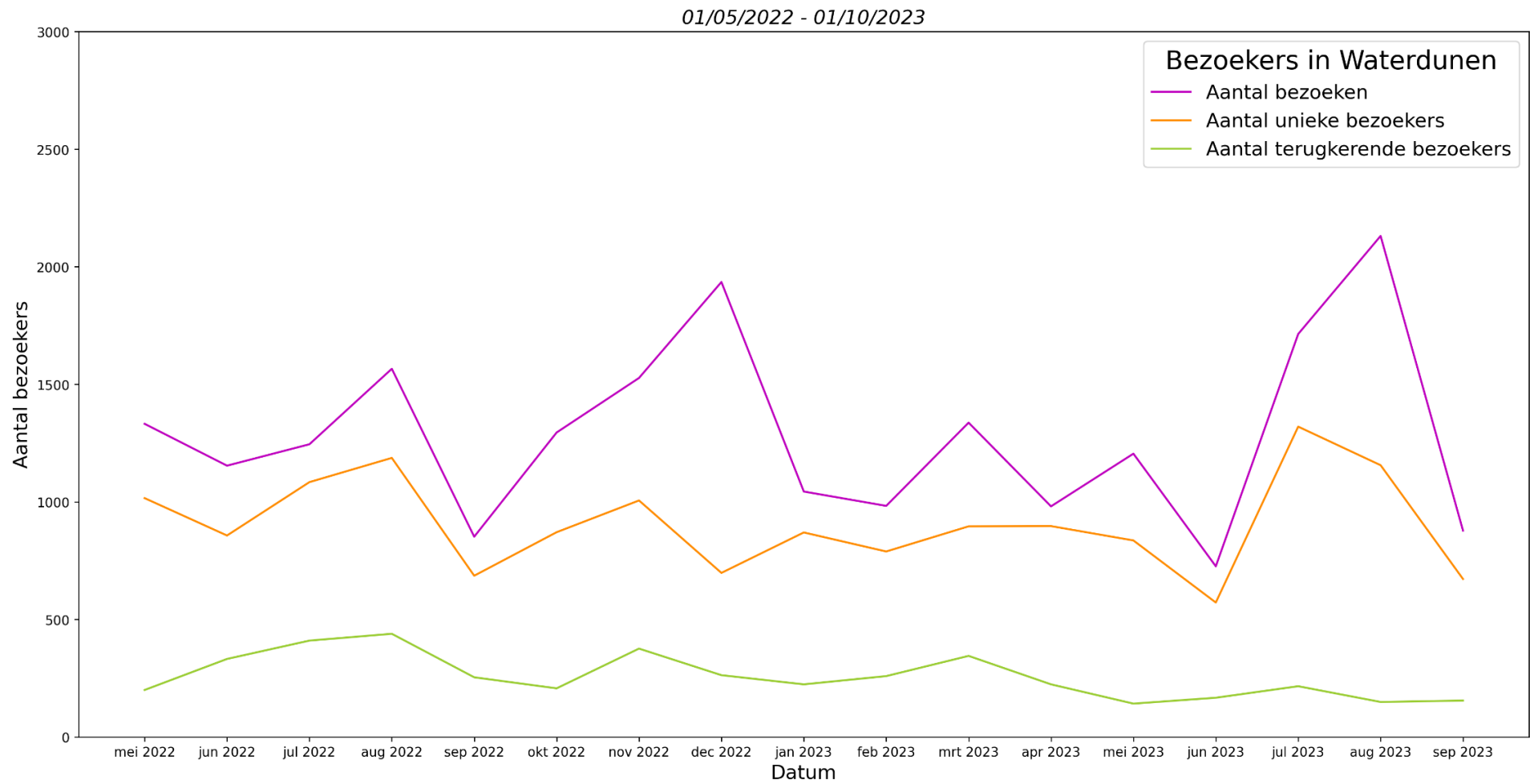
In de periode tussen 1 mei 2022 en 1 oktober 2023 zijn er op de afgebakende locatie in Waterdunen bijna 22.000 bezoeken en ruim 12.300 unieke bezoekers gemeten. In figuur 1 op de volgende bladzijde is het totaal aantal bezoeken, het aantal unieke bezoekers én het aantal terugkerende bezoekers op de afgebakende locatie in Waterdunen per maand tijdens de meetperiode weergegeven.

Uit deze gegevens blijkt een minimum van ongeveer 1.000 bezoeken per maand met pieken tot (meer dan) 2.000 bezoeken per maand. Het aantal unieke bezoekers schommelt rond de 1.000 per maand met een piek in juli 2023. Het aantal terugkerende bezoekers blijft tijdens de gehele meetperiode onder de 500 terugkerende bezoekers per maand.

Drukste perioden

De periode rondom de zomervakanties is niet per definitie de drukste periode geweest tijdens de meetperiode, ook in het najaar van 2022 zijn er relatief veel bezoeken geregistreerd in Waterdunen. De hoogste aantallen bezoeken en dus de drukste perioden in de afgebakende locatie in Waterdunen zijn gemeten tussen oktober 2022 & december 2022 én tussen juli 2023 & augustus 2023. Zichtbaar is dat het tijdens de eerste maanden van 2023 minder druk is dan in het najaar van 2022 en de zomer van 2023.

Zie het volledige deelonderzoek 3 voor uitgebreide toelichting over de dataverzameling en gehanteerde begrippen.

Figuur 1: Bezoekers in Waterdunen per maand tijdens de meetperiode.

6. Economische meerwaarde

De toeristische bestedingen, economische impact én de hieraan gekoppelde werkgelegenheid zijn in beeld gebracht voor de gemeente Sluis in de periode 2014-2022 én aanvullend voor het gebied Waterdunen zelf vanaf 2023, inclusief prognoses voor de jaren 2024 & 2025. Het volledige onderzoek staat beschreven in deelonderzoek 4.

De economische impact van het verblijfstoerisme voor gemeente Sluis is zeer groot. De bestedingen van verblijfstoerisme ter waarde van € 245 miljoen zorgden voor 2.670 banen in de gemeente (2022), verspreid over alle economische sectoren. Het verblijfstoerisme genereert 24% van alle banen in gemeente Sluis. De bestedingen van verblijfstoerisme zijn opgebouwd uit: bestedingen tijdens vakantie van het toeristische verblijf en vaste gasten én jaarlijkse uitgaven van vaste gasten. In deze cijfers is de economische impact van dagtoerisme nog niet meegenomen.

De totale impact van toerisme is dus nog groter. In bijlage A is een uitgebreide toelichting opgenomen over de manier waarop deze cijfers tot stand zijn gekomen. In tabel 2 is een overzicht opgenomen van de ontwikkeling van de bestedingen door verblijfsbezoekers in de gemeente Sluis in de periode 2014-2022.

Duidelijk zichtbaar is dat de totale bestedingen door verblijfsbezoekers in de gemeente Sluis in de periode tussen 2014 en 2022 aanzienlijk zijn gestegen (+157%). Deze stijging kan onder andere worden verklaard door de ontwikkeling van de toeristische vraag (+50% in dezelfde periode) in samenhang met de ontwikkeling van het toeristisch aanbod in de regio, met name wijziging, uitbreiding en nieuwvestiging. Ook zijn in deze periode de gemiddelde uitgaven per persoon per nacht aanzienlijk toegenomen.

Tabel 2: Ontwikkeling bestedingen door alle verblijfsbezoekers in gemeente Sluis.

	2011	2014	2022
Toeristisch verblijf – bestedingen tijdens vakantie	€ 41.331.500	€ 65.389.000	€ 188.959.000
Vaste gasten – bestedingen tijdens vakantie	€ 12.573.000	€ 11.539.000	€ 31.244.000
Vaste gasten – jaarlijkse uitgaven	€ 18.689.000	€ 18.411.500	€ 24.852.000
Totaal	€ 72.593.500	€ 95.339.500	€ 245.055.000

In de berekening van de economische waarde van bezoek aan Waterdunen is gekeken naar de verblijfgasten van Molecaten Park Waterdunen en bezoekers aan het natuurgebied zoals gemeten met Resono-data. Het was met de beschikbare gegevens niet mogelijk om een reële inschatting te maken van de mate waarin Waterdunen nu al leidt tot extra gasten voor andere verblijfsaccommodaties in de regio. In het deelrapport Economische meerwaarde is uitgebreid toegelicht hoe de berekening van de economische meerwaarde tot stand is gekomen. In tabel 3 is de raming van toeristische bestedingen door bezoek aan Waterdunen in 2023 weergegeven, evenals de prognose voor de komende jaren. In het deelrapport Economische meerwaarde is de totstandkoming van deze prognoses uitvoerig beschreven. De prognoses over 2024 en 2025 betreffen schattingen op basis van de meest recente beschikbare databronnen.

Veruit het grootste deel van de economische waarde van Waterdunen wordt gegenereerd door gasten die verblijven op Molecaten Park Waterdunen. Die waarde zal naar verwachting sterk groeien in de komende jaren, vooral door de uitbreiding van het aantal accommodaties en door een toename van de bezettingsgraad.

De toeristische bestedingen en de economische waarde gegenereerd door bezoek aan Waterdunen maken uiteraard ook onderdeel uit van de toeristische bestedingen en economische waarde van toerisme in de gemeente Sluis. Een rechtstreekse vergelijking is echter nog niet mogelijk; de meest recente beschikbare data voor de gemeente Sluis betreft 2022 en 2023 is het eerste exploitatiejaar voor Waterdunen.

Wel kan worden geconcludeerd dat de totale bestedingen door toeristisch verblijf in Waterdunen in 2023 (€ 3,2 miljoen) een bescheiden bijdrage zullen leveren aan de totale bestedingen door verblijfstoeristen in de gemeente Sluis (€ 245 miljoen in 2022).

	2023	2024	2025
Dagrecreatie	€ 380.000	€ 466.000	€ 567.000
Toeristisch verblijf Molecaten Park Waterdunen	€ 3.214.000	€ 6.198.000	€ 8.246.000
Totaal	€ 3.594.000	€ 6.665.000	€ 8.813.000

Tabel 3: Prognose bestedingen door bezoek aan Waterdunen.

In de rapportage 'Regionale sociaal-economische effecten Waterdunen' uit 2010, is een raming gemaakt van de verwachte economische waarde. Zoals reeds benoemd is de toeristische context sindsdien veranderd. Zo zijn de totale bestedingen door verblijfsbezoekers in de gemeente Sluis aanzienlijk gestegen en is het vakantiepark nog niet volledig gereed. Daarom is een vergelijking met een prognose uit 2010 eigenlijk niet goed mogelijk.

Wanneer de verwachte economische waarde uit het rapport uit 2010 toch naast de actuele prognoses wordt gezet, dan blijkt dat het aantal overnachtingen veel lager zal zijn dan destijds geraamd zoals getoond in tabel 4. Dit komt doordat er veel minder accommodatie-eenheden worden gerealiseerd dan destijds gepland was.

Tabel 4: Vergelijking raming (2010) en huidige prognose.

	2010 (Napoleon- hoeve)	Raming (d.d. 2010)	Actuele prognose 2025	Doorkijk langere termijn
Verblijfs-toerisme				
Overnachtingen camping	93.000	74.000	48.000	60.000
Overnachtingen huisjes	111.000	380.000	87.000	100.000
Overnachtingen hotel	0	35.000	0	0
Totaal overnachtingen	204.000	489.000	135.000	160.000
Dagtoerisme				
Aantal dagbezoekers		100.000	9.300	10.000

**Alle getallen in bovenstaande tabel zijn afzonderlijk afgerond.*

Als het gaat om dagtoerisme werd in de rapportage uit 2010 gesteld dat Waterdunen zou leiden tot 100.000 extra dagbezoekers. Daarbij werd opgemerkt dat een prognose van dagbezoek lastig was, omdat er in Nederland nauwelijks bezoekcijfers van natuurgebieden bekend waren. Dat is nog steeds het geval. Zoals in hoofdstuk 5 is beschreven is met behulp van Resono-data de best mogelijke inschatting gemaakt van het aantal bezoeken aan het natuurgebied Waterdunen. In de periode van 1 mei 2022 tot 1 mei 2023 vonden zo'n 15.000 bezoeken plaats van 8.000 unieke bezoekers. Verwachting is dat dit in 2025 zal uitgroeien naar zo'n 9.300 unieke bezoekers die ieder één of meerdere bezoeken aan het natuurgebied zullen brengen. Er zijn op dit moment geen data beschikbaar waarmee onderbouwd kan worden dat dit aantal kan uitgroeien tot 100.000 bezoekers.

Aangezien de aantallen overnachtingen en dagbezoekers in de actuele prognoses fors lager zijn dan de geraamde getallen uit 2010, is het logisch dat ook de verwachte economische effecten naar beneden zijn bijgesteld. De totale bestedingen vanuit het verblijfs- en dagtoerisme werden destijds geraamd op € 13,5 miljoen. De actuele prognose is dat de toeristische bestedingen € 8,8 miljoen zullen bedragen in 2025. Door middel van de input-outputanalyse is in beeld gebracht dat dit zal leiden tot zo'n 100 banen, omgerekend zo'n 54 FTE. Wanneer de bezettingsgraad in de jaren daarna doorstijgt naar het Zeeuws gemiddelde, zullen de bestedingen oplopen naar zo'n € 10 miljoen en zal de daaruit voortkomende werkgelegenheid zo'n 63 FTE zijn. Dit is ongeveer de helft van de raming uit 2010.

7. Conclusie

Uit het onderzoek blijkt dat in de directe omgeving de bekendheid van Waterdunen hoog is. Een deel van de ondervraagde bezoekers komt zelfs speciaal voor het gebied naar West-Zeeuws-Vlaanderen. De bezoekers willen er vooral ‘even tussen uit en de batterij opladen’. De meest ondernomen activiteit is daarbij wandelen (88%).

De geïnterviewde inwoners uit West-Zeeuws-Vlaanderen bezoeken Waterdunen in verschillende mate. Een deel komt zelden tot nooit in het gebied. Dit heeft mede te maken met de ervaren beperkte toegankelijkheid voor mindervaliden en het verbod op honden en fietsen. Een ander deel komt daarentegen regelmatig in het gebied; voor de rust, de vogels of om te wandelen.

Gemiddeld telt Waterdunen zo’n 1.000 unieke bezoekers per maand. De unieke bezoekers uit Nederland wonen vooral in de gemeente Sluis (36%), omliggende gemeenten en omliggende provincies. Ondanks dat inwoners zijn verdeeld in hun mening over het gebied, bezoeken zij het gebied wel.

Uit zowel het onderzoek naar de belevingswaarde van de bezoekers als de belevingswaarde van de inwoners, blijkt dat “kleur” wordt gemist in het gebied. De ondervraagde bezoekers waarderen het gebied met een voldoende (gemiddeld rapportcijfer tussen de 6 en 7). Een deel van de geïnterviewde inwoners vindt het gebied kaal. Met name rondom de recreatieve en informatievoorzieningen liggen kansen om de waardering voor het gebied te vergroten. Ondanks de gegeven verbeterpunten wordt Waterdunen als waardevol vogelnatuurgebied gezien waar men kan genieten van de rust en ruimte.

Bij de geïnterviewde inwoners is het sentiment voelbaar rond het proces van gebiedsontwikkeling tot realisatie. De noodzaak voor kustversterking wordt erkend en de combinatie met natuur wordt als waardevol geacht.

Op de wijze waarop Waterdunen tot stand is gekomen wordt daarentegen met gemengde gevoelens terug gekeken. Dit gaat met name over de mate en manier van communicatie over wat wel én niet zou worden gerealiseerd. Ook wordt een mismatch ervaren tussen het landschappelijk karakter van het gebied versus de gerealiseerde accommodaties van Molecaten Park Waterdunen. Ten slotte maken inwoners zich zorgen over de druk op de natuurwaarden en de infrastructurele druk door de toename van bezoekers in de regio.

Onderzoek naar de economische meerwaarde laat zien dat, in verhouding tot alle bestedingen van verblijfstoeristen in de gemeente Sluis, de bezoekers van Waterdunen een beperkte bijdrage leveren. De totale bestedingen door verblijfsbezoekers in gemeente Sluis waren in 2022 € 245 miljoen, in 2011 was dit nog € 73 miljoen. Sinds medio 2023 draagt ook Molecaten Park Waterdunen bij aan de toeristische bestedingen van verblijfsbezoekers in gemeente Sluis. In 2023 waren de toeristische bestedingen gegenereerd door gasten van Molecaten Park Waterdunen € 3,2 miljoen. Hoewel de bestedingen van verblijfgasten van Molecaten Park Waterdunen in de komende jaren verder zullen toenemen, zal het een klein aandeel blijven in de totale bestedingen in de gemeente. Echter, in 2014 was de economische waarde van verblijfstoerisme in de gemeente veel kleiner, in die situatie zou de bijdrage van Waterdunen meer substantieel zijn geweest.

Een vergelijking met de verwachte economische waarde, zoals geraamd in de rapportage ‘Regionale sociaal-economische effecten Waterdunen’ (2010) is eigenlijk niet goed mogelijk door de veranderde context zoals hierboven benoemd. De vergelijking is ook niet reëel doordat het uiteindelijke aantal accommodatie-eenheden veel minder zal zijn dan destijds werd voorzien. Het aantal overnachtingen zal daardoor eveneens veel lager zijn dan destijds geraamd. In de huidige prognose blijven de

bestedingen daardoor ook achter bij de raming uit 2010. Met name de werkgelegenheidseffecten zullen lager zijn dan destijds verwacht.

De geïnterviewde inwoners en ondernemers ervaren tot op heden een beperkte economische impuls door Waterdunen. De geïnterviewde ondernemers informeren hun (potentiële) gasten momenteel echter niet over het natuurgebied Waterdunen. Zij worden daarin graag gefaciliteerd door middel van informatiemateriaal voor klanten. Dat zou namelijk kunnen bijdragen aan een grotere bekendheid en hogere bezoekersaantallen in het gebied. Dit informatiemateriaal is reeds beschikbaar, maar de ondernemers maken hier momenteel weinig gebruik van.

De toekomst van Waterdunen is hoopvol en biedt kansen. De inwoners verwachten dat het gebied in de toekomst aantrekkelijker wordt voor bezoekers. Daarbij is het essentieel om te vermelden dat het gebied zich nog niet volwaardig heeft ontwikkeld. De natuur heeft tijd nodig om tot wasdom te komen en het vakantiepark is nog deels in aanbouw. Als een dergelijke evaluatie opnieuw zou worden uitgevoerd, wanneer het gebied volwassen is, resulteert dit ook in andere uitkomsten.

Waterdunen is niet alleen vanwege de toeristisch-recreatieve meerwaarde ontwikkeld, maar is ontstaan vanwege kustbescherming en natuurontwikkeling. In dit onderzoek wordt slecht één van de doelen geëvalueerd. De toeristisch-recreatieve context is ten opzichte van de start van het project in 2014 veranderd. De economische waarde van al het verblijfstoerisme in de gemeente Sluis is sinds 2014 2,5 keer groter geworden. De gewenste economische impuls voor de regio met behulp van toerisme is dus zeker gerealiseerd. In de situatie van 2014 had Waterdunen mogelijk een meer substantiële economische impuls kunnen bieden. De toename van vraag en aanbod sindsdien is echter zo groot, dat de economische meerwaarde van Waterdunen nu bescheiden is. Bovendien omvat het Molecaten Park Waterdunen nu veel minder accommodatie-eenheden dan oorspronkelijk gepland. Daardoor blijven de actuele prognoses van de economische meerwaarde nu achter bij de ramingen uit 2010. Waterdunen zal echter, als uniek natuurgebied en als uniek vakantiepark, bijdragen aan een blijvende, meer gediversifieerde aantrekkelijkheid van de regio.

Deelonderzoeken en bijbehorende bijlagen

Inhoudsopgave

Deelonderzoek 1 – Belevingswaarde bezoekers	24
1. Onderzoeksmethode	25
2. Resultaten	28
Bijlage A – Vragenlijst.....	36
Bijlage B – Afnamelocaties.....	41
Bijlage C - Planning veldwerk	43
Deelonderzoek 2 – Belevingswaarde inwoners	44
1. Onderzoeksmethode	45
2. Resultaten	47
Bijlage A – Topiclijst	56
Bijlage B – Toestemmingsformulier	57

Deelonderzoek 3 – Bezoekpatronen en recreatiegebruik	58
1. Onderzoeksmethode.....	59
2. Resultaten	62
Deelonderzoek 4 – Economische meerwaarde	76
1. Onderzoeksmethode.....	77
2. Resultaten	78
Bijlage A – Bestedingscijfers.....	84
Bijlage B – Het input-output model	88
Bijlage C – Economische effecten verdeeld naar sectoren	91

Deelonderzoek 1 – Belevingswaarde bezoekers

1. Onderzoeksmethode

Om een beeld te krijgen van de toeristisch-recreatieve beleving van bezoekers is mondeling een vragenlijst afgenomen in en rondom Waterdunen in de periode 1 mei - 25 oktober 2023.

Vragenlijst

In de vragenlijst is gevraagd naar de bekendheid van Waterdunen, of men Waterdunen bezocht heeft en hoe men het gebied waardeert.

Voor het ontwikkelen van de vragenlijst is de hulp van Nel Verhoeven (onderzoekconsultant) ingeschakeld. Om tot een gedegen vragenlijst te komen is het onderzoek van Goossen en de Boer¹ naar recreatiemotieven en belevings-sferen in een recreatief landschap gebruikt als basis.

Bezoekersmotief en waardering voor het gebied

Om het bezoekersmotief van de respondenten te bepalen is gebruik gemaakt van doelgroepering op basis van activiteiten in combinatie met motieven/gewenste beleving, en daarnaast leeftijd en groepssamenstelling.

Alleen een indeling op basis van activiteiten zegt weinig over de eisen die men aan de inrichting van het gebied stelt. Daarnaast geeft het geen inzicht over de achterliggende motieven om het gebied te bezoeken, zoals bijvoorbeeld rust of gezelligheid. De waardering voor het gebied hangt niet alleen samen met de gewenste voorzieningen maar ook de gewenste omgeving en belevings-sfeer. Doelgroepen op basis van motivatie en gewenste beleving in combinatie met leeftijd en groepssamenstelling geeft

¹ Goossen, C. M., & de Boer, T. A. (2008). *Recreatiemotieven en belevings-sferen in een recreatief landschap : literatuuronderzoek*. (Alterra-rapport; No. 1692). Alterra. <https://edepot.wur.nl/21813>

een duidelijker inzicht in de waardering voor het gebied en wensen. Goossen en de Boer¹ stellen dat 'een landschapsgenieter meer behoefte heeft aan een omgeving met rust en weinig andere recreanten, dan een attractiezoeker die voor vermaak komt. Een uitdagingszoeker zal minder oog hebben voor afwisseling dan een wandelaar, omdat hij sneller door het terrein gaat en vooral bezig is met een fysieke uitdaging.'

Figuur 2 toont de motiefgroepen die zijn gebruikt en versimpeld om het bezoekersmotief in kaart te brengen.

Waardering voor het gebied

Om de waardering voor het gebied te kunnen bepalen zijn de volgende belevingswaarden van Goossen en de Boer gebruikt:

- Gebruikerswaarde: noodzakelijke recreatieve voorzieningen, zoals paden, bewegwijzerde routes;
- Belevingswaarde: hoe moet de natuurlijke omgeving eruit zien;
- Narratieve waarde: verhalen over de omgeving, informatiepanelen, wandeling met gids.

Deze waarden zijn gecombineerd met de pijlers van Natuurgebied Waterdunen ontwikkeld door Provincie Zeeland².

De vragenlijst staat in bijlage A.

² <https://www.zeeland.nl/waterdunen/pijlers-waterdunen>

	<p>1. Gezelligheid:</p> <p>Gezellig samen met vrienden of familie op stap. Lekker in de zon zitten, “terrasje pikken” of luieren. Recreatieve activiteiten worden voor u georganiseerd en zijn vooral gezellig en leuk om te doen. De activiteiten duren niet te lang en zijn niet te spannend. Pret hebben met elkaar en gezelligheid zijn belangrijk.</p>
<p>2. Er tussen uit:</p> <p>Even de batterij opladen. Genieten, lekker bijkomen en weg uit uw dagelijkse omgeving. Stress verdwijnt door lekker buiten te zijn en nergens meer aan te denken. Het bezoek aan een groene omgeving is een ontsnapping aan het dagelijkse leven en een groene omgeving is hét decor om tot rust te komen</p>	
	<p>3. Interesse voor gebieden:</p> <p>Lekker er tussenuit en ook nog iets leren. Interessante dingen te weten komen over de natuur en cultuur en ook bekijken. Informatiebordjes met beschrijvingen en interessante verhalen en weetjes geven invulling aan uw interesse. Een excursie met iemand die veel over de omgeving kan vertellen, geeft een extra dimensie aan het bezoek.</p>
<p>4. Volledig opgaan in planten- en dierenwereld:</p> <p>Liefde voor natuur is het kernwoord. De liefde voor de natuur uit zich in het alles willen weten over vogels, zoogdieren, andere fauna of flora. Als er eventueel soorten zijn die niet herkend worden, zoekt u ze op in een handboek. Eigenlijk wilt u kunnen struinen door de natuur. Het liefst doet u dat alleen, of met iemand die ook dezelfde interesse en liefde voor natuur heeft.</p>	
	<p>5. Uitdaging:</p> <p>De fysieke uitdaging wordt aangegaan. Gezond blijven door sportieve activiteiten zoals mountainbiken, wandeltochten, nordic walking, hardlopen of een andere vorm van inspanning, als het maar spannend, uitdagend en gezond is. Een groene omgeving is een mooi decor maar de beleving richt zich vooral de op uitdaging</p>

Figuur 2: Motiefgroepen door Goossen en de Boer¹.

Dataverzameling

De enquête is afgenomen door veldwerkbureau Markeffect. De vragenlijst is verspreid over het seizoen afgenomen door enquêteurs, enerzijds bij de toegangspoorten tot Waterdunen, maar ook in de omliggende regio om zo verschillende bezoekersgroepen te bereiken. Bijlage B toont de afnamelocaties.

Populatie en steekproef

De onderzoekspopulatie bestaat uit alle (potentiële) bezoekers aan natuurgebied Waterdunen die 18 jaar of ouder zijn:

- Dagbezoekers die van buiten de regio naar West-Zeeuws-Vlaanderen komen voor een dagje uit, zonder overnachting. Dit kunnen ook mensen zijn die elders in Zeeland overnachten.
- Vakantiegangers die in West-Zeeuws-Vlaanderen op vakantie zijn.
- Vakantiegangers die in Waterdunen overnachten (Molecaten Park Waterdunen).
- Inwoners van West-Zeeuws-Vlaanderen.

Om willekeurigheid te garanderen wordt normaal gesproken een protocol gehanteerd door Markeffect waarbij de vijfde of tiende persoon die langskomt wordt aangesproken. Dat kan echter alleen worden toegepast wanneer er in voldoende en regelmatige mate een stroom van bezoekers waar te nemen is. Dat was in en rondom Waterdunen niet het geval. Daarom zijn mensen volledig willekeurig aangesproken met de vraag om mee te doen. Dit wordt ook wel convenience sampling / praktische bruikbaarheid genoemd: iedereen die langsluip is geschikt voor het onderzoek.

In geen geval heeft de interviewer geselecteerd op achtergrondkenmerken zoals leeftijd of geslacht. Er heeft daarmee geen sturing in de selectie van de steekproef plaatsgevonden.

Representativiteit

Zoals hierboven beschreven bestaat de onderzoekspopulatie uit alle (potentiële) bezoekers aan natuurgebied Waterdunen die 18 jaar of ouder zijn. Het is niet bekend wie deze mensen zijn en daarmee is het niet mogelijk om uit deze populatie een representatieve steekproef te trekken. Er kan daarom geen uitspraak worden gedaan over de gehele populatie maar enkel over de deelnemers van het onderzoek.

Afamelocaties en periode

De enquête is afgenomen door veldwerkbureau Markteffect. Het betreft een enquête die ter plekke face-to-face is afgenomen door een enquêteur op 7 locaties in en rondom natuurgebied Waterdunen.

In de meivakantie heeft een pilot dataverzameling plaatsgevonden. Op basis van deze pilot is de onderzoeksmethode geoptimaliseerd.

In de periode 1 mei - 25 oktober 2023 is de enquête afgenomen. Gedurende de dataverzameling is rekening gehouden met een variatie in dagen, tijden, weersomstandigheden en type respondenten.

453 respondenten hebben deelgenomen aan het onderzoek en de vragenlijst volledig ingevuld. In tabel 5 staat een overzicht van de behaalde respons en verdeling over de afamelocaties.

Bijlage C geeft de definitieve planning weer van afnamemomenten.

Afamelocatie	Respons
Entree Walendijk	29%
Entree Slikkenburgseweg	21%
Veerpont Breskens	15%
In het natuurgebied nabij de Koloniehut	15%
Getijdenduiker, nabij Molecaten Park Waterdunen	10%
Centrum Groede	5%
Vuurtoeren	4%
Centrum Breskens	1%
Totaal	453

Tabel 5: Respons per afamelocatie.

Data-analyse

De onderzoeksresultaten zijn door veldwerkbureau Markteffect opgeleverd middels een uitgebreide tabellenrapportage en aanvullend een dataset in SPSS.

Voor de analyse van de onderzoeksresultaten is vooral gebruik gemaakt van beschrijvende statistieken. Bijvoorbeeld om aan te geven hoeveel respondenten het eens zijn met een bepaalde stelling. Om uitspraken te kunnen doen over de factoren die invloed hebben op de waardering voor het gebied is gebruik gemaakt van een variantieanalyse en t-toetsen. Dit zijn toetsingsprocedures om te bepalen of er een significant verschil is tussen een aantal groepen of condities.

2. Resultaten

Bezoekersmotief West-Zeeuws-Vlaanderen

Aan de respondenten is allereerst gevraagd wat de reden van bezoek is aan West-Zeeuws-Vlaanderen (figuur 3). Hieruit blijkt dat ongeveer één vijfde (22%) inwoners is uit de regio en 20% een daguitstapje maakt. Daarnaast is één vijfde (21%) op vakantie buiten de regio en 18% is op vakantie in de regio. Slechts 4% van de respondenten verblijft op het nabijgelegen park, Molecaten Park Waterdunen. De respondenten welke een overig antwoord hebben ingevuld (8%) hebben veelal een bezoekersmotief gerelateerd aan werk of school.

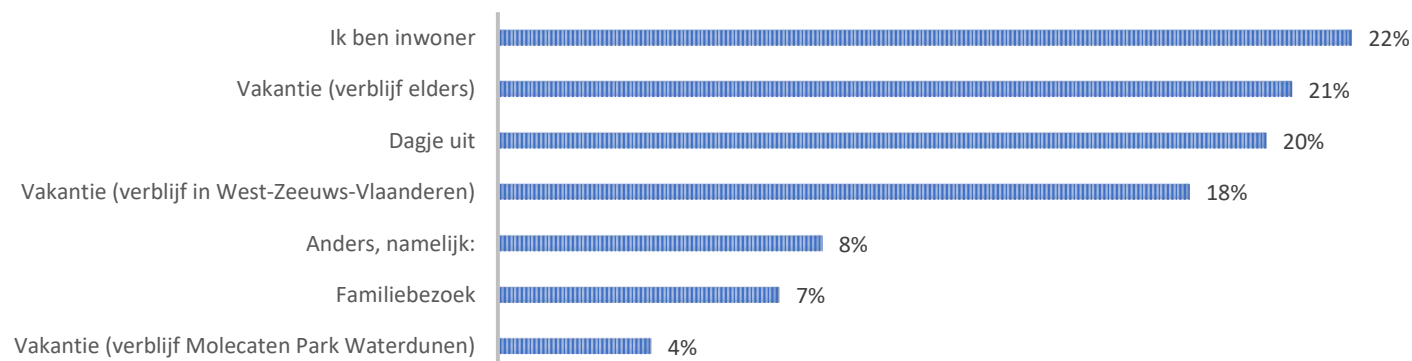
Bekendheid natuurgebied Waterdunen

Afname rondom het gebied

Met 161 respondenten is de vragenlijst afgenomen rondom natuurgebied Waterdunen. Hiervan geeft 82% aan bekend te zijn met het gebied. Zij kennen het gebied voornamelijk van eerdere bezoeken (33%) of via bekenden (25%) of zoekmachines zoals Google (25%).

Afname binnen het gebied

292 respondenten zijn aangesproken in het natuurgebied. Van deze groep was een kleine meerderheid (57%) voorafgaand aan het bezoek aan Waterdunen, al bekend met het gebied. 43% kende Waterdunen nog niet. Ook binnen deze groep kennen de meeste respondenten Waterdunen door eerdere bezoeken (38%). Verder wordt via bekenden (34%) genoemd maar ook zoekmachines (15%) en toeristische informatiepunten (12%).

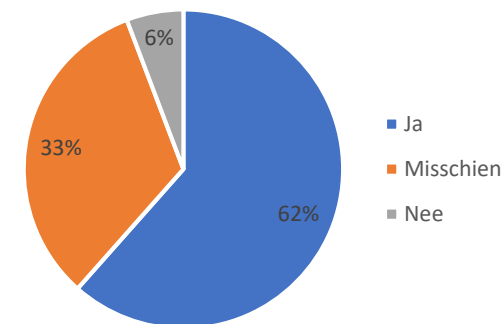
Figuur 3: Bezoekersmotief West-Zeeuws-Vlaanderen (N=453).

Toekomstig bezoekersmotief natuurgebied Waterdunen

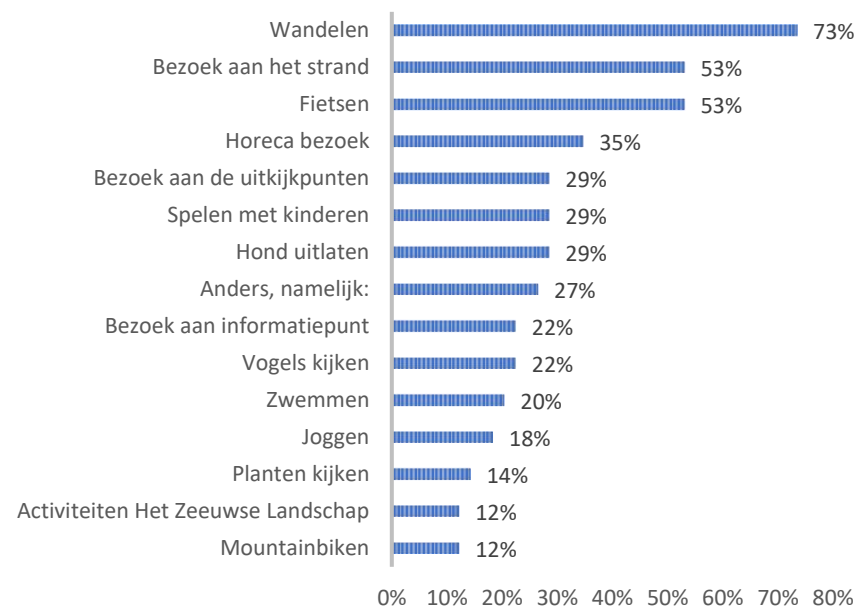
Aan de respondenten welke rondom het gebied zijn bevraagd, is gevraagd of zij van plan zijn het gebied te bezoeken tijdens het bezoek aan de regio. 62% is van plan het gebied te bezoeken, één derde overweegt dit nog (figuur 4).

Aan deze respondenten is gevraagd welke activiteiten zij zouden willen ondernemen in het gebied. Figuur 5 laat zien dat het merendeel wil gaan wandelen (73%). Daarentegen worden ook veel activiteiten benoemd die niet mogelijk zijn in het gebied, zoals een bezoek aan het strand (53%), fietsen (53%), horeca bezoek (35%) of de hond uitlaten (29%).

Mogelijk zijn deze respondenten niet volledig op de hoogte van natuurgebied Waterdunen en de mogelijke activiteiten in het gebied. Op het moment dat deze activiteiten zijn benoemd door de respondent is door de enquêteur een uitleg gegeven over het gebied en de mogelijkheden. De vragenlijst heeft daarmee ook een informerende functie.

Figuur 4: Toekomstig bezoekersmotief (N=52).

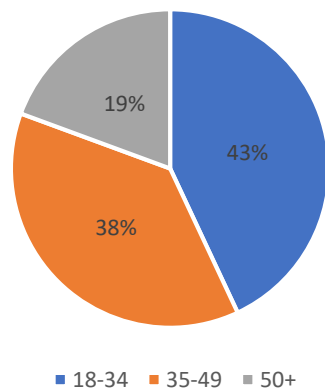
Figuur 5: Gewenste activiteiten in Waterdunen (N=49).

Achtergrondkenmerken bezoekers Waterdunen

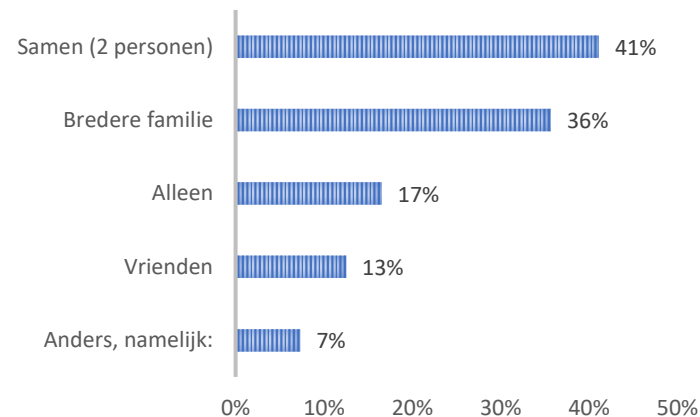
Aan de respondenten, die het gebied hebben bezocht, is gevraagd naar hun leeftijd. 43% van de respondenten is tussen de 18 en 35 jaar. Ongeveer een gelijk aantal (38%) is tussen de 35 en 50 jaar. Slechts 19% van de ondervraagden is ouder dan 50 jaar. Figuur 6 geeft dit weer.

De respondenten die natuurgebied Waterdunen hebben bezocht deden dit voornamelijk met één andere persoon (41%) of met bredere familie (36%). Daarna volgt alleen (17%) of met vrienden (13%). Overige antwoorden zijn collega's, leerlingen of oppaskinderen.

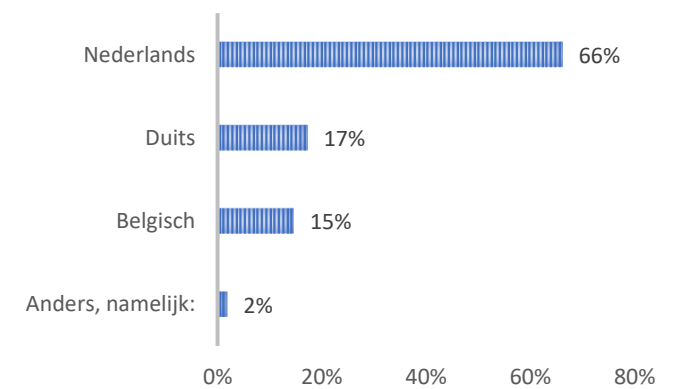
Tot slot is gevraagd naar de nationaliteit van de bezoeker. Het grootste deel van de respondenten is Nederlands (66%) met daarop volgend Duits (17%) en Belgisch (15%). 2% van de respondenten komt uit andere herkomstlanden, namelijk Engeland, Frankrijk, Kroatië en Spanje.

Figuur 6: Leeftijdsgroepen (N=423).

Figuur 7: Bezoekersgezelschap (N=423).

Figuur 8: Nationaliteit (N=423).

Bezoekersmotief natuurgebied Waterdunen

Van de respondenten, aangesproken in het gebied, is ongeveer de helft (51%) speciaal voor het gebied naar West-Zeeuws-Vlaanderen gekomen.

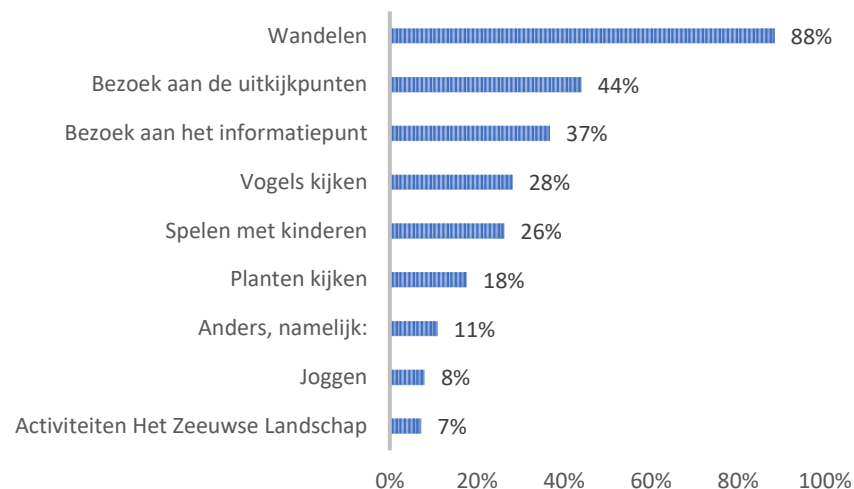
Ondernomen activiteiten

Aan de respondenten in het gebied is gevraagd naar de ondernomen activiteiten. De meeste mensen zijn in natuurgebied Waterdunen aan het wandelen (88%). Andere veelgenoemde activiteiten zijn een bezoek aan de uitkijkpunten (44%) of een bezoek aan een informatiepunt (37%). Alle ondernomen activiteiten staan weergegeven in figuur 9.

Bezoekersmotief

Naast de ondernomen activiteiten is gevraagd naar de achterliggende motieven om het gebied te bezoeken. Aan de respondenten is gevraagd om de vier motieven te rangschikken met de belangrijkste bovenaan en de minst belangrijke onderaan.

Zoals wordt weergegeven in tabel 6 wordt 'Er tussen uit: Even de batterij opladen' als belangrijkste bezoekersmotief gezien (57%) gevolgd door 'Gezelligheid: Gezellig samen met vrienden of familie op stap.'. 'Uitdaging: Een fysieke uitdaging aangaan.' wordt als minst belangrijke motief gezien, slechts 5% plaatst deze op nummer 1 en 74% zet deze onderaan.

Figuur 9: Ondernomen activiteiten (N=372).

	1 = meest belangrijk 4 = minst belangrijk	Gezelligheid: Gezellig samen met vrienden of familie op stap.	Er tussen uit: Even de batterij opladen.	Interesse voor het gebied: Iets leren over de natuur.	Uitdaging: Een fysieke uitdaging aangaan.	N =
1	27%	57%	10%	5%	372	
2	50%	25%	19%	6%	371	
3	14%	14%	56%	15%	367	
4	8%	4%	15%	74%	365	

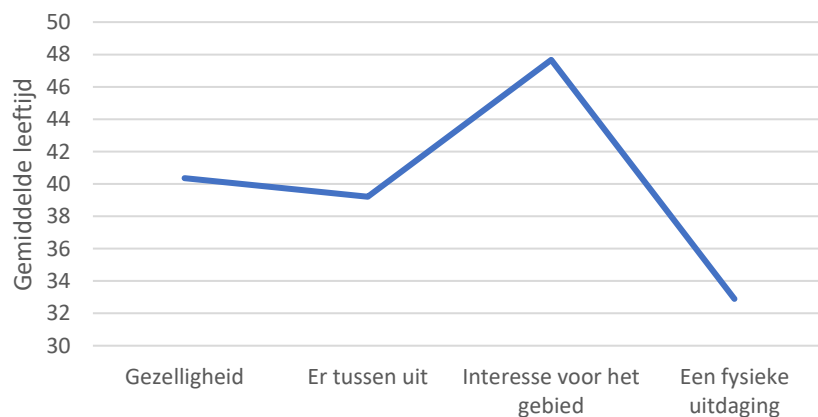
Tabel 6: Bezoekersmotief.

Bezoekersmotief vs. ondernomen activiteiten

Uit de resultaten blijkt dat de respondenten met 'gezelligheid' als belangrijkste bezoekersmotief, het gebied voornamelijk bezoeken om te wandelen (85%), andere populaire activiteiten zijn het bezoeken van uitkijkpunten (44%) of spelen met kinderen (37%).

Wat betreft de respondenten met belangrijkste bezoekersmotief 'er even tussen uit' zijn de resultaten ongeveer hetzelfde. Bijna alle respondenten binnen deze groep komen om te wandelen (97%) en om daarnaast naar uitkijkpunten te gaan (45%). Verder bezoeken zij een informatiepunt (41%). Bij de respondenten met hoofdmotief 'interesse voor het gebied' zijn de activiteiten wat meer verspreid. 67% komt om te wandelen, 59% voor een uitkijkpunt en 46% om vogels te kijken. Wat betreft de respondenten die komen voor een fysieke uitdaging worden er slechts twee activiteiten genoemd: joggen (63%) of wandelen 58%.

De resultaten tonen aan dat wandelen een activiteit is die relevant is voor elk bezoekersmotief waarbij joggen juist alleen past bij een fysieke uitdaging. Activiteiten zoals planten en vogels kijken worden vooral

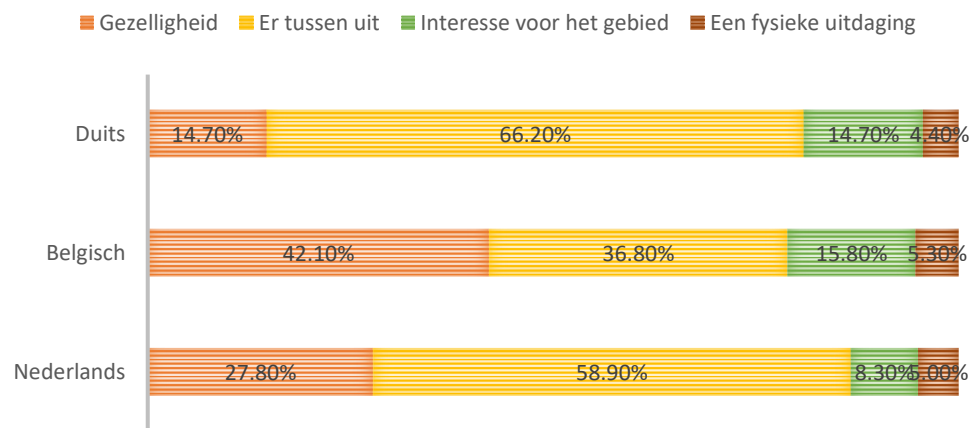
Figuur 10: Gemiddelde leeftijd per bezoekersmotief (N=371).

ondernomen door respondenten die interesse hebben voor het gebied, maar worden ook gedaan door 'gezelligheid' en 'er even tussen uit' respondenten. Een bezoek aan informatie- en uitkijkpunten gebeurt ook vooral bij deze drie bezoekersmotieven. Spelen met kinderen gebeurt vooral bij 'gezelligheid'.

Bezoekersmotief vs. leeftijd en herkomst

respondenten met als primair bezoekersmotief 'gezelligheid' of 'er tussen uit' zijn gemiddeld rond de 40 jaar oud. Wat betreft respondenten met primair bezoekersmotief 'interesse voor het gebied' ligt de gemiddelde leeftijd wat hoger, namelijk 48 jaar. Bezoekers komend voor 'een fysieke uitdaging' zijn daarentegen gemiddeld jonger: 33 jaar.

Wanneer wordt gekeken naar de herkomst van de respondenten komen de Nederlandse bezoekers voornamelijk met het bezoekersmotief 'er tussen uit' (59%). Voor de Duitse respondenten is dit ook het geval (66%). De Belgische respondenten hebben als hoofdmotief 'gezelligheid' (42%) gevolgd door 'er tussen uit' (37%).

Figuur 11: Bezoekersmotief per herkomst, cumulatief (N=366).

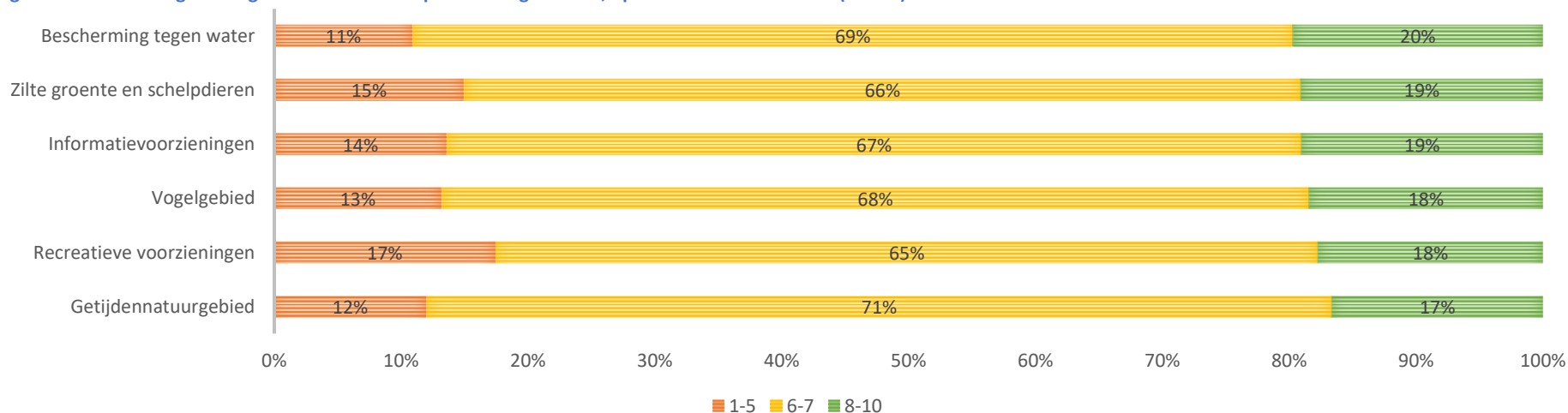
Belevingswaarden

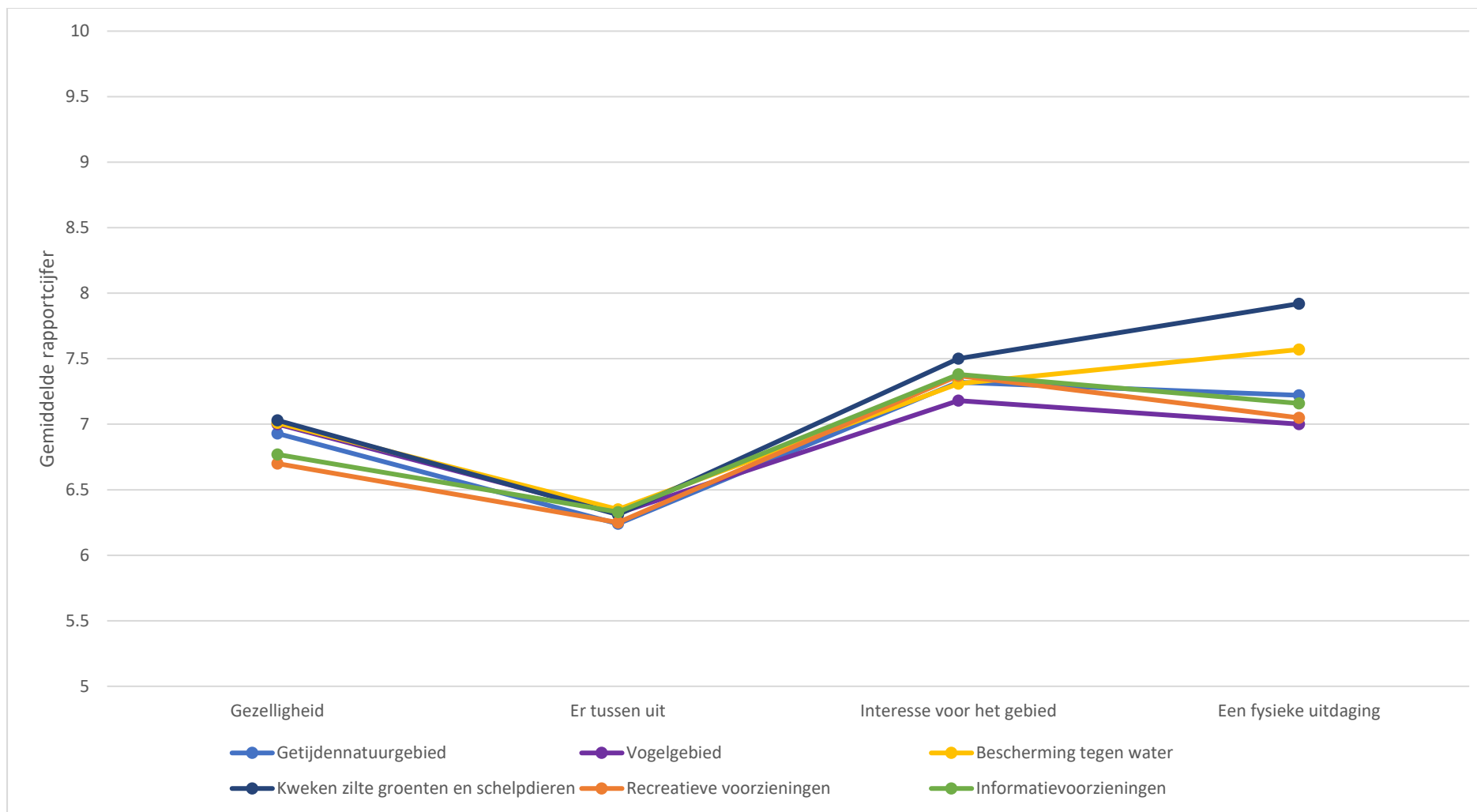
Om de waardering voor het gebied te bepalen is aan de respondenten gevraagd om een rapportcijfer (1 – 10) te geven per belevingswaarde. Aan de respondenten is gevraagd wat zij van Waterdunen vinden als getijdennatuurgebied, als vogelgebied, als bescherming tegen het water en als gebied voor het kweken van zilte groenten en schelpdieren. Ook is gevraagd naar de mening omtrent de recreatieve voorzieningen en informatievoorzieningen in het gebied.

Figuur 12 laat de waardering per belevingswaarde zien. Hieruit blijkt dat de meeste respondenten geen uitgesproken mening hebben omtrent deze waarden. Alle waarden scoren tussen een 6 en een 7. Waterdunen als bescherming tegen het water en als gebied voor het kweken van zilte groenten en schelpdieren scoren het hoogst, met beide een gemiddeld cijfer van een 6,7. De laagste gemiddelde score is een 6,5 met betrekking tot de recreatieve voorzieningen in het gebied. 17% van de respondenten geeft deze belevingswaarde een score van 5 of lager.

Figuur 13 op de volgende pagina toont de waardering voor het gebied per bezoekersmotief. Hieruit blijkt dat de respondenten met het bezoekersmotief 'er tussen uit' het meest kritisch zijn op de gevraagde onderdelen. Zij geven elk onderdeel een cijfer tussen de 6,2 en 6,4. respondenten met 'gezelligheid' als hoofdmotief zijn het meest kritisch op de recreatieve – en informatievoorzieningen, deze onderdelen scoren een 6,7 en 6,8. Bezoekers met hoofdmotief 'interesse voor het gebied' geven hogere en stabielere scores. Deze groep respondenten geven elk onderdeel minimaal een 7,2 tot een 7,5. respondenten komend voor een fysieke uitdaging fluctueren wat betreft de gebiedswaardering. Waar deze groep zeer positief is over het kweken van zilte groenten en schelpdieren (score 7,9) en bescherming tegen het water (score 7,6) zijn zij minder positief over de informatievoorzieningen (score 7,2) en recreatie voorzieningen (7).

Figuur 12: Waardering natuurgebied Waterdunen per belevingswaarde, op een schaal van 1 tot 10 (N=368).

Figuur 13: Waardering voor het gebied per bezoekersmotief (N=368).

Voorzieningen

Zoals op de vorige pagina beschreven scoren de recreatieve voorzieningen het laagst. Aan de respondenten is gevraagd welke voorzieningen zij missen bij hun beleving van natuurgebied Waterdunen. Natuurgebied Waterdunen is nog in ontwikkeling en niet alle voorzieningen zijn gereed. Voorafgaand aan deze vraag is door de enquêteur uitgelegd welke voorzieningen nog volgen om daarmee het totaalbeeld te schetsen.

Horecavoorzieningen en sanitaire voorzieningen

De resultaten van de enquête laten zien dat respondenten behoefte hebben aan horecavoorzieningen en sanitaire voorzieningen. Hierbij gaat het voornamelijk om een toiletgebouw met verschoningsmogelijkheden en drinkwaterpunten. Verder wordt de wens uitgesproken voor een horecavoorzieningen zoals een restaurant of kiosk. Ook diverse zitgelegenheden worden genoemd: picknicktafels, bankjes en stoelen. Zowel nabij de horeca- en sanitaire voorzieningen, als verspreid door het gebied. Tot slot missen enkele respondenten vuilnisbakken in Waterdunen.

Beleving voor kinderen

Onder de respondenten komt ook de beleving voor kinderen aan bod. Een deel van de deelnemende bezoekers zou graag meer activiteiten zien voor kinderen, om zo de beleving van deze jonge bezoekers te vergroten. Genoemde voorbeelden zijn informatieborden voor kinderen en speelplaatsen.

Toegankelijkheid

Een deel van de respondenten heeft aanmerkingen op het type voetpad aangelegd in het gebied. Dit heeft met name betrekking op de toegankelijkheid voor mindervaliden personen, die niet als voldoende wordt ervaren. Verder zou een groep deelnemende bezoekers graag de mogelijkheid willen zien om te kunnen fietsen in Waterdunen of om hun hond mee te nemen.

Informatievoorzieningen

Respondenten geven aan dat Waterdunen meer mogelijkheden kan bieden met betrekking op de informatievoorzieningen. Genoemde voorbeelden zijn: een rondleiding met een gids, meer en/of uitgebreidere informatieborden en informatieboekjes over Waterdunen.

Bijlage A – Vragenlijst

Vertel ons over uw beleving in natuurgebied Waterdunen!

Waterdunen is een uniek en recentelijk ontwikkeld natuur- en recreatiegebied in Zeeland. Het is een gebied wat dient als kustversterking waar getijdenwerking, natuur, recreatie en zilte teelten samenkomt.

Daarom zijn we benieuwd naar uw mening, als (potentiele) bezoeker: hoe ervaart u uw bezoek aan natuurgebied Waterdunen? Of wat zijn uw verwachtingen als potentieel bezoeker? Daar gaat deze vragenlijst over.

De resultaten van het onderzoek geven inzicht in de beleving van de bezoekers en de waarde van het natuurgebied. Uw antwoorden zijn daarom erg waardevol!

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 8 minuten. U blijft uiteraard anoniem.

Dit komt u tegen als u de vragenlijst invult:

- In deel 1 vragen wij u naar uw reden van bezoek aan West-Zeeuws-Vlaanderen en natuurgebied Waterdunen.
- In deel 2 stellen wij u een aantal vragen omtrent uw beleving.
- In deel 3 horen wij graag wat u vindt van de voorzieningen in het gebied.
- In deel 4 willen wij graag een aantal achtergrondkenmerken van u weten.

Namens Provincie Zeeland, HZ Kenniscentrum Kusttoerisme en Markteffect alvast heel hartelijk dank voor uw deelname!

Invullen door veldwerkbureau Markteffect

Onderstaande vragen worden niet aan de respondent getoond of gevraagd

Omgevingsfactoren

1. Op welke plek is de enquête afgenomen?

- In het natuurgebied in de buurt van de Koloniehut
- Entree / parkeerplaats Walendijk
- Entree Slikkenburgseweg
- Getijdenduiker / in de buurt van Molecaten Park Waterdunen
- Vuurtoren / nabijgelegen strand
- Centrum Groede
- Centrum Breskens
- Veerpont Breskens

2. Hoe is het weer?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Zon
- Regen
- Bewolkt
- Warm
- Koud
- Wind
- Anders, namelijk:

3. Kan de bezoeker ongestoord van de natuur genieten?

Het antwoord is 'nee' wanneer de situatie anders is dan gebruikelijk en/of er bijzondere omstandigheden te benoemen zijn. Denk hierbij aan

werkzaamheden (zichtbaar of hoorbaar), aanwezigheid van grote groepen mensen, druk verkeer (zichtbaar of hoorbaar) etc.

- Ja
- Nee

Vraag 4 alleen tonen indien vraag 3 = nee

- 4. Benoem de omstandigheden/condities waardoor de bezoeker niet ongestoord van de natuur kan genieten.**

Deel 1. Bezoekersmotief West-Zeeuws-Vlaanderen

In dit deel stellen wij u een aantal vragen over uw reden van bezoek aan West-Zeeuws-Vlaanderen en natuurgebied Waterdunen.

- 1. Wat is de reden van uw bezoek aan West-Zeeuws-Vlaanderen?**

Meerdere antwoorden mogelijk

- Dagje uit
- Familiebezoek
- Ik ben inwoner
- Vakantie (verblijf elders)
- Vakantie (verblijf in West-Zeeuws-Vlaanderen)
- Vakantie (verblijf Molecaten Park Waterdunen)
- Anders, namelijk:

- 2. Bent u bekend met natuurgebied Waterdunen?**

Vraag alleen tonen bij afname buiten natuurgebied Waterdunen

- Nee
- Ja,
 - Van eerdere bezoeken
 - Via bekenden

- Via toeristisch informatiepunt
- Via verblijfsaccommodatie
- Via website Provincie Zeeland / Waterdunen
- Via zoekmachines (Google, Bing, Google Maps, etc.)
- Via TV / Radio
- Via krant / tijdschriften

Bij ja, door naar vraag 4

Bij nee, einde enquête

Einde vragenlijst: Deze vragenlijst is specifiek voor mensen die bekend zijn met natuurgebied Waterdunen. U heeft aangegeven niet bekend te zijn met het gebied. Om deze reden hoeft u de vragenlijst niet verder in te vullen. Wij willen u hartelijk danken voor uw medewerking!

- 3. Was u voorafgaand aan uw bezoek al bekend met natuurgebied Waterdunen?**

Vraag alleen tonen bij afname binnen natuurgebied Waterdunen

- Nee
- Ja,
 - Van eerdere bezoeken
 - Via bekenden
 - Via toeristisch informatiepunt
 - Via verblijfsaccommodatie
 - Via website Provincie Zeeland / Waterdunen
 - Via zoekmachines (Google, Bing, Google Maps, etc.)
 - Via TV / Radio
 - Via krant / tijdschriften

Door naar vraag 7

Vraag 4-7 alleen tonen bij afname buiten natuurgebied Waterdunen

4. Heeft u natuurgebied Waterdunen bezocht tijdens uw bezoek aan West-Zeeuws-Vlaanderen?

- Ja
- Nee

Bij ja, door naar vraag 8

5. Bent u van plan het gebied te bezoeken tijdens uw bezoek aan West-Zeeuws-Vlaanderen?

- Ja
- Nee
- Misschien

Bij ja of misschien, door naar vraag 6

Bij nee, door naar vraag 7

6. U heeft aangegeven natuurgebied Waterdunen (misschien) te gaan bezoeken tijdens uw bezoek aan West-Zeeuws-Vlaanderen. Welke activiteiten zou u willen gaan ondernemen bij uw bezoek aan natuurgebied Waterdunen?

- Fietsen
- Bezoek aan het strand
- Hond uitlaten
- Spelen met kinderen
- Mountainbiken
- Zwemmen
- Horeca bezoek
- Wandelen
- Joggen

- Planten kijken
- Vogels kijken
- Bezoek aan het informatiepunt
- Bezoek aan de uitkijkpunten
- Activiteiten Stichting Het Zeeuwse Landschap
- Anders, namelijk:

Opmerking:

Deze vraag in eerste instantie open stellen en door interviewer antwoorden aanvinken die door de respondent worden genoemd. Weet de respondent niet zo goed waar hij/zij aan moet denken/niks te benoemen dan antwoorden laten zien.

Einde enquête

7. Waarom kiest u ervoor natuurgebied Waterdunen niet te bezoeken?

Vraag alleen tonen wanneer 'nee' is gegeven bij vraag 5

Open antwoord

...

Einde enquête

Einde vragenlijst: De rest van deze vragenlijst is specifiek voor mensen die natuurgebied Waterdunen hebben bezocht. U heeft aangegeven niet eerder het gebied te hebben bezocht. Om deze reden hoeft u de vragenlijst niet verder in te vullen. Wij willen u hartelijk danken voor uw medewerking!

Mocht u natuurgebied Waterdunen in de toekomst willen bezoeken is het belangrijk om te vermelden dat u in het gebied mag wandelen en kunt genieten van de natuur en vogels. Het is daarentegen niet

toegestaan om honden mee te nemen, of om te fietsen of zwemmen in het gebied.

Meer informatie vindt u op de website van Stichting Het Zeeuwse Landschap
(<https://www.hetzeeuwselandschap.nl/natuurgebieden/waterdunen>)

Deel 2. Bezoekersmotief Waterdunen

De volgende vragen gaan over uw reden van bezoek aan natuurgebied Waterdunen.

8. Wat is/was de reden van uw bezoek aan Waterdunen?

Meerdere antwoorden mogelijk

- Wandelen
- Joggen
- Planten kijken
- Vogels kijken
- Bezoek aan het informatiepunt
- Bezoek aan de uitkijpunten
- Spelen met kinderen
- Activiteiten Stichting Het Zeeuwse Landschap
- Anders, namelijk:

9. Bent u speciaal voor het natuurgebied Waterdunen naar West-Zeeuws-Vlaanderen gekomen?

- Ja
- Nee

We tonen u nu vier motieven om het gebied te bezoeken. We vragen u om deze motieven te rangschikken, de belangrijkste eerst, de minst belangrijkste het laatst.

	1. Gezelligheid <i>Gezellig samen met vrienden of familie op stap</i> Plezier Terrasje pikken Zitten in de zon Luiëren
2. Er tussen uit <i>Even de batterij opladen</i> Lekker bijkomen Uit de dagelijkse omgeving Ontstressen	
	3. Interesse voor het gebied <i>Iets leren over de natuur</i> Flora en fauna Excursies Informatiebordjes Vogelhutten
4. Uitdaging <i>Een fysieke uitdaging aangaan</i> Sportieve activiteiten Gezond blijven Inspannend	

Deel 3. Belevingswaarden

Graag willen we weten hoe u uw bezoek aan Waterdunen waardeert. Dat kunt u doen door een rapportcijfer te geven voor verschillende aspecten van het gebied. Het getij bepaalt de natuur in Waterdunen.

De getijdenduiker zorgt ervoor dat het zeewater het gebied inloopt a.d.h.v. eb en vloed. Zo ontstaat een landschap met zoet en zout water en bijbehorende planten en dieren.

10. Kunt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven wat u van Waterdunen als Getijdennatuurgebied vindt?

11. Kunt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven in hoeverre u het natuurgebied Waterdunen waardeert als vogelgebied?

12. Kunt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven wat u vindt van Waterdunen als bescherming tegen het water?

Natuurgebied Waterdunen is niet alleen een natuurgebied maar dient ook als kustversterking.

13. Kunt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven wat u vindt van Waterdunen als gebied voor het kweken van zilte groenten en schelpdieren?

14. Kunt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven wat u vindt van de recreatieve voorzieningen in Waterdunen?

Bijvoorbeeld: paden, bankjes, bewegwijzerde routes, kijkhutten

15. Kunt u op een schaal van 1 tot 10 aangeven wat u vindt van de informatievoorzieningen in Waterdunen?

Bijvoorbeeld: informatiepanelen, wandeling met gids, informatiepunt

Voorzieningen

Waterdunen is nog volop in ontwikkeling, niet alleen de natuur in het gebied maar ook de voorzieningen. Naast informatiepanelen, bordjes en kijkhutten komen er speelruimte voor kinderen en een welkomstgebouw. In het welkomstgebouw is er plek voor koffie en thee en zijn er toiletten.

16. Welke voorzieningen mist u bij uw beleving van natuurgebied Waterdunen? Open vraag

Deel 4. Achtergrondkenmerken

We sluiten deze vragenlijst af met drie achtergrondvragen.

17. Wat is uw leeftijd? Noteren in hele jaren, bijvoorbeeld 45

18. Met wie bezoekt / bezocht u natuurgebied Waterdunen?

- Alleen
- Samen (2 personen)
- Bredere familie
- Vrienden
- Anders...

19. Wat is uw nationaliteit?

- Nederlands
- Belgisch
- Duits
- Anders, namelijk:

Einde vragenlijst: U bent aan het einde gekomen van de vragenlijst. Wij willen u hartelijk danken voor uw medewerking! Een prettige dag gewenst!

Mocht u nog vragen of opmerkingen hebben n.a.v. de vragenlijst kunt u contact op nemen met HZ Kenniscentrum Kusttoerisme via: kenniscentrumtoerisme@hz.nl

Bijlage B – Afnamelocaties

WANDELKAART WATERDUNEN

HOE KOM JE ER:

- Met de auto: parkeerplaats Walendijk, Breskens (betaald).
- Met de fiets: gratis fietsstallingen bij de ingangen. Je kunt niet fietsen in het gebied.
- FIETSTIP: ingang Kiewegje ligt op 2 km vanaf het fietsvoetveer Vlissingen-Breskens
- Minder goed ter been? Je kunt het best parkeren op de parking Walendijk. Hier start de oranje vogelroute, geheel over verhard pad. Voertuigen (zoals scootmobielen) van mindervaliden mogen mee het gebied. Fietsen is niet toegestaan.

LET OP:

- Grote grazers. Je kunt in het gebied koeien tegenkomen, ze helpen ons de begroeiing in toom te houden.
- De hond mag niet mee, ook niet aan de lijn. Aan de oostkant is een doorsteek waar de hond wel aangelijnd mee mag.
- De fiets mag niet mee het gebied in, ook niet aan de hand. Het is een wandelgebied. Je kunt je fiets parkeren in de stalling, of op de paden rondom het gebied fietsen.

TIP:

Kijk voor een excursie met gids ophetzeeuwslandschap.nl

NOORDZEE

VOGELS KIJKEN IN WATERDUNEN!

Legenda

vogelroute 5,5 km	onverhard pad	fietsenstalling
zoekraalroute 4,5 km	bebouwing	ingang
golfroute 9 km	vakantiepark	uitkijkpunt
verhard pad	parkeerplaats	vogelkijkscherm

Bijlage C - Planning veldwerk

									Start vak Nordrhein-Westfalen		Start zomervak (midden)	Start zomervak(zuid)	Start zomervak (noord)						Laatste week zomervak							Herfstvak (midden/zuid)	Herfstvak noord
Maand	mei	mei	mei	mei	mei	juni	juni	juni	juni	juli	juli	juli	juli	aug	aug	aug	aug	aug	sep	sep	sep	sep	okt	okt	okt	okt	
Week	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	
ma		pilot									x				x	x											x
di	pilot									x					x		x	x								x	
wo												x	x			x	x										x
do	pilot					Sacramentsdag			x							x											
vrij																x											
za				x												x			x	x							
zo																											

Deelonderzoek 2 – Belevingswaarde inwoners

1. Onderzoeksmethode

Om de belevingswaarde van inwoners uit West-Zeeuws-Vlaanderen in kaart te brengen zijn wij in gesprek gegaan met 21 inwoners en 4 ondernemers uit de regio.

Dataverzameling

Om het huidige sentiment rondom Waterdunen onder inwoners te bepalen en te bepalen in hoeverre zij het natuurgebied waarderen, zijn interviews afgenomen. Interviews bieden de mogelijkheid om inzichten te verdiepen en zo een goed beeld te geven van de meningen die leven ten aanzien van Waterdunen, veel diepgaander dan wanneer gebruik zou zijn gemaakt van een enquête.

Om de inwoners de ruimte geven te vertellen waar zij aan denken als het gaat om Waterdunen, is er gekozen voor een open interview structuur. Op deze manier is er ruimte eigen inbreng van de respondent.

Naast de open vorm van interviewen is er gekozen om voornamelijk groepsinterviews af te nemen, zogenoemde focusgroep interviews. De positieve dynamiek van een groepsinterview is dat deelnemers elkaar prikkelen en tot opmerkingen komen die in een individueel interview niet in hen opkomt. Groepsinterviews zorgen ervoor dat de andere deelnemers op nieuwe gedachten worden gebracht.

Het is belangrijk dat alle deelnemers hun stem en mening laten horen en er moet rekening worden gehouden met sociaal wenselijkheid en dat sommige in een groep geremd reageren en niet voor hun mening durven uitkomen. Het is daarom belangrijk om als gespreksleider er voor te zorgen dat ieders stem aan bod komt.

Topiclijst

Ondanks de flexibiliteit bij open interviews is er wel een vaststaande lijst met onderwerpen, een topiclijst.

Voor de ontwikkeling en bepaling van de onderwerpen van de topiclijst zijn de opgestelde onderzoeksvragen gecombineerd met de hoofdthema's uit de afgenomen vragenlijst onder bezoekers.

De topiclijst staat in bijlage A.

Populatie en respondenten

De onderzoekspopulatie bestaat uit inwoners en ondernemers uit West-Zeeuws-Vlaanderen, uit de dorpen en kernen Boerenhol, Breskens en Groede. Er is geen sprake van een representatieve steekproef uit de bevolking, maar door via verschillende communicatiekanalen inwoners te werven, is gewerkt aan een goede mix van mensen met verschillende achtergronden, interesses en leeftijden.

Inwoners zijn benaderd via de dorpsraden, flyers in HZ University of Applied Sciences en de dorpskernen, mond tot mond en een gepromoot bericht op Facebook. Het bericht op Facebook is in de periode van 28 september 2023 tot 5 oktober 2023 gepromoot. Het bericht heeft meer dan 1500 unieke gebruikers uit West-Zeeuws-Vlaanderen bereikt.

Om de beleving van het gebied bij inwoners in kaart te brengen hebben wij 4 ondernemers gesproken en 21 inwoners. Hiervan hebben wij 8 inwoners uit Boerenhol gesproken, 9 uit Breskens en 4 uit Groede. Daarnaast zijn enkele suggesties en meningen omtrent Waterdunen binnengekomen per mail.

Toestemmingsformulier

Voorafgaand aan de deelname aan de (groeps)interviews is aan de deelnemers een toestemmingsformulier getoond. In het formulier staat dat de deelnemer vrijwillig deelneemt aan het onderzoek en te allen tijde zijn of haar medewerking kan stoppen. Tevens wordt vermeld dat het gesprek wordt opgenomen, zodat wij alle informatie correct kunnen verwerken, en dat alle informatie vertrouwelijk en anoniem wordt behandeld. In bijlage B staat het toestemmingsformulier.

Data-analyse

De gesprekken zijn opgenomen en gedurende het gesprek zijn tevens notities gemaakt. Naderhand zijn deze notities door de gespreksleiders aangevuld op basis van de opnames.

Om de verslagen van de interviews met ondernemers en inwoners te analyseren is allereerst open codering toegepast. Dit betekent dat de verslagen zijn doorgelezen en gegeven antwoorden zijn gemarkeerd en zijn onderverdeeld in onderwerpen. De gegeven antwoorden zijn onderverdeeld onder de onderwerpen uit de topiclijst. Deze topiclijst is gebruikt als gespreksleidraad voor de interviews. De tweede stap in het codeerproces omvat het verdelen van de gegeven antwoorden, nu onderverdeeld per onderwerp, in sub-onderwerpen. De sub-onderwerpen die hiervoor zijn gebruikt zijn vastgesteld door middel van de topiclijst.

Na dit proces doorlopen te hebben zijn alle waardevolle gegevens uit de interviews verdeeld in onderwerpen en sub-onderwerpen. Hierdoor is het mogelijk om data uit verschillende interviews met elkaar te vergelijken, conclusies te trekken en om deze nader te verklaren.

2. Resultaten

De conclusie en samenhang tussen de verschillende interviews staan beschreven in de hoofdrapportage. Hieronder staan de gespreksverslagen per interview.

Groepsinterview Boerenhol

Op 28 september 2023 heeft een groepsgesprek plaatsgevonden met 8 inwoners uit Boerenhol. Hieronder staan de belangrijkste notities beschreven gerangschikt op basis van de topiclijst.

Frequentie en aard van het bezoek

Allereerst is aan de inwoners van Boerenhol gevraagd hoe vaak zij Natuurgebied Waterdunen bezoeken en met welk doel. Een deel van de deelnemende inwoners komt zelden tot nooit in het gebied. Eén inwoner bezoekt het gebied drie keer per week om te hardlopen en andere inwoners komen er regelmatig om te wandelen. Hierbij genieten zij van de rust in het gebied. Tijdens het bezoek komen zij zelden andere mensen tegen.

Waardering voor het gebied

De deelnemende inwoners geven aan de ontwikkeling van Natuurgebied Waterdunen te waarderen. De noodzaak van kustversterking wordt erkend en ze vinden de toepassing van een getijdenduiker, in combinatie met een vogelnatuurgebied, waardevol. Deze manier van kustversterking wordt 'uniek en mooi' genoemd en 'dit is natuur en past bij de natuur'. Ook de zilte teelt wordt gezien als een mooi initiatief.

Omtrent de informatie- en recreatievoorzieningen zijn de inwoners over het algemeen positief. Daarentegen komen ook een aantal verbeterpunten aan bod. Enkele inwoners benoemen hinder van de ontlasting van de koeien op de wandelpaden.

De koeien zelf zijn een waardevolle toevoeging. Verder is er behoefte aan betere bewegwijzering, onbekende bezoekers raken wel eens de weg kwijt. Ook missen de bewoners vuilnisbakken en openbare toiletten, zowel in het gebied als rondom. Een toekomstig informatiepunt met koffie/theevoorzieningen en een toilet wordt als waardevol ervaren.

Ontwikkeling van het gebied

Wanneer enkel wordt gekeken naar het natuurgebied zijn de inwoners positief. De ontwikkeling van het gebied en de daarbij behorende ervaren knelpunten nemen echter de overhand tijdens het gesprek. Natuurgebied Waterdunen wordt omschreven als 'vals natuurgebied'. Het project wordt gezien als een mooi idee maar vindt de verschillende functies uiteindelijk moeilijk verenigbaar. De inwoners ervaren het gebied als een grote camping met een klein natuurgebied, die ingesloten is tussen drukke wegen en volle parkeerplaatsen. Ook de mogelijkheid om te jagen in West-Zeeuws-Vlaanderen vinden de inwoners in schril contrast staan met de broedeilanden en de bescherming van vogels in het gebied.

Verkeersoverlast

Met name de verkeersoverlast wordt als probleem ervaren. Door de ontwikkeling van Natuurgebied Waterdunen zijn twee wegen afgesloten, namelijk de Langeweg en het Zandertje. Door deze verkeerswijziging centreert het verkeer richting West-Zeeuws-Vlaanderen zich op de Provincialeweg (N675). Hierdoor is de verkeersdruk in Boerenhol toegenomen. De inwoners ervaren veel overlast en hinder. De verkeersintensiteit neemt toe, met name in de zomermaanden en daarbij wordt te hard gereden. De maximale toegestane snelheid is 50 km/u. Deze snelheid wordt door veel weggebruikers overschreden, maar ook de toegestane snelheid wordt als te hard ervaren door de buurtschap.

Er zijn maatregelen genomen om het verkeer af te remmen (o.a. verhoogde drempels en waarschuwingsborden) maar dit wordt niet als voldoende ervaren. Tijdens het gesprek wordt duidelijk dat meerdere auto's in korte tijd total loss zijn gereden door verkeersongevallen. De inwoners ervaren een verminderde gezondheid: minder slaap, geluidsoverlast en fijnstof. Eén bewoner maakt geen gebruik meer van zijn tuin vanwege de geluidsoverlast. De inwoners zijn veelvuldig met Provincie Zeeland en gemeente Sluis in gesprek gegaan over de problemen. De huidige maatregelen werken niet afdoende en de inwoners voelen zich niet voldoende gehoord. Inmiddels zijn er bewoners vertrokken vanwege de verkeersoverlast. Graag zouden de inwoners strengere maatregelen zien, zoals handhaving en flitspalen. De grote wens is een rondweg om Boerenhol heen. Tijdens het gesprek wordt meermaals gezegd: 'Er moet een verkeersdode vallen voordat we eindelijk serieus worden genomen.'

Toerisme en recreatie en economische waarde

Molecaten Park Waterdunen

Naast de verkeersoverlast bestaat er onvrede omtrent de ontwikkeling van het vakantiepark, Molecaten Park Waterdunen. De verwachting was een natuurgebied waarin de accommodaties van het vakantiepark weg zouden vallen in het landschap. De huidige bouwstijl van de vakantiewoningen, door de inwoners 'zwarte containers' genoemd, wordt als storend ervaren. De huidige grootte van het park wordt geaccepteerd maar de geplande verdere uitbreiding niet. Natuurgebied Waterdunen wordt daarmee niet meer als een natuurgebied ervaren, de camping voelt aan als een dorp. Daarbij steekt het dat belangrijke wegen zijn komen te vervallen door de aanleg van de camping. Het belemmert tevens de oude doorgang voor inwoners om naar strand te lopen en te fietsen.

De inwoners begrijpen dat in het gebied geen honden of fietsers welkom zijn. Het contrast vinden zij daarentegen groot wanneer het wordt

vergeleken met het vakantiepark, waar honden welkom zijn en er bijvoorbeeld wordt gebarbecued.

Voordelen

De deelnemende inwoners ervaren (tot dusver) geen voordelen van Natuurgebied Waterdunen. De deelnemers zijn niet werkzaam in de toeristisch-recreatieve sector en ervaren daardoor geen directe voordelen van de bezoekers die vanwege Natuurgebied Waterdunen, of Molecaten Park Waterdunen, een bezoek brengen aan Zeeuws-Vlaanderen. Daarnaast ervaren zij geen voordelen van het groeiend aantal toeristen in de regio in het algemeen. De nadelen van deze hoeveelheid bezoekers wordt vooral ervaren; namelijk de groeiende infrastructurele druk.

Voorheen merkten de inwoners weinig tot niets van camping Napoleonhoeve, mede omdat de parkgasten via andere wegen het park bezochten. Het huidige park is tevens duurder en daarmee minder toegankelijk voor de inwoners uit Boerenhol. In het verleden hadden veel buurtbewoners jaarplaatsen op Napoleonhoeve.

Toekomst

Op dit moment hebben de inwoners niet het gevoel dat het natuurgebied een bepaalde aantrekkingskracht heeft voor de regio. Ze treffen in het gebied wel vogelspotters. De inwoners verwachten dat het gebied in de toekomst aantrekkelijker wordt voor bezoekers door de verdere ontwikkeling van het vakantiepark en een informatiepunt. Daarentegen zijn de inwoners ook bang dat teveel bezoekers de bescherming van de vogels onder druk zet. Respect voor en bescherming van de dieren en broedplaatsen is belangrijk. De inwoners zijn bang dat de infrastructurele druk verder zal stijgen. Ze voelen zich als vaste bewoners steeds minder welkom in het gebied. De inwoners hopen dat de 'zwarte containers' verder worden aangekleed en het vakantiepark uiteindelijk weg valt in het natuurgebied.

Groepsinterview Breskens

Op 1 november 2023 heeft een groepsgesprek plaatsgevonden met 9 inwoners uit Breskens. Hieronder staan de belangrijkste notities beschreven gerangschikt op basis van de topiclijst.

Frequentie en aard van het bezoek

De inwoners van Breskens zijn gevraagd hoe vaak zij Natuurgebied Waterdunen bezoeken en met welk doel. Een van de inwoners geeft aan mindervalide te zijn en kan het gebied nu niet bezoeken met een scootmobiel of rollator. Een paar inwoners geven aan het gebied weinig te bezoeken omdat zij het gebied niet mogen betreden met de hond, zij komen hierdoor ongeveer eenmaal per maand in het gebied, maar maken hiervoor dan wel bewust de keuze. Het merendeel van de bij dit interview aanwezige inwoners komt er regelmatig van eenmaal per week tot dagelijks. Redenen om Waterdunen te bezoeken zijn onder meer: wandelen (met de kinderwagen), kijken naar de vogels, hardlopen en werkzaam als gids (vrijwillig) voor Stichting Het Zeeuwse Landschap.

Gebiedswaardering

De deelnemende inwoners spreken hun waardering uit over het gebied. Ze vinden het mooi en een van de deelnemers is erg blij dat het in Breskens is gerealiseerd, omdat er weinig gebieden in de omgeving zijn waar ze terecht kunnen. Het is een mooi stiltegebied, waar ze rustig kunnen recreëren.

De aanleg is mooi en de aanwezige voorzieningen zoals de hutten worden ook erg gewaardeerd. Ook de loopbrug en de foto's met informatie over de vogels die er te zien zijn in het gebied wordt gewaardeerd. Het schrikdraad rond het hele park vinden de deelnemende inwoners niet mooi. Paarden lopen er tegenaan op het daarnaast gelegen ruiterspad. De suggestie wordt gedaan om palen te gebruiken om het gebied af te rasteren in plaats van schrikdraad of als dat niet kan in ieder geval op zoek te gaan naar een andere oplossing.

Een paar deelnemers willen graag het gebied bezoeken met de hond. Ze begrijpen daarentegen erg goed dat het vanwege de vogels nu niet kan, maar geven aan dat het fijn zou zijn als er in een bepaald gedeelte de mogelijkheid wordt gecreëerd om juist wel met de hond het gebied te kunnen bezoeken. Een andere deelnemer geeft aan juist erg blij te zijn dat het gebied hondenvrij is.

Boa's zijn nodig voor de handhaving, want de deelnemende inwoners zien mensen vanaf de vuurtoren het gebied in rijden ondanks de verbodsborden.

Een enkeling mist nog 'natuur', bomen en bosjes worden als suggesties genoemd. Het gebied, en ook de randen, zijn nu erg vlak en kaal waardoor auto's en campers zichtbaar zijn. 'Het voelt niet echt alsof ik in de natuur ben. Het mag wat wilder, het is wat saai, misschien teveel gereguleerd.' Als reactie hierop geeft een van de deelnemers aan dat Waterdunen een vogelgebied is en hierdoor een deel van het gebied bewust kaal wordt gehouden. Om het gebied heen moet de vegetatie nog wel ontwikkelen.

Er wordt aangegeven dat het jammer is dat er geen wc aanwezig is. Er wordt hierop gereageerd dat dit straks wel in het bezoekerscentrum aanwezig zal zijn. Hierop volgt de reactie dat er meer mag worden gecommuniceerd, ook over wat er nog wel en niet wordt gerealiseerd in het gebied. 'In de informatievoorziening kan nog winst behaald worden.', wordt er gezegd. Een suggestie die wordt genoemd is dat Stichting Het Zeeuwse Landschap ook direct kan communiceren met de dorpsraad, zij zijn immers een verlengstuk naar de inwoners.

De route in het gebied wordt door de deelnemers als lang ervaren, zeker met kleine kinderen. 'Je bent nu gauw een uur kwijt.'. Wel kan de nog te realiseren speelnatuur hier op inspelen, is de gedachte van een van de deelnemers.

Er wordt aangegeven dat het jammer is dat de speelnatuur nog niet is gerealiseerd, want dan ervaren mensen het gebied mogelijk weer heel anders. Een kleinere ronde, van een half uur zou erg fijn zijn, want ook voor mindervaliden zijn de loopafstanden nu aanzienlijk. Ook zijn er geen bankjes op de route aanwezig, waardoor voor sommigen de route te lang is.

Ontwikkeling van het gebied

De deelnemers aan dit gesprek geven aan dat er weinig Bressiaanders bij de opening van het gebied Waterdunen aanwezig waren. 'We vinden er wel wat van, maar de Bressiaander laat zich niet horen wanneer het kan.'

'Tijdens de aanleg van het gebied mocht je een tijd niet in het gebied, het was een verboden gebied geworden. Dat voelde heel negatief. We konden er een lange tijd niet doorheen en moesten er helemaal omheen.'. Een paar inwoners geven aan dat het misschien ook komt omdat de beleving vanuit de kant van Breskens tegenvalt. Er ligt een dijkje aan de rand waardoor het zicht vanuit Schoneveld beperkt is: 'Iemand die daar loopt of fietst ziet niks. Je kan er alleen tussendoor kijken bij de eerste brug.'. Verder wordt aangegeven dat vanuit de kant van Breskens er niet veel toegangswegen zijn tot het gebied, daarmee mist het gebied 'de connectie met de Bressiaander'. Bij de Beach House kan je er wel gemakkelijk in. Bij de waterzuivering komt ook een parkeerplaats, maar dat wordt betaald parkeren. Toegang vanuit Breskens had beter gekund. Misschien lage beplanting in plaats van een dijkje.

Er wordt aangegeven dat het proces van de ontwikkeling van het gebied niet is verlopen zoals afgesproken. De aquacultuur en zilte teelt komt nog niet echt van de grond, met uitzondering van de oesterteelt, en het wordt als erg jammer ervaren dat de speelnatuur aan de kant van Breskens niet kon worden gerealiseerd.

Informatie over de getijdenduiker is niet terug te vinden in het gebied vertelt een van de deelnemers. Hier mag meer over worden gecommuniceerd vinden de aanwezigen. De inwoners geven verder aan dat het voor hen niet duidelijk is waarom een natuurgebied naast een recreatiepark kan en hadden hier graag meer informatie over ontvangen.

De inwoners geven aan dat zij zich zorgen maken over de kwaliteit en snelheid waarmee reparaties aan de infrastructuur in het gebied worden gedaan. De gemalen bij de boerderij hebben een jaar stilgestaan geeft een van de deelnemers aan. Ook de waterinlaat waar zoet en zout gescheiden wordt voor de landbouw heeft problemen en de fietspaden die nieuw zijn aangelegd zijn al een paar keer gerepareerd.

Toerisme en recreatie

De inwoners maken zich enigszins zorgen over de aantrekkingskracht van het toerisme en de natuurverstoring die hiermee mogelijk gepaard kan gaan in het gebied. 'Ik ben bezorgd, dat de natuurwaarden die beoogd worden niet waar gemaakt kunnen worden door het aantal toeristen dat nog komt.'

De deelnemers hopen dat Molecaten Park Waterdunen de toeristen die elke week aankomen en op het park verblijven, goed kan informeren en 'helpen opvoeden' zodat er zo min mogelijk natuurverstoring plaatsvindt. De eilanden liggen namelijk vlakbij het park. Het is nu wel minder druk bij 't Zandertje dan vroeger.

Het handhaven door boa's is op dit moment nog mogelijk omdat de aantallen toeristen die het gebied bezoeken nog beperkt zijn, zegt een van de deelnemers. De inwoners hopen dat dit ook in de toekomst haalbaar blijft.

Over de ontwikkeling van Molecaten Park Waterdunen is men minder enthousiast. Alles staat erg dicht op elkaar en de huisjes die zijn neergezet passen niet binnen het landschappelijk karakter van het gebied. 'De huisjes zouden opgaan in de natuur', vertelt een van de inwoners die aangeeft aanwezig te zijn geweest bij een bijeenkomst waar dit werd verteld. 'Dit geldt ook voor de wegen die aangelegd zijn op het terrein, een deel is nu geasfalteerd.'

Het contrast vinden de inwoners groot wanneer je het natuurgebied afzet tegen het daarnaast gelegen vakantiepark, waar honden welkom zijn en mensen lawaai kunnen maken.

Economische impact

Een aantal inwoners verwacht dat de economische impact van het gebied beperkt zal blijven. Zij verwachten niet dat Waterdunen een grote toeristische trekpleister wordt. De meeste bezoekers komen voor het strand. 'Voor mij hoeven er geen toeristen te komen.' tot 'Het mag wel ietsjes meer, maar hoeft niet hoor.' werden genoemd.

'Ondanks dat de toerist ons ook veel brengt, weet ik niet of we nog economisch meer toeristen nodig hebben. We zijn blij dat we juist rustig kunnen wandelen in Waterdunen. Waterdunen wordt gezien als een mooie tegenhanger van de drukte in de kern, ik vind het een cadeautje'.

Groepsgesprek Groede

In Groede heeft op 12 oktober 2023 een groepsgesprek plaatsgevonden met 4 inwoners uit deze dorpskern. Hieronder staan de belangrijkste notities beschreven gerangschikt op basis van de topiclijst.

Frequentie en aard van het bezoek

Allereerst is aan de inwoners van Groede gevraagd hoe vaak zij Natuurgebied Waterdunen bezoeken en met welk doel. Een deel van de deelnemende inwoners is sinds de opening van het gebied er niet meer geweest. Zij zijn er enkel langs fietst. Het ligt namelijk niet op de route en het is te ver weg om er een kleine ronde te wandelen.

Anderen komen af en toe om te wandelen of hard te lopen. Zij zien veel mensen in het gebied hardlopen en geven aan dat het prettig is omdat je er niet wordt lastig gevallen door honden. Daarbij zijn er ook kennissen, van verderop in het land, die graag in het gebied komen. Ook wordt benoemd dat het een mooie doorsteek is naar het strand.

Waardering voor het gebied

Wat betreft de waardering voor het gebied lopen de meningen uiteen. De ene inwoner geeft aan dat het gebied saai is, en je op afstand al ziet wat er gebeurt. 'Er zit geen kleur in.' wordt er gezegd. Een andere inwoner weerlegt dit en ervaart juist wel kleur. De een zegt 'er wordt niet door veel mensen gewandeld in het gebied.' waarop de ander reageert dat dit wel het geval is. De meningen over het gebied zijn duidelijk verdeeld. Het gebied is gemaakt voor vogels en er is veel te zien wordt gezegd, zowel buiten als in de vogelkijkhutten. Wel wordt aangegeven dat er voorzieningen kapot worden gemaakt, zoals de informatiepanelen.

Ook wat betreft de recreatieve mogelijkheden in het gebied zijn de meningen verschillend. Een aantal inwoners geven aan graag in het gebied te willen fietsen. Anderen geven aan dat dit de vogels verstoort en het

hierdoor te druk wordt. Hetzelfde geldt voor de mogelijkheid om honden mee te nemen. Verder wordt aangegeven dat de routes te lang zijn om met kleine kinderen te wandelen.

De inwoners geven aan dat in het verleden er sprake is geweest van fluisterbootjes, een boulevard met winkels langs de getijdenduiker op het recreatieterrein van Molecaten Park Waterdunen en een hotel. Dit is niet meegenomen in de daadwerkelijke realisatie.

Alle inwoners zijn het er over eens dat het gebied meer bankjes kan gebruiken en dat een informatiecentrum een aanvulling gaat zijn. Het gebied biedt kansen, zoals schoolprojecten en educatieve projecten, om zo de betrokkenheid in de streek te vergroten. Er lijken meer geïnteresseerden voor het gebied te komen. Tot slot wordt benoemd dat er meer informatie over het gebied kan worden opgenomen in 'T Duumpje, een blad wat huis-aan-huis wordt bezorgd in West-Zeeuws-Vlaanderen.

Ontwikkeling van het gebied

Wat betreft de ontwikkeling en totstandkoming van het gebied is duidelijk sentiment voelbaar. De meerwaarde voor vogels wordt door een inwoner onderstreept. Dankzij de ontwikkeling zijn er meer (trek)vogels. Als voorbeeld werd genoemd de natuurontwikkeling die ook op Walcheren werd doorlopen, hier zijn de ganzen ook weer teruggekeerd. Het aantal patrijzen is in de loop der jaren afgenomen. Door de patrijzen weer een schuilgebied te bieden worden ze nu weer gespot. De inwoner geeft aan dat al sinds de werkzaamheden zijn gestart, en er nog kranen en dergelijke in het gebied stonden, de vogels Waterdunen al als (rust)plekje uitkozen. 'Het laat zien dat de vogels een enorme behoefte hebben aan meer natuur.' Hierover wordt met veel enthousiasme gesproken. De inwoner benadrukt de noodzaak en meerwaarde van het gebied.

Daarentegen zijn er ook inwoners met een negatief sentiment. Natuurgebied Waterdunen wordt 'cultuur natuur' genoemd. 'De natuur die hierop is geplakt hoort hier niet..' De boeren ervaren onvrede over de manier waarop het gebied tot stand is gekomen en voelen zich ondanks het tegengeluid niet gehoord. In verband met de landbouw moet zout water zoveel mogelijk buiten worden gehouden. Ze maken zich zorgen. 'Nu het water eenmaal het gebied binnen stroomt krijg je het er niet meer uit.', wordt er gezegd. De noodzaak voor meer natuur wordt erkend maar men vraagt zich af in hoeverre de natuur wordt geholpen op deze schaalgrootte.

Naast de onvrede over de totstandkoming geeft deze zelfde groep inwoners aan last te hebben van de vogels op de akkers en het pluis van de distels afkomstig uit het gebied wat zorgt voor onkruid. Graag zouden ze zien dat Stichting Het Zeeuwse Landschap de distels tijdig afsnijdt om overlast op de akkers te voorkomen.

Ook het wegvallen van de Langeweg wordt benoemd. De infrastructuur is dermate veranderd waardoor het vele verkeer nu wordt geleid door de dorpskern Boerenhol.

Toerisme en recreatie en economische waarde

Ook wat betreft het gecreëerde toerisme en recreatieaanbod zijn de reacties dubbel. Een inwoner geeft aan in het begin tegen de ontwikkeling van het natuurgebied en vakantiepark te zijn geweest. Daarentegen is ze blij dat er nu een natuurgebied is ontwikkeld en het gebied niet vol staat met chalets of een nieuwe woonwijk.

Wat betreft Molecaten Park Waterdunen vindt men het erg jammer dat de huisjes niet wegvallen in het landschap. 'De safaritenten staan dicht op elkaar en worden na een aantal jaar weer vervangen. Dit is niet duurzaam', zegt een inwoner. De kampeerplekken zijn daarentegen wel mooi.

Het is voor de inwoners onbekend waarom het vakantiepark niet CO2 neutraal is opgeleverd. Keuzes die hierin zijn gemaakt zijn niet met de inwoners gecommuniceerd en dat strookt voor hen niet met het hiernaast gelegen natuurgebied.

Tot slot maken alle aanwezigen zich grote zorgen over de hoeveelheid nog te ontwikkelen accommodaties op het park. De inwoners zijn bang dat het teveel wordt.

Toekomst

Ook wat betreft de toekomst zijn de meningen verschillend. Inwoners geven aan dat het in Zeeland een groot probleem is om zoet water vast te houden en we met Waterdunen juist verzilting binnen halen. De inwoners geven aan dat er moet worden gekeken waar we nu staan en dat het plan moet worden geactualiseerd: 'Caisson en duiker moeten straks gerepareerd worden, dure grap.', PFAS komt binnen omdat Westerschelde water naar binnenstroomt.' en 'wat betekent dit straks voor het gebied en de inwoners?'

Anderen geven aan dat ze hopen dat het Kustlab meer onder de aandacht van de mensen wordt gebracht en dat er op die manier meer verbinding wordt gezocht met de inwoners.

De inwoners zijn zich bewust van de stop op vakantieparken, maar weten ook dat er nog veel in de pijplijn zit. Ze hopen dat er iets gebeurt omdat de verkeersdruk in dorpskern Boerenhol zijn maximum heeft bereikt.

Ondanks de negatieve lading rondom Waterdunen wordt er gezegd: 'We moeten verder!' en 'Het gebied is klaar en het is tijd om er nu wat van te maken.'

Interviews met ondernemers

Voor het verkrijgen van een compleet beeld van de belevingswaarde van inwoners én bezoekers zijn ook enkele ondernemers geïnterviewd. In de zomer van 2023 zijn de onderzoekers met vier verschillende ondernemers uit West-Zeeuws-Vlaanderen individueel in gesprek gegaan. Het onderstaand verslag beschrijft deze interviews op hoofdthema's.

Frequentie en aard van het bezoek

De ondernemers komen over het algemeen weinig in het gebied. Daarbij beschrijven enkele ondernemers dat ze er sinds 2019 niet meer geweest zijn, of dat het er simpelweg niet van komt. Met betrekking tot hun gasten beschrijven zij dat er gebruikt wordt gemaakt van het gebied, maar dat het niet toestaan van honden en fietsen voor sommigen een obstakel vormt.

Gebiedsbeleving

De ondernemers waren redelijk eenduidig dat over het algemeen Waterdunen een mooi gebied is, maar dat er qua beleving nog veel kansen zijn. Ze beschreven onder andere dat 'Alles wat kleur zou geven weg is gevallen.'. Onder kleur verstaan zij de kansen voor interactie met het publiek, speelse details en activiteiten voor bezoekers zoals speurtochten en audioroutes.

Voor wat betreft voorzieningen, kijken de ondernemers uit naar de natuurspeelplaats, het bezoekerscentrum, informatieborden, toilet en waterpunt, kortere paden en meer bankjes.

Over het Molecaten Park Waterdunen zijn de ondernemers verdeeld, zij vinden het logisch dat het park er staat maar merken vooral op dat de vakantiewoningen en campers erg zichtbaar zijn. Ook maakt een enkele ondernemer een opmerking over het gebrek aan CO2 neutraliteit van het terrein.

Toerisme, recreatie en economische waarde

Zoals eerder genoemd zijn de ondernemers over het algemeen positief over het feit dat Waterdunen er nu is. Zij zeggen echter niet zeker te weten of het gebied op dit moment genoeg toevoegt aan de regio, ze merken op dit moment geen invloed op hun eigen bedrijf. Dit heeft onder andere te maken met de bereikbaarheid van het gebied, zoals de toegangswegen, de locatie van sommige parkeerplaatsen en de toegankelijkheid van het gebied in zijn algemeen bij de ingang.

In de gesprekken kwam naar voren dat de ondernemers wel hopen dat het gebied een economische impuls zal geven en de aantrekkelijkheid vergroot. Daarbij vonden twee ondernemers het een voordeel dat het gebied nu verder onbebouwd zal blijven.

Ontwikkeling van het gebied

In het proces van de ontwikkeling van het gebied gaven de ondernemers aan dat zij deel hebben genomen aan meerdere inspraakmomenten. Als aanmerking hierop delen zij dat het jammer is dat niet alle opmerkingen zijn meegenomen in de uitvoering. Een ondernemer heeft zich wel hard kunnen maken voor het paardrijpad.

Op dit moment missen de ondernemers informatie over ontwikkelingen in het gebied. Zij zouden graag informatie ontvangen over de voortgang van aanbouw van de geplande voorzieningen, en promotiematerialen voor gasten zoals informatiefolders. In het verleden hebben zij informatiematerialen ontvangen van Provincie Zeeland. Zij zouden ook nu hun gasten nog graag willen informeren en worden daarin graag meer gefaciliteerd. Dit informatiemateriaal is reeds beschikbaar, maar de ondernemers zijn hier niet van op de hoogte of maken hier momenteel geen gebruik van.

Toekomst

De ondernemers geven voor de toekomst aan dat ze hopen dat het natuurgebied een succes wordt. Om daar aan bij te dragen noemt een ondernemer graag samen te werken aan de ontsluiting van het gebied, ook vindt deze ondernemer de potentie van de zilte teelt interessant. Een andere ondernemer zei: 'Ik verwacht niks, maar ik hoop dat het tot een begrip uitgroeit en dat mensen echt komen voor het gebied.'. Deze ondernemer hoopt ook dat de inwoners zich minder druk zullen maken, al heerst er nog altijd een negatief sentiment.

Bijlage A – Topiclijst

Onderwerpen	Subonderwerpen
<i>Frequentie en doel van bezoek</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Frequentie • Type recreatie <ul style="list-style-type: none"> ○ Activiteit ○ Achterliggende behoefte (bv. ontspanning)
<i>Waardering voor het gebied</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Toegevoegde waarde voor hun woonplaats en woongenot. Leefbaarheid van het gebied • Beschikbare noodzakelijke recreatieve voorzieningen (paden, bewegwijzerde routes) • Belevingswaarde (hoe moet de natuurlijke omgeving eruit zien) • Informatievoorzieningen • Recreatievoorzieningen • Getijdennatuurgebied / kustversterking • Vogelgebied • Zilte teelt
<i>Ontwikkeling van het gebied</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Hoe wordt er naar Waterdunen gekeken nu het er is? • Kort aanstippen, niet de kern van het interview. • Proces van planning naar ontwikkeling en totstandkoming Waterdunen • Kustversterking • I.c.m. vernieuwing recreatie-aanbod en getijdennatuur
<i>Toerisme en recreatie</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Gecreëerde toerisme en recreatieaanbod • Zoektocht naar toerisme in balans
<i>Economische impact ondernemers</i>	<ul style="list-style-type: none"> • (Verwachte) economische impact • Aantrekkingskracht en waarde bezoekers
<i>Toekomst</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Verwachte ontwikkeling en inbedding

Bijlage B – Toestemmingsformulier

Toestemmingsformulier (informed consent)

Onderzoek naar de versterking van de toeristisch-recreatieve beleving in de regio West-Zeeuws-Vlaanderen door Natuurgebied Waterdunen.

Betrokken onderzoekers/medewerkers HZ Kenniscentrum

Kusttoerisme:

Simon Witt

Noëlle Verhage

Emma Lemmers

In te vullen door de deelnemer

Ik verklaar hierbij op een voor mij duidelijke wijze te zijn ingelicht over de aard, methode en doel van het onderzoek.

Ik begrijp dat:

- Ik mijn medewerking aan dit onderzoek kan stoppen op ieder moment en zonder opgave van reden.
- Ik de toestemming voor het gebruik van gegevens uit mijn interview binnen twee weken na het interview kan intrekken, in welk geval het materiaal zal worden verwijderd.
- Alle informatie die ik voor dit onderzoek verstrek, vertrouwelijk zal worden behandeld.
- De gegevens anoniem worden verwerkt, zonder herleidbaar te zijn tot de persoon.
- Fragment uit mijn interview kunnen worden geciteerd voor dit onderzoek.

Ik verklaar dat:

- Ik geheel vrijwillig bereid ben aan dit onderzoek mee te doen.
- Het doel en de aard van het onderzoek mij zijn uitgelegd en ik heb de gelegenheid gehad om vragen te stellen over het onderzoek.
- Ik toestemming geef om het interview op te laten nemen door middel van een voice-recorder.
- De uitkomsten van dit interview verwerkt mogen worden in een rapportage.

Naam deelnemer:

Handtekening:

Datum:

In te vullen door de uitvoerende onderzoeker

Ik heb een mondelinge en schriftelijke toelichting gegeven op het onderzoek. Ik zal resterende vragen over het onderzoek naar vermogen beantwoorden. De deelnemer zal van een eventuele voortijdige beëindiging van deelname aan dit onderzoek of klachten over dit onderzoek geen nadelige gevolgen ondervinden.

Naam deelnemer:

Handtekening:

Datum:

Deelonderzoek 3 – Bezoekpatronen en recreatiegebruik

1. Onderzoeksmethode

Bezoek van inwoners West-Zeeuws-Vlaanderen

Om zo goed mogelijk te kunnen analyseren in hoeverre inwoners van de regio West-Zeeuws-Vlaanderen het natuurgebied Waterdunen bezoeken zijn data van druktemetingen voor dit gebied ingekocht bij Resono. Het bedrijf Resono meet het aantal mensen dat aanwezig is op een gewenste vooraf afgebakende locatie met een mobiel panel van ongeveer 1,7 miljoen personen. Met behulp van dit panel kan een goede inschatting worden gemaakt van de drukte op een gekozen locatie binnen een bepaald tijdsbestek. Drukke wordt niet alleen bepaald door dagbezoekers, maar door het totaal van dagbezoekers, verblijfsbezoekers én inwoners. Naast het meten van drukte op de afgebakende locatie in Waterdunen (1 mei 2022 – 1 oktober 2023) zijn er gedurende de periode 1 mei 2022- 1 mei 2023 nog een zevental andere locaties in de gemeente Sluis onderzocht:

- Breskens (Centrum) - Verdrongen Zwarte Polder
- Cadzand-Bad (Centrum) - Waterdunen
- Cadzand-Bad (Strand) - Westerschelde Ferry
- Groede (Strand) (Terminal Breskens)
- Sluis (Centrum)

Voor de druktemetingen op deze locaties meet Resono bezoekers uit Nederland én voor een gedeelte uit andere Europese landen. Deze steekproef van Nederlandse én (een gedeelte van) buitenlandse bezoekers wordt door Resono gebruikt om via een statistisch model de werkelijke drukte op de meetlocaties in te schatten. De schattingen van de aantallen bezoekers die Resono levert zijn daarmee inclusief alle bezoekers op een locatie, zowel Nederlandse als buitenlandse bezoekers. De steekproef van buitenlandse bezoekers is echter kleiner dan de steekproef van Nederlandse bezoekers.

Dataverzameling

De data voor de druktemetingen worden door Resono verzameld via verschillende smartphone apps. Wanneer een van de 1,7 miljoen personen uit het mobiele panel via een of meerdere van deze smartphone apps wordt geregistreerd in een afgebakend gebied, wordt deze geteld als bezoeker. Wanneer een persoon via meerdere apps tegelijk wordt gemeten, wordt deze data geteld als één persoon. Er wordt dus geteld per device, niet per appgebruiker. De metingen op de afgebakende locatie in Waterdunen gebeuren 24/7 tijdens de meetperiode. Deze periode (1 mei 2022 – 1 oktober 2023) is het tijdsbestek waarin de druktemetingen in het natuurgebied zijn verricht. De smartphone apps hoeven niet in gebruik te zijn op het moment van meten, ook op de achtergrond worden gegevens geregistreerd. De locatiegegevens worden verzameld via zowel grote als kleinere apps. Denk hierbij aan o.a. weerapps, navigatie-apps en flitsmelders. Gebruikers van deze smartphone apps hebben expliciet toestemming gegeven om locatiegegevens te delen voor marktonderzoek, marketing en/of analytische doeleinden. Gebruikers van apps die locatiegegevens delen kunnen deze instelling op elk moment weer uitschakelen via de app(s) waaraan zij toestemming hebben gegeven, of via het besturingssysteem van hun smartphone.

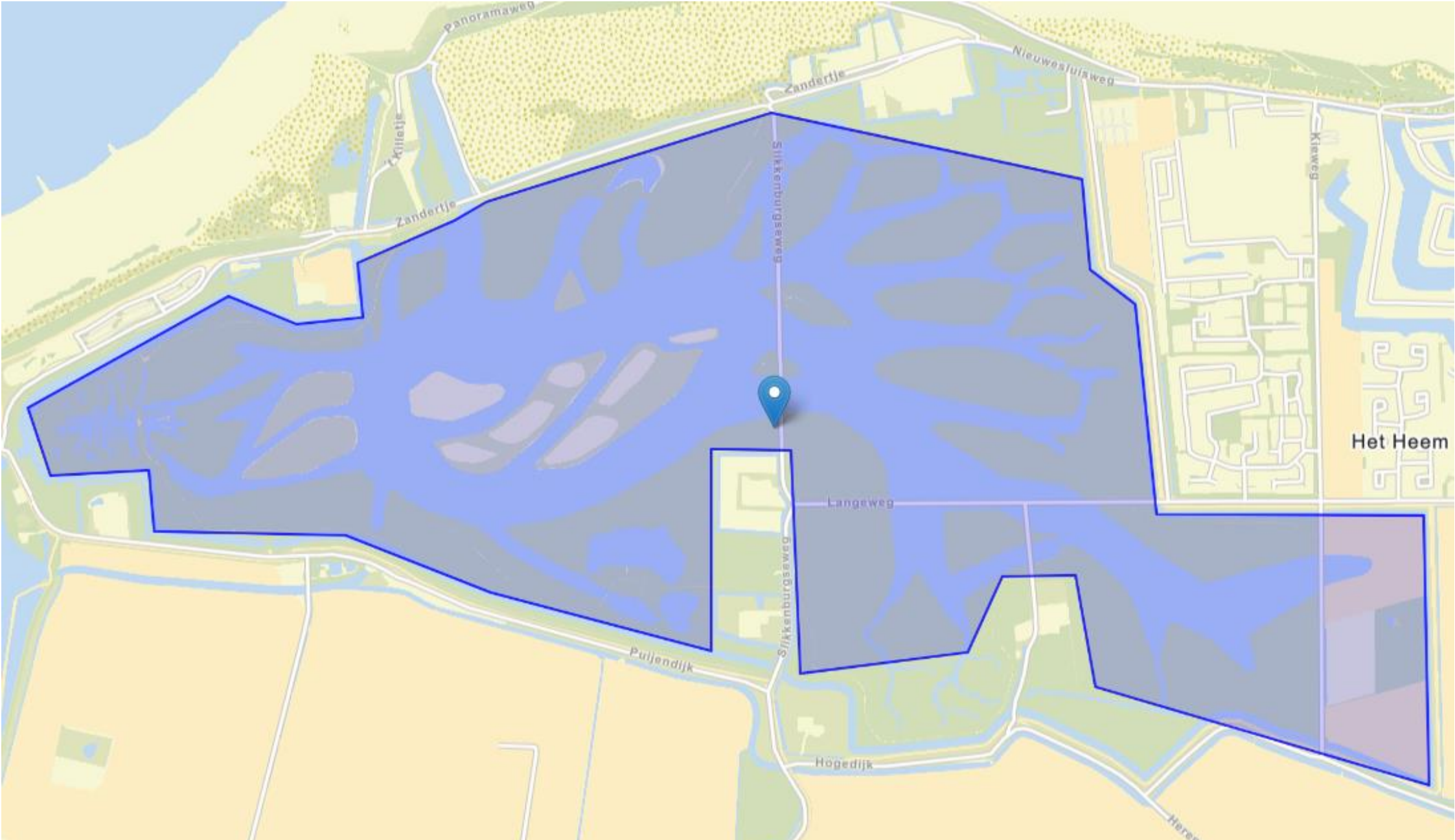
Om betrouwbare druktemetingen te kunnen genereren en analyseren is het belangrijk dat gebieden zo nauwkeurig mogelijk worden afgebakend. De afbakening van het gebied Waterdunen is met grootste zorg samengesteld in het voorjaar van 2022. Het gebruik van het gebied is gedurende de meetperiode gewijzigd. Er was niet voorzien dat een klein deel zou worden gebruikt als parkeerplaats voor bouwverkeer. Daarnaast zijn enkele meters van een fietspad aan de zuidostrand van Waterdunen per abuis in de afbakening meegenomen.

Dit heeft er mogelijk toe geleid dat sommige personen zijn geteld als bezoeker van het natuurgebied Waterdunen, terwijl dat niet het geval was. Verwachting is dat de impact op de gemeten bezoekersaantallen gering is. De specifieke begrenzing is in dit deelonderzoek weergegeven op de volgende pagina. De analyses en resultaten die worden beschreven zijn alléén van toepassing op dit afgebakende gebied.

Validiteit & Privacy

De steekproef van Nederlandse én (een gedeelte van) buitenlandse (Europese) bezoekers wordt door Resono gebruikt om via een statistisch model de werkelijke drukte op de meetlocaties in te schatten. Dit statistisch model is gevalideerd door de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en de Stichting Buitenreclame Onderzoek (BRO). Bovendien wordt het statistisch model doorlopend getest en gekalibreerd.

Bij zowel de dataverzameling door Resono als de verwerking hiervan door HZ Kenniscentrum Kusttoerisme speelt privacywetgeving een uiterst belangrijke rol. Aan Resono is in 2021 het *Privacy Verified* certificaat toegekend en in 2022 en 2023 verlengd. Deze certificering is uitgegeven door ICTRecht welke als onafhankelijk juridisch expert verklaart dat de werkwijzen en methodiek van Resono voldoen aan de Nederlandse AVG en Europese GDPR wet- en regelgeving. De locatiegegevens van Resono omvatten een coördinaat en een moment in de tijd, maar géén kenmerken of eigenschappen van individuele personen of apparaten. Na ontvangst van de data worden deze direct automatisch geaggregeerd en versleuteld. Zo zijn deze data geanonimiseerd en nooit terug te herleiden naar individuele personen door Resono of HZ Kenniscentrum Kusttoerisme.

Drukbeeld Waterdunen

Meetperiode: 01-05-2022 tot 01-10-2023

Gemeente: Sluis

Oppervlakte: 2.299.857 m²

2. Resultaten

Tabel 7 op de volgende pagina geeft het aantal bezoeken en unieke bezoekers voor de afgebakende meetlocaties in West-Zeeuws Vlaanderen, Gemeente Sluis, overzichtelijk weer. Op de volgende pagina's zijn de belangrijkste resultaten en opvallende zaken uit de analyses voor de afgebakende meetlocatie in Waterdunen overzichtelijk weergegeven. Deze resultaten bevatten informatie over het aantal bezoekers, unieke bezoekers, terugkerende bezoekers, de herkomst van bezoekers, de bezoekfrequentie en de mate van kruisbezoek tussen de afgebakende locatie in Waterdunen en overige meetlocaties in Zeeland tijdens dezelfde meetperiode. Er zijn tijdens de meetperiode op de afgebakende meetlocatie in Waterdunen (1 mei 2022 – 1 oktober 2023) te weinig bezoekers geregistreerd om betrouwbare resultaten over de verblijfsduur van bezoekers in het gebied te kunnen opnemen.

Bij de analyses wordt afwisselend het aantal **bezoeken/bezoekers**, het aantal **unieke bezoekers** en het aantal **terugkerende bezoekers** geanalyseerd en toegelicht. Een bezoeker is een persoon die op een afgebakende locatie wordt geteld. Een bezoeker kan in een periode meerdere malen worden meegenomen in een telling. Wanneer een bezoeker een locatie verlaat en later weer terugkomt kan deze identieke bezoeker twee keer worden geteld als bezoeker. Er wordt geen uitzondering gemaakt voor bewoners van een gebied. Een bewoner is ook een bezoeker indien deze in het gebied wordt gezien.

Bijvoorbeeld: Een bezoeker wordt om 11:10 geregistreerd op een afgebakende locatie en om 13:15 nogmaals op exact dezelfde locatie. Deze bezoeker wordt vervolgens twee keer geteld als bezoeker voor deze specifieke dag.

Unieke bezoekers zijn bezoekers die op een afgebakende locatie tenminste één keer worden geteld, al kunnen zij er ook vaker zijn geweest. In de maandoverzichten wordt een unieke bezoeker één keer per maand geteld. Een bezoeker die bijvoorbeeld in augustus én september dezelfde locatie bezoekt, wordt meegeteld als unieke bezoeker in beide maanden. Als een bezoeker een locatie meerdere keren per maand bezoekt, bijvoorbeeld in augustus, wordt deze bezoeker in die specifieke maand slechts één keer geregistreerd als unieke bezoeker. Tabel 7 (op de volgende pagina) geeft het aantal unieke bezoekers op jaarbasis weer voor alle afgebakende meetlocaties in West-Zeeuws-Vlaanderen in de periode 1 mei 2022 – 1 mei 2023. Voor deze tabel wordt een bezoeker dus slechts één keer geteld als unieke bezoeker in deze meetperiode, er zijn geen dubbeltellingen door het optellen van maanden.

Bijvoorbeeld: Een bezoeker komt in augustus drie keer op een afgebakende locatie en in september twee keer op exact dezelfde locatie. Deze bezoeker wordt voor beide maanden echter slechts één keer geteld als unieke bezoeker.

Terugkerende bezoekers zijn bezoekers die in een bepaalde periode, bijvoorbeeld een jaar, terugkomen op een afgebakende locatie. Een terugkerende bezoeker wordt geanalyseerd op basis van alle bezoekersdata die beschikbaar is van een bepaalde afgebakende locatie. Een bezoeker wordt gemarkeerd als terugkerende bezoeker wanneer hij/zij voor de tweede dag wordt gemeten op een locatie. De bezoeker blijft vanaf dat moment een terugkerende bezoeker op die locatie.

Bijvoorbeeld: Een bezoeker komt in mei voor het eerst op een afgebakende locatie en bezoekt deze locatie daarna in augustus nogmaals en in september nog twee keer. In het maandoverzicht wordt deze bezoeker vervolgens in augustus één keer geteld als terugkerende bezoeker en in september twee keer. In mei wordt deze bezoeker niet geteld als terugkerende bezoeker.

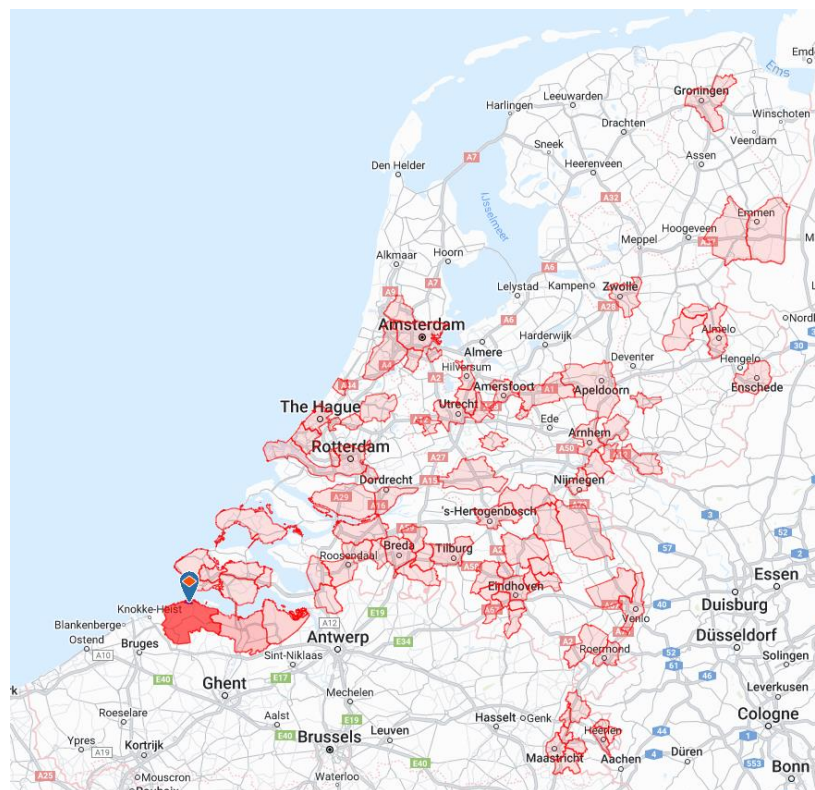
Afgebakende locatie	Aantal bezoeken (01/05/2022 – 01/05/2023)	Aantal unieke bezoekers (01/05/2022 – 01/05/2023)
Breskens (Centrum)	1.928.000	354.000
Cadzand-Bad (Centrum)	1.719.000	490.000
Cadzand-Bad (Strand)	409.000	174.000
Groede (Strand)	208.000	94.000
Sluis (Centrum)	3.498.000	920.000
Verdronken Zwarte Polder	63.000	41.000
Waterdunen	15.000	8.000
Westerschelde Ferry (Terminal Breskens)	282.000	162.000

Tabel 7: Aantal bezoeken en unieke bezoekers op acht afgebakende meetlocaties in West-Zeeuws-Vlaanderen in de periode 1 mei 2022 – 1 mei 2023 (afgerond op duizendtallen).

Bezoek door inwoners gemeente Sluis & herkomst overige bezoekers

Het is mogelijk om uit de data van Resono de woongemeente van Nederlandse bezoekers af te leiden. Zo kan dus voor alle unieke bezoekers aan de afgebakende locatie in Waterdunen de herkomstgemeente worden bepaald.

In onderstaande figuur zijn alle Nederlandse gemeenten weergegeven waar gemeten unieke Nederlandse bezoekers aan de afgebakende locatie in Waterdunen woonachtig waren tijdens de meetperiode. Zichtbaar is dat de meeste Nederlandse unieke bezoekers woonden in de eigen gemeente, omliggende gemeenten, de rest van Zeeland en omliggende provincies Noord-Brabant, Utrecht & Zuid-Holland. Over het algemeen geldt dat hoe verder weg een bepaalde gemeente van Waterdunen ligt, hoe minder groot de kans is dat inwoners van deze gemeente Waterdunen hebben bezocht. Desalniettemin zijn er ook bezoekers uit Groningen, Drenthe en Limburg in Waterdunen geregistreerd. **Van de unieke Nederlandse bezoekers aan de afgebakende locatie in Waterdunen was over de gehele meetperiode gezien ongeveer 36% woonachtig in de gemeente Sluis.** In figuren 16 en 17 en tabellen 9 en 10 zijn de top-10 Nederlandse gemeenten weergegeven waar de meeste Nederlandse unieke bezoekers aan Waterdunen (in augustus 2022 & augustus 2023) woonachtig waren. Zichtbaar is dat de gemeente Sluis in beide maanden bovenaan staat in de top-10 met respectievelijk 37% en 29% van de unieke Nederlandse bezoekers.

Figuur 14: Aantal unieke bezoekers per maand tijdens de meetperiode.

Per locatie kan voor elke maand in de meetperiode een overzicht worden gegenereerd om te zien uit welke Nederlandse gemeenten de unieke bezoekers van Waterdunen komen.

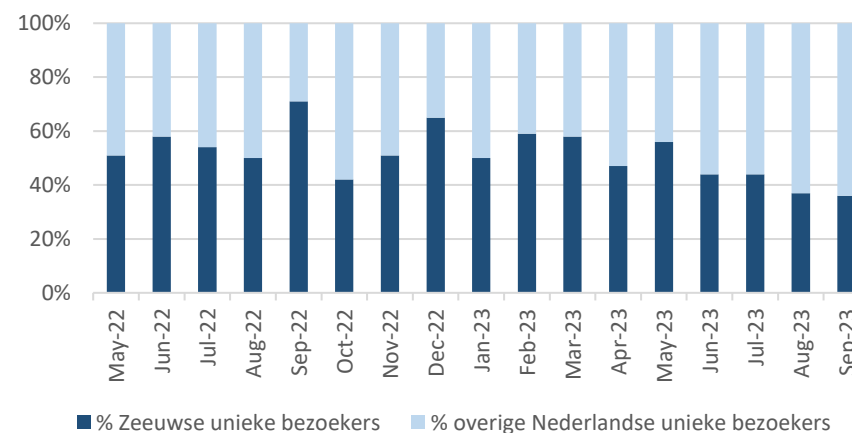
Bovendien kan per maand van de meetperiode worden weergegeven hoeveel procent van het totaal aantal unieke Nederlandse bezoekers (in die maand) in welke Nederlandse gemeente woonachtig was. Zo kwam in augustus 2022 bijvoorbeeld 37% van alle unieke Nederlandse bezoekers aan de afgebakende locatie in Waterdunen uit gemeente Sluis en 11% uit gemeente Terneuzen. Wanneer de percentages van alle Zeeuwse gemeenten worden opgeteld, geeft dit een idee van het aandeel unieke Zeeuwse bezoekers per maand. In de maand augustus was dit percentage in de afgebakende locatie in Waterdunen bijvoorbeeld 50%. Dit houdt dus in dat de overige 50% van alle unieke Nederlandse bezoekers aan de afgebakende locatie in Waterdunen niet woonachtig waren in een Zeeuwse gemeente, maar in een andere Nederlandse gemeente. Dit percentage verschilt per maand.

In figuur 15 is een overzicht weergegeven van de percentages Zeeuwse unieke bezoekers tijdens elke maand in de meetperiode (1 mei 2022 – 1 oktober 2023). Bezoekers die op vakantie zijn in de regio en vanaf hun vakantieadres Waterdunen bezoeken kunnen helaas niet als vakantieganger worden onderscheiden. Voor deze bezoekers wordt hun thuisadres als woonplaats geregistreerd, niet de plaats waar zij op dat moment op vakantie zijn. Dit zou het hogere aandeel niet-Zeeuwen in vakantieperioden kunnen verklaren.

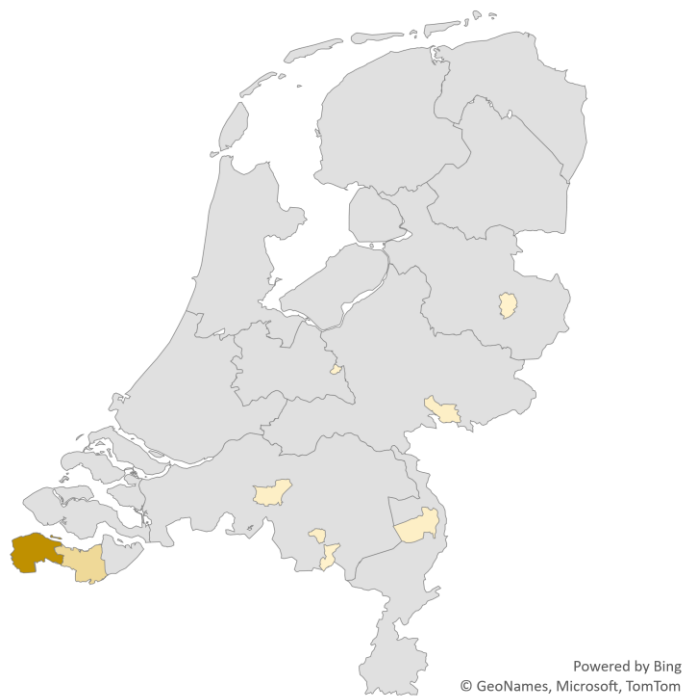
Maand	% Zeeuwse unieke bezoekers
Mei 2022	51%
Juni 2022	58%
Juli 2022	54%
Augustus 2022	50%
September 2022	71%
Oktober 2022	42%
November 2022	51%
December 2022	65%
Januari 2023	50%
Februari 2023	59%
Maart 2023	58%
April 2023	47%
Mei 2023	56%
Juni 2023	44%
Juli 2023	44%
Augustus 2023	37%
September 2023	36%

Tabel 8: Percentage Zeeuwse unieke bezoekers in Waterdunen (1 mei 2022 – 1 oktober 2023).

Figuur 15: Percentage Zeeuwse & overige Nederlandse unieke bezoekers

Figuur 16: Herkomst unieke Nederlandse bezoekers in Waterdunen (top-10, augustus 2022).

Gemeente	% unieke Nederlandse bezoekers
Sluis (provincie Zeeland)	37%
Terneuzen (provincie Zeeland)	11%
Montferland (provincie Gelderland)	3%
Veldhoven (provincie Noord-Brabant)	3%
Horst aan de Maas (provincie Limburg)	3%
Tilburg (provincie Noord-Brabant)	3%
Almelo (provincie Overijssel)	2%
Scherpenzeel (provincie Gelderland)	2%
Best (provincie Noord-Brabant)	2%
Valkenswaard (provincie Noord-Brabant)	2%

Tabel 9: Herkomst unieke Nederlandse bezoekers in Waterdunen (top-10, augustus 2022)

Figuur 17: Herkomst unieke Nederlandse bezoekers in Waterdunen (top-10, augustus 2023).

Gemeente	% unieke Nederlandse bezoekers
Sluis (provincie Zeeland)	29%
Eindhoven (provincie Noord-Brabant)	6%
Terneuzen (provincie Zeeland)	4%
's-Gravenhage (provincie Zuid-Holland)	3%
Rotterdam (provincie Zuid-Holland)	3%
Middelburg (provincie Zeeland)	3%
Horst aan de Maas (provincie Limburg)	3%
Heerlen (provincie Limburg)	3%
Breda (provincie Noord-Brabant)	3%
Veldhoven (provincie Noord-Brabant)	3%

Tabel 10: Herkomst unieke Nederlandse bezoekers in Waterdunen (top-10, augustus 2023).

Gemeente	Mei 2022	Juni 2022	Juli 2022	Augustus 2022	September 2022	Oktober 2022	November 2022	December 2022
Sluis	36%	40%	42%	37%	56%	31%	38%	35%
Terneuzen	15%	13%	9%	11%	5%	6%	10%	18%
Middelburg	x	4%	x	x	5%	x	x	x
Hulst	x	x	3%	x	4%	4%	4%	8%
Vlissingen	x	x	x	2%	x	x	x	4%
Totaal alle Zeeuwse gemeenten	51%	58%	54%	50%	71%	42%	51%	65%

Tabel 11: Percentage unieke Nederlandse bezoekers woonachtig inuit een Zeeuwse gemeente (per gemeente, per maand in 2022)³.

Gemeente	Januari 2023	Februari 2023	Maart 2023	April 2023	Mei 2023	Juni 2023	Juli 2023	Augustus 2023	September 2023
Sluis	34%	53%	52%	47%	47%	38%	32%	29%	32%
Terneuzen	16%	3%	3%	x	8%	5%	5%	4%	4%
Middelburg	X	x	x	x	x	x	3%	3%	x
Hulst	X	x	x	x	X	x	4%	x	x
Vlissingen	x	3%	3%	x	X	x	x	x	x
Totaal alle Zeeuwse gemeenten	50%	59%	58%	47%	56%	44%	44%	37%	36%

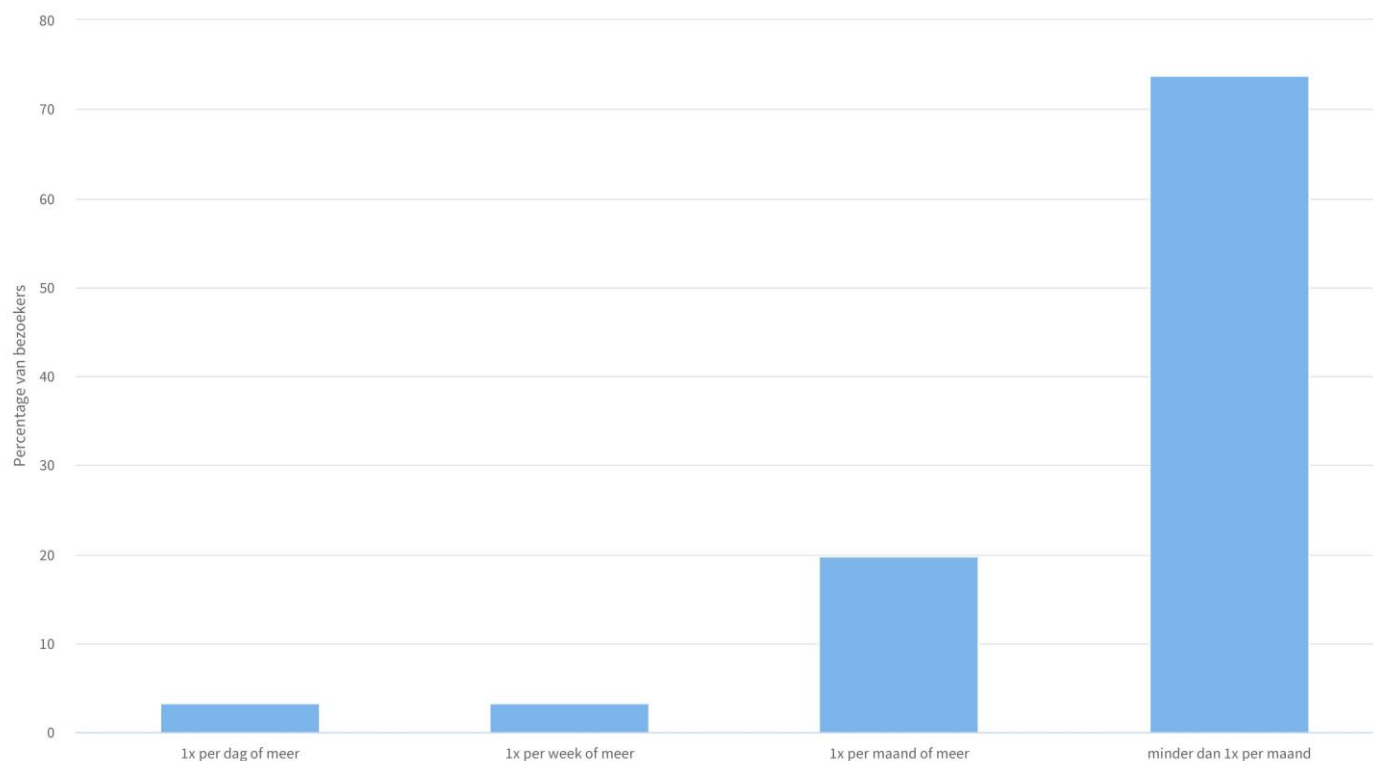
Tabel 12: Percentage unieke Nederlandse bezoekers uit een Zeeuwse gemeente (per gemeente, per maand in 2023)⁴.

³ Een gemeente wordt pas getoond wanneer er een bepaalde onderwaarde is bereikt qua aantallen. Dit is om te voorkomen dat er individuen worden getoond in de overzichten (Resono, 2023).

⁴ Een gemeente wordt pas getoond wanneer er een bepaalde onderwaarde is bereikt qua aantallen. Dit is om te voorkomen dat er individuen worden getoond in de overzichten (Resono, 2023).

Bezoekfrequentie

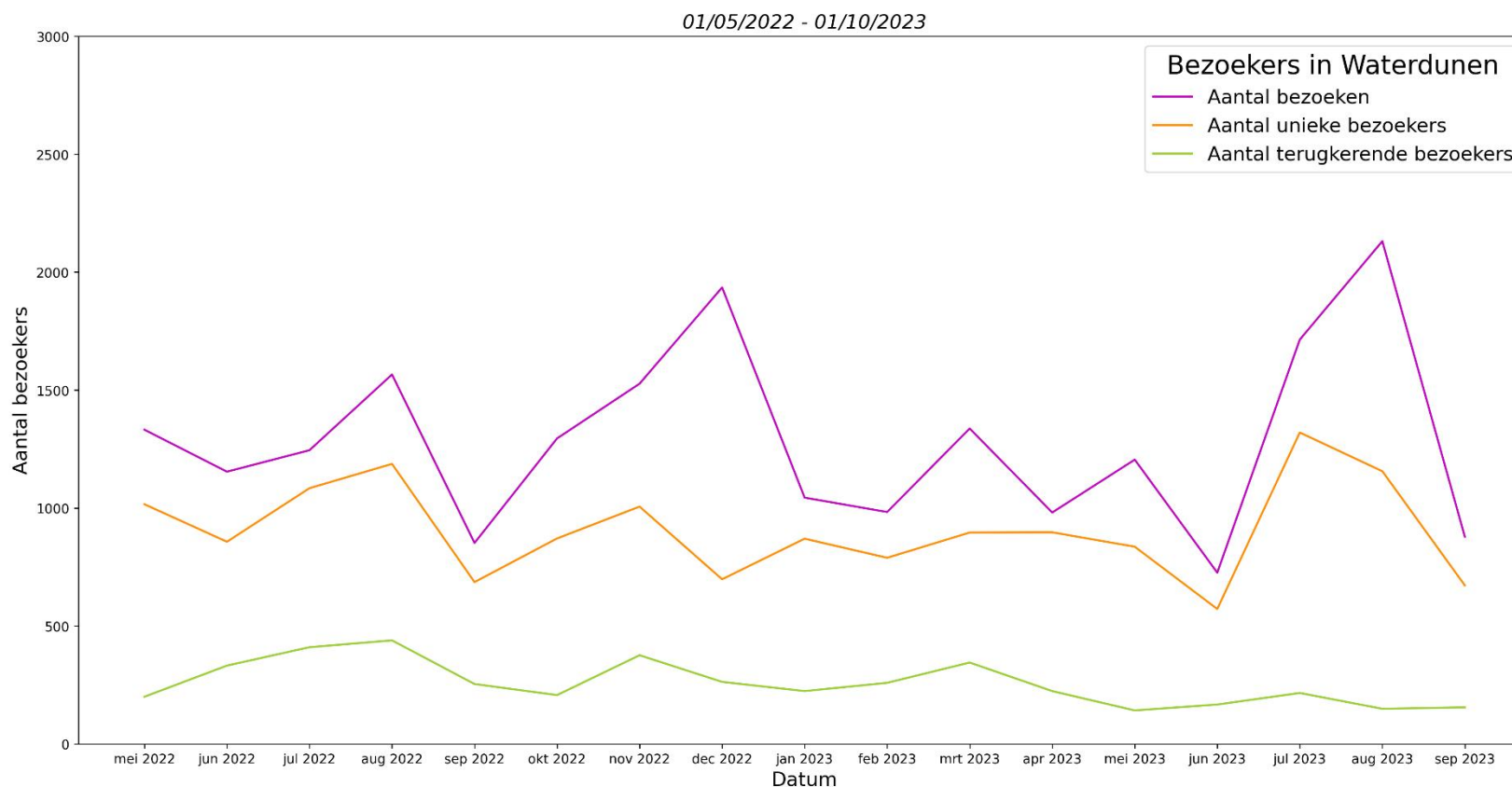
Uit de druktemetingen van Resono in Waterdunen kan ook de bezoekfrequentie van bezoekers worden afgeleid. In onderstaande figuur is deze bezoekfrequentie weergegeven in het percentage van bezoekers tijdens de meetperiode (1 mei 2022 – 1 oktober 2023). Uit deze gegevens blijkt dat 3% van de bezoekers eens per dag of meer en 3% eens per week of meer zijn geregistreerd in het afgebakende gebied. Deze bezoekers zijn hoogstwaarschijnlijk voor het merendeel inwoners en/of personen die in de buurt werken. Onderstaande figuur geeft bovendien aan dat 20% van de bezoekers eens per maand of meer en 74% minder dan eens per maand Waterdunen heeft bezocht. Deze bezoekers betreffen een combinatie van verblijfsbezoekers, dagbezoekers en inwoners van de regio.

Figuur 18: Bezoekfrequentie van bezoekers tijdens de meetperiode 1 mei 2022 tot 1 oktober 2023.

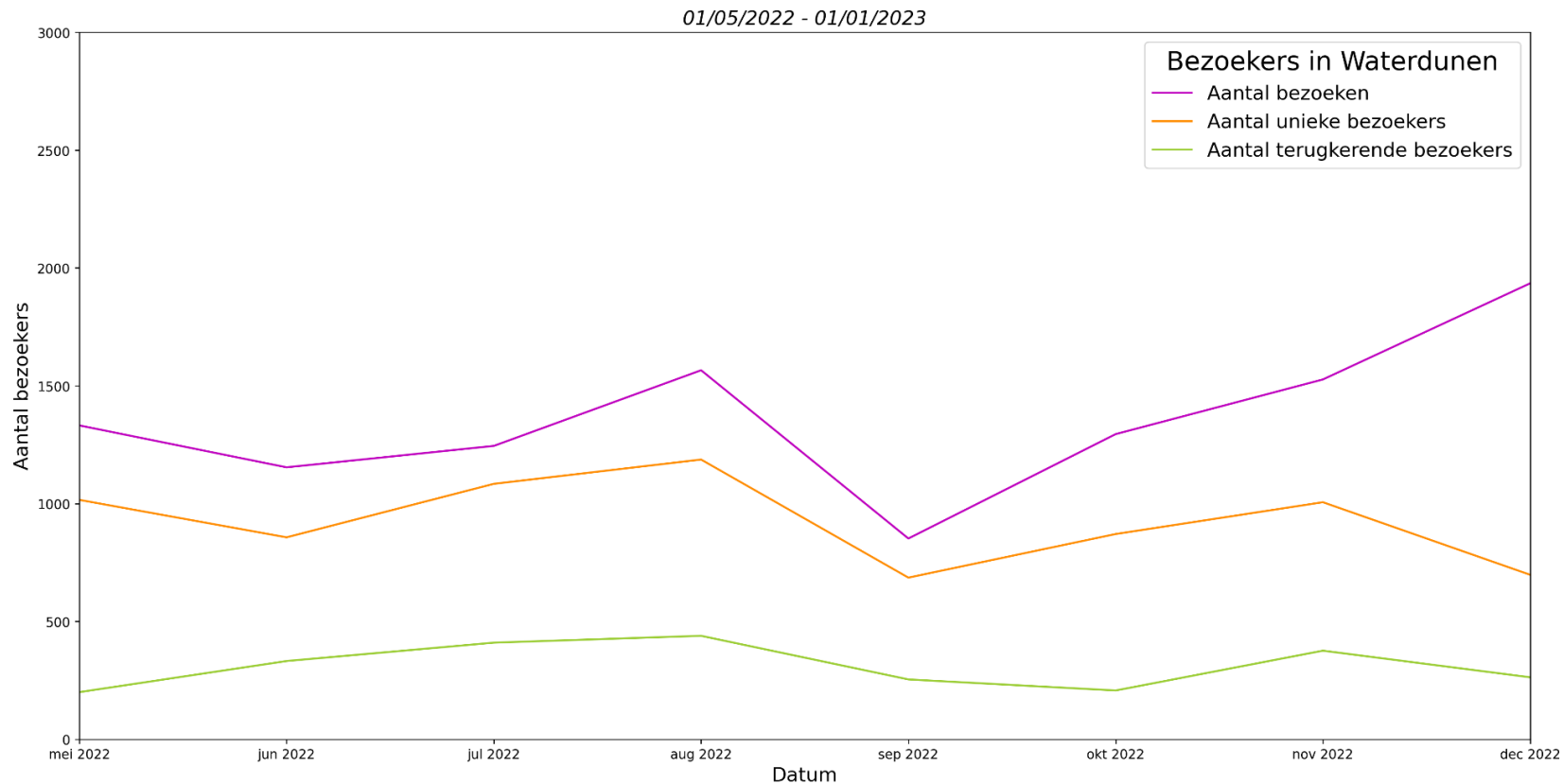
Bezoek tijdens de meetperiode

In de periode tussen 1 mei 2022 en 1 oktober 2023 zijn er op de afgebakende locatie in Waterdunen bijna 22.000 bezoeken en ruim 12.300 unieke bezoekers gemeten. In onderstaande figuur is het aantal bezoeken, aantal unieke bezoekers én het aantal terugkerende bezoekers op de afgebakende locatie in Waterdunen per maand tijdens de meetperiode weergegeven. Uit deze gegevens blijkt een minimum van ongeveer 1.000 bezoeken per maand met pieken tot (meer dan) 2.000 bezoeken per maand. Het aantal unieke bezoekers schommelt rond de 1.000 per maand met een piek in juli 2023 en het aantal terugkerende bezoekers blijft tijdens de gehele meetperiode onder de 500 terugkerende bezoekers per maand. De hoogste aantallen bezoeken en dus de drukste perioden in de afgebakende locatie in Waterdunen zijn gemeten tussen oktober 2022 & december 2022 én in juli 2023 & augustus 2023. Zichtbaar is dat het tijdens de eerste maanden van 2023 minder druk is dan in het najaar van 2022 en de zomer van 2023.

Bezoek in 2022

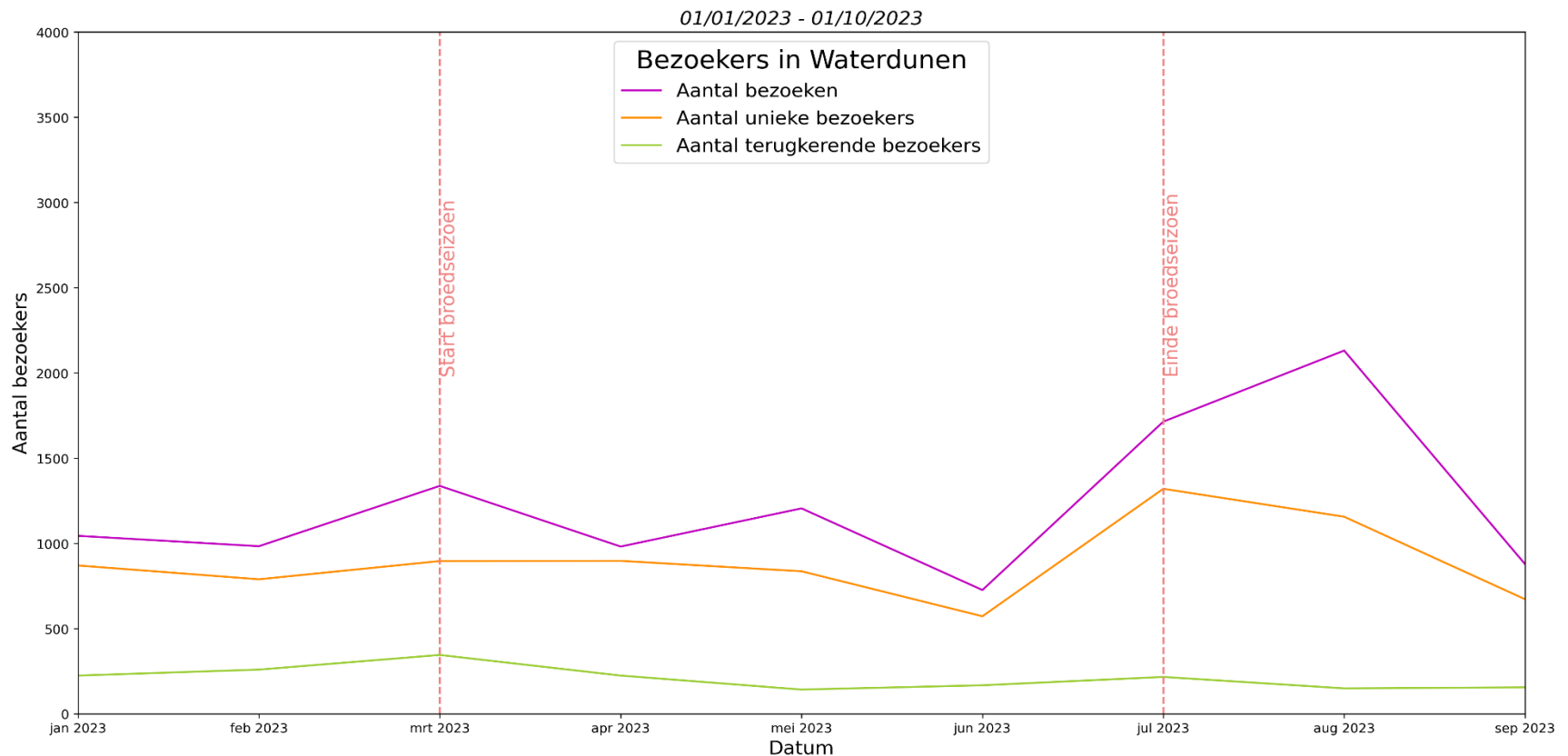
In de periode tussen 1 mei 2022 en 1 januari 2023 zijn er op de afgebakende locatie in Waterdunen ongeveer 11.000 bezoeken en ongeveer 5.600 unieke bezoekers gemeten. In onderstaande figuur is het aantal bezoeken, aantal unieke bezoekers én het aantal terugkerende bezoekers op de afgebakende locatie in Waterdunen per gemeten maand in 2022 weergegeven. Uit deze gegevens blijkt een minimum van ongeveer 1.000 bezoeken per maand met pieken tot (meer dan) 1.500 bezoeken per maand. Vanaf september 2022 neemt het aantal bezoeken in Waterdunen maandelijks toe. Het aantal unieke bezoekers schommelt rond de 750 per maand met een piek in augustus 2022 en het aantal terugkerende bezoekers blijft tijdens alle gemeten maanden in 2022 onder de 500 terugkerende bezoekers per maand. De hoogste aantallen bezoeken en dus de drukste perioden in de afgebakende locatie in Waterdunen zijn gemeten in augustus 2022 en in het najaar van 2022. Zichtbaar is dat er met name in september 2022 een lager aantal bezoeken, unieke bezoekers én terugkerende bezoekers is dan het gemiddelde in 2022.

Figuur 20: Bezoekers in Waterdunen per gemeten maand in 2022.

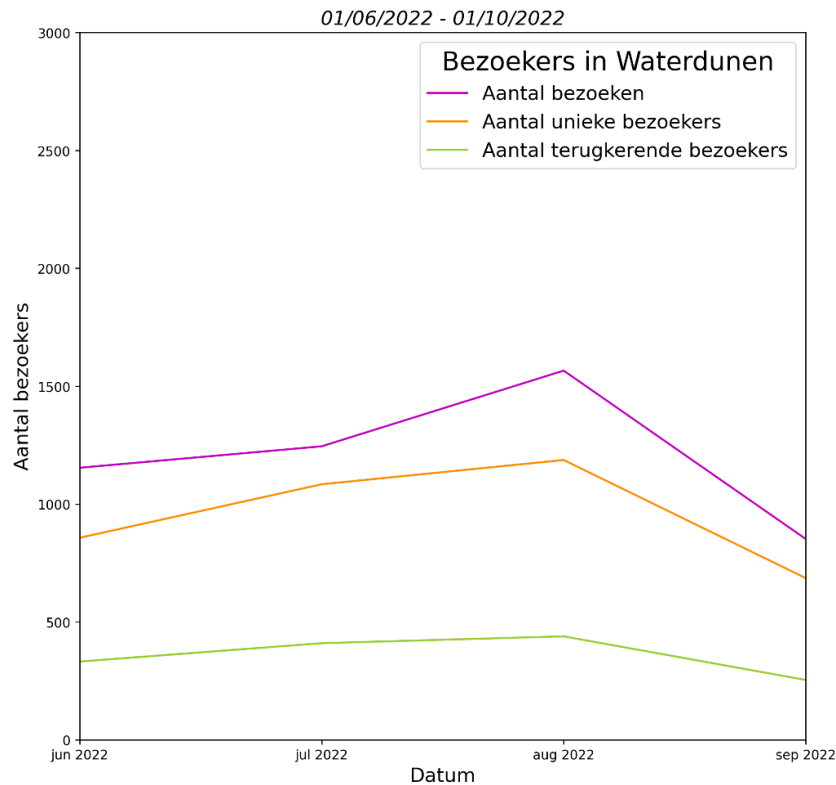
Bezoek in 2023

In de periode tussen 1 januari 2023 en 1 oktober 2023 zijn er op de afgebakende locatie in Waterdunen ongeveer 11.000 bezoeken en ongeveer 7.300 unieke bezoekers gemeten. In onderstaande figuur is het aantal bezoeken, aantal unieke bezoekers én het aantal terugkerende bezoekers op de afgebakende locatie in Waterdunen per gemeten maand in 2023 weergegeven. Uit deze gegevens blijkt een gemiddeld minimum van ongeveer 1.000 bezoeken per maand met pieken tot (meer dan) 1.500 bezoeken per maand. Vanaf juni 2023 neemt het aantal bezoeken in Waterdunen maandelijks toe. Vanaf september 2023 liggen de aantallen bezoeken echter weer op hetzelfde niveau als in de eerste helft van 2023. Het aantal unieke bezoekers schommelt tot juni 2023 rond de 750 per maand en neemt in de maanden daarna licht toe. Het aantal terugkerende bezoekers blijft tijdens alle gemeten maanden in 2023 onder de 500 per maand. De hoogste aantallen bezoeken en dus de drukste perioden in de afgebakende locatie in Waterdunen zijn gemeten in de maanden juli en augustus in 2023. Zichtbaar is dat er met name in juni 2023 een lager aantal bezoeken, unieke bezoekers én terugkerende bezoekers is dan het gemiddelde in 2023.

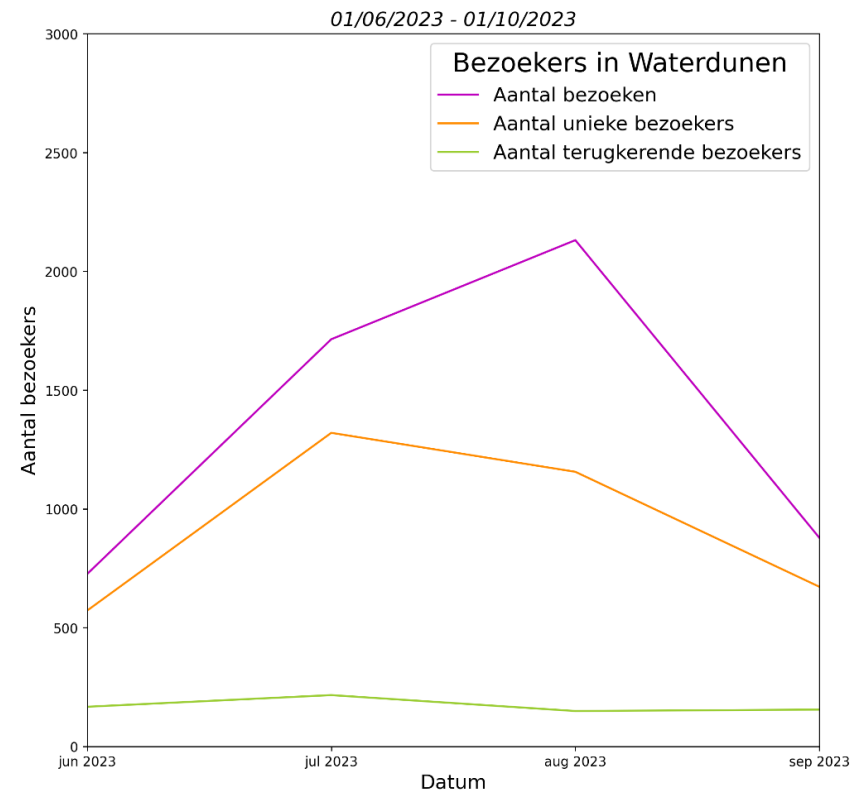

Bezoek tijdens de zomervakanties

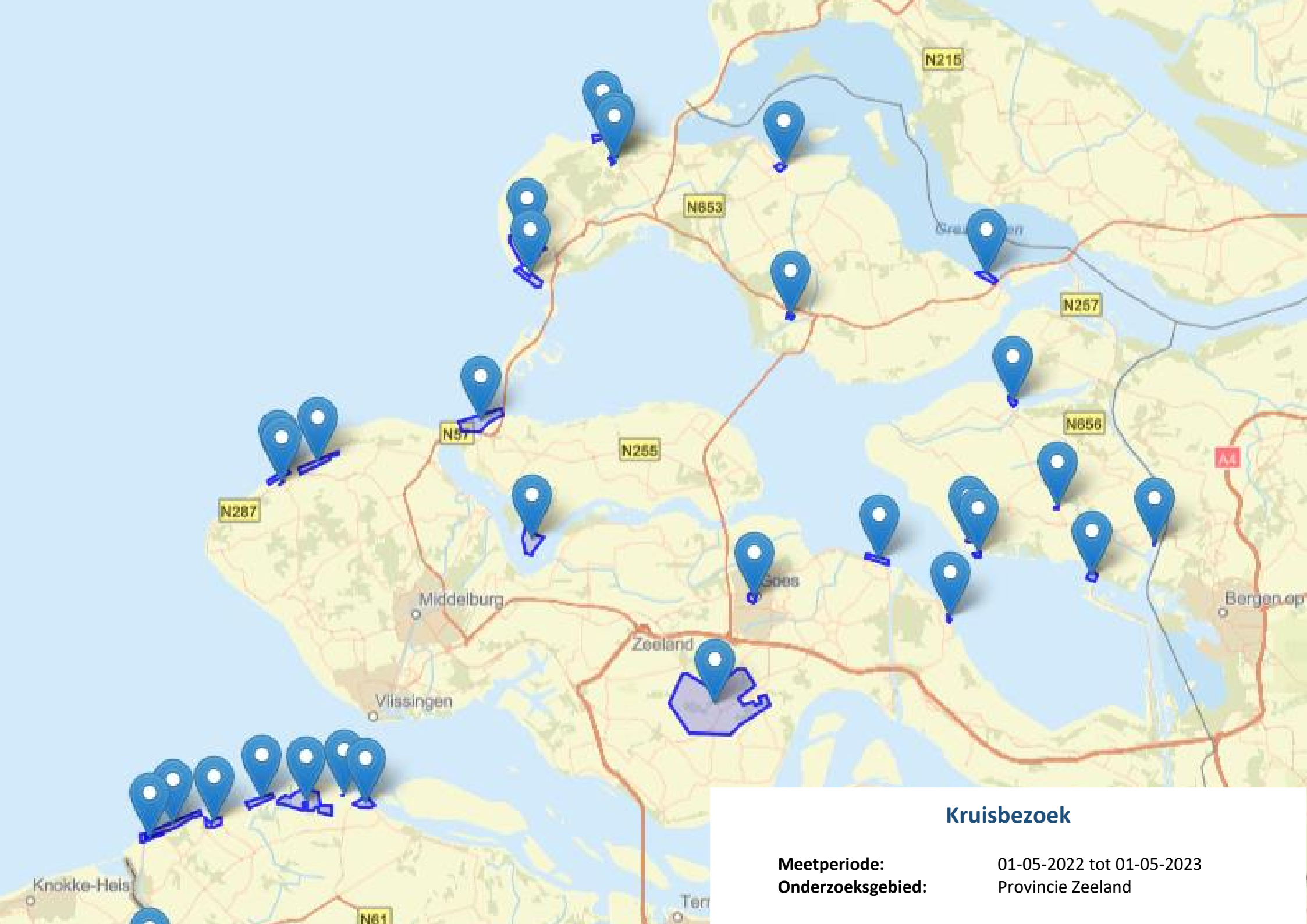
In onderstaande figuur is het aantal bezoeken, aantal unieke bezoekers én het aantal terugkerende bezoekers op de afgebakende locatie in Waterdunen weergegeven voor de periode rondom de zomervakanties in 2022 en 2023. De specifieke meetperiode voor onderstaande figuur is tussen 1 juni 2022 en 1 oktober 2022 & 1 juni 2023 en 1 oktober 2023. Een belangrijke kanttekening bij deze resultaten is dat de maand augustus in beide jaren nogal verschillend was: in augustus 2022 werden er warmterecords verbroken, terwijl augustus 2023 juist erg wisselvallig en nat was. Uit onderstaande gegevens blijkt een piek in het aantal bezoeken en unieke bezoekers in beide jaren. In de periode rondom de zomervakanties in 2023 ligt het aantal bezoeken hoger dan het aantal bezoeken tijdens exact dezelfde periode in 2022. Het aantal unieke bezoekers is min of meer gelijk tijdens dezelfde periode in beide jaren. Het aantal terugkerende bezoekers ligt in 2023 iets lager dan in 2022, maar is naar verhouding relatief vergelijkbaar. De periode rondom de zomervakanties is niet per definitie de drukste periode geweest tijdens de meetperiode, ook in het najaar van 2022 zijn er relatief veel bezoeken geregistreerd in Waterdunen. Aangezien er geen data beschikbaar is over november 2023 en december 2023 is deze periode (nog) niet te vergelijken met dezelfde periode in 2022.

Figuur 22: Bezoekers in Waterdunen in de zomer van 2022.

Figuur 23: Bezoekers in Waterdunen in de zomer van 2023.

Kruisbezoek

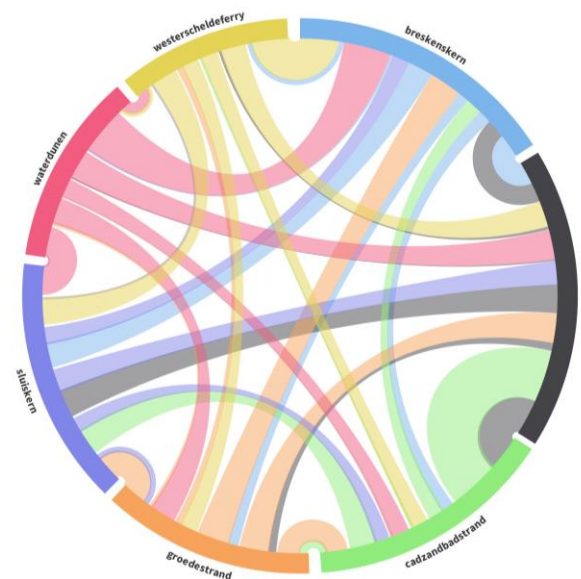
Meetperiode: 01-05-2022 tot 01-05-2023
Onderzoeksgebied: Provincie Zeeland

Kruisbezoek West-Zeeuws Vlaanderen

Aangezien er op meerdere afgebakende locaties in West-Zeeuws Vlaanderen drukmetingen zijn verricht, kan worden geanalyseerd of de geregistreerde bezoekers in Waterdunen ook een bezoek hebben gebracht aan de overige afgebakende locaties. De matrix in figuur 24 geeft zeven verschillende meetlocaties weer in verschillende kleuren, de afgebakende locatie in Waterdunen is in deze matrix weergegeven in de kleur roze. Uit de gegevens blijkt dat van alle bezoekers in Waterdunen maar liefst:

- 64% ook het centrum van Breskens (blauw) heeft bezocht;
- 41% het centrum van Cadzand (zwart) heeft bezocht;
- 40% het centrum van Sluis (paars) heeft bezocht.

Naast een bezoek aan de centra binnen deze kernen, bezoekt 26% het strand van Cadzand (groen) en 35% het strand van Groede (oranje). 16% bezoekt ook de terminal van de Westerschelde Ferry in Breskens (geel). Uit deze analyse blijkt dat een groot gedeelte van de bezoekers aan Waterdunen ook (meerdere) andere locaties in West-Zeeuws Vlaanderen heeft bezocht tijdens de meetperiode (1 mei 2022 – 1 mei 2023). Andersom geldt dit allesbehalve: 6% van de geregistreerde bezoekers bij de terminal van de Westerschelde Ferry in Breskens (geel) en 5% van de geregistreerde bezoekers bij het strand van Groede (oranje) bracht tijdens de meetperiode ook een bezoek aan de afgebakende locatie in Waterdunen. Vanuit de andere afgebakende meetlocaties is 1% tot 3% van de bezoekers geregistreerd op de afgebakende locatie in Waterdunen.

Figuur 24: Kruisbezoek West-Zeeuws Vlaanderen (01-05-2022 tot 01-05-2023).

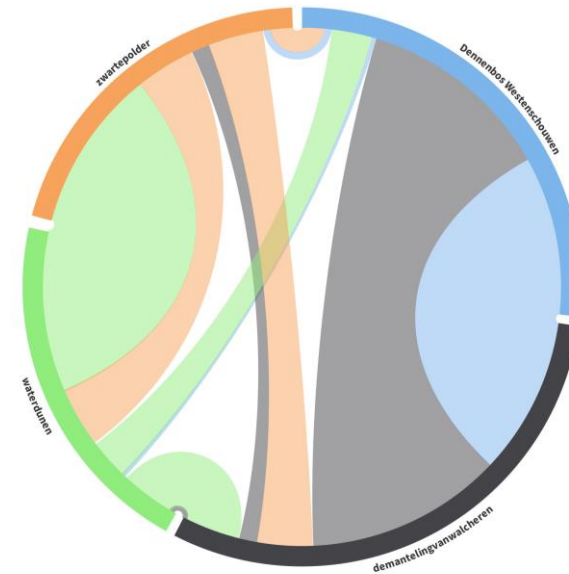
Kruisbezoek Zeeuwse natuurgebieden

Aangezien er in dezelfde meetperiode (1 mei 2022 – 1 mei 2023) in meerdere natuurgebieden in Zeeland drukmetingen zijn verricht, kan worden geanalyseerd of de geregistreerde bezoekers in Waterdunen ook zijn geregistreerd in de andere Zeeuwse natuurgebieden waar drukmetingen zijn verricht. De matrix in figuur 25 geeft vier verschillende afgebakende meetlocaties weer in verschillende kleuren. De afgebakende locatie in Waterdunen is in deze matrix aangegeven in het groen.

Uit de gegevens blijkt dat van alle bezoekers in Waterdunen slechts:

- 6% ook een bezoek brengt aan de Verdrongen Zwarte Polder (oranje) tijdens de meetperiode;
- 2% de Manteling van Walcheren (zwart) heeft bezocht;
- 1,5% de Boswachterij van Westenschouwen (blauw) heeft bezocht.

2% van de geregistreerde bezoekers in de Verdrongen Zwarte Polder bracht tijdens de meetperiode ook een bezoek aan de afgebakende locatie in Waterdunen. Uit deze analyse blijkt dat een groot gedeelte van de geregistreerde bezoekers in Waterdunen geen andere onderzochte Zeeuwse natuurgebieden heeft bezocht tijdens de meetperiode.

Figuur 25: Kruisbezoek Zeeuwse natuurgebieden (01-05-2022 tot 01-05-2023).

Deelonderzoek 4 – Economische meerwaarde

1. Onderzoeksmethode

Eén van de belangrijke doelen van Waterdunen is bijdragen aan een sterkere economie in West-Zeeuws-Vlaanderen. De regio kreeg eind jaren negentig te maken met enkele sociaaleconomische problemen. Onder meer door vergrijzing en minder werk in de landbouw, visserij en de financiële sector, nam de leefbaarheid van het gebied af. Het gebiedsplan Natuurlijk Vitaal moest het gebied weer perspectief geven, door het stimuleren van de economie en verbeteren van de natuur, het landschap, de cultuurhistorie en de leef- en recreatie-omgeving. Waterdunen is er zowel voor recreanten als voor natuurkenners en vogelaars en zal het hele jaar bezoekers naar West-Zeeuws-Vlaanderen trekken. Streven is dat Waterdunen daarmee een economische meerwaarde voor de regio heeft.

In dit deelrapport wordt eerst in beeld gebracht hoe de toeristische uitgaven in West-Zeeuws-Vlaanderen zich in algemene zin hebben ontwikkeld in de periode 2012-2022 en welke waarde dit heeft voor de regionale economie.

Vervolgens wordt ingezoomd op Waterdunen zelf. Op basis van de gemeten bezoekersaantallen zoals weergegeven in het voorgaande deelrapport en op basis van overnachtingscijfers van Molecaten Park Waterdunen wordt het totale bezoek in beeld gebracht. Door deze bezoekcijfers te combineren met kengetallen over uitgaven kan worden geraamd wat de totale toeristisch-recreatieve bestedingen van deze bezoekers zijn.

Ten slotte is in afstemming met Molecaten een prognose gemaakt van de aantallen gasten die in Waterdunen gaan overnachten in de jaren 2024 en 2025. Daarmee is ook een raming gemaakt van de economische meerwaarde in 2024 en 2025.

Een berekening van de economische meerwaarde start altijd met het bepalen van het aantal overnachtingen en/of dagbezoekers. Vervolgens worden deze aantallen vermenigvuldigd met de gemiddelde bestedingen per persoon (per nacht of per dagbezoek). Dit resulteert in een totaal van toeristische bestedingen.

Deze bestedingen worden vervolgens gebruikt als startpunt van een analyse met een input-outputmodel. Met zo'n model kunnen economische relaties tussen sectoren in beeld worden gebracht en kunnen de toeristische bestedingen worden omgerekend naar toegevoegde waarde en werkgelegenheid. Deze methode is ook in de nulmeting toegepast. Om schijnnaauwkeurigheid te voorkomen zijn de analyses over toeristische bestedingen en economische impact van toerisme in dit hoofdstuk op hoofdlijnen uitgevoerd en weergegeven.

2. Resultaten

Ontwikkeling toeristische bestedingen gemeente Sluis

In 2015 heeft HZ Kenniscentrum Kusttoerisme een nulmeting uitgevoerd, op basis waarvan de economische meerwaarde van het project Waterdunen zou kunnen worden gemeten. De nulmeting had betrekking op zowel 2011 als 2014. Er werd bewust gekozen voor twee jaren. In 2011 was er nog sprake van de oorspronkelijke situatie: Camping Napoleonhoeve was op dat moment nog in bedrijf. Het zou echter niet reëel zijn om dat jaar als enige referentiepunt te nemen, in de periode tussen 2011 en 2014 vonden al enkele grootschalige toeristisch-recreatieve ontwikkelingen plaats, met o.a. de totstandkoming en vernieuwing van enkele grote verblijfsaccommodaties bij Cadzand en Nieuwvliet. Daarom werd 2014 als tweede referentiejaar toegevoegd: in dat jaar waren de genoemde verblijfsaccommodaties reeds in exploitatie, was Camping Napoleonhoeve gesloten en was de ontwikkeling van Waterdunen begonnen. Gedachte was dat door de combinatie van twee referentiejaren de effecten van Waterdunen zoveel mogelijk zouden kunnen worden gescheiden van de effecten van de nieuwe / hernieuwde accommodaties bij Cadzand en Nieuwvliet. Het proces om Waterdunen volledig te ontwikkelen conform de oorspronkelijke plannen heeft echter veel meer tijd in beslag genomen dan vooraf werd verwacht. In het oorspronkelijke monitoringsplan werd 2017 beschouwd als jaar waarin de exploitatie van Molecaten Park Waterdunen van start zou gaan, dat is uiteindelijk 2023 geworden.

Dat betekent dat de tussenliggende periode tussen de referentiejaren 2011 en 2014 en de vervolgmeting in het eerste exploitatiejaar veel langer is geworden. In die tussenliggende periode hebben zich veel meer ontwikkelingen voorgedaan in toerisme in West-Zeeuws-Vlaanderen, zoals reeds werd benoemd in de inleiding van dit

onderzoek. Een directe vergelijking tussen de referentiejaren 2011 en 2014 en het eerste exploitatiejaar 2023 is daarmee complex. Het is nauwelijks mogelijk om de effecten van Waterdunen te scheiden van de vele andere ontwikkelingen in vraag en aanbod in toerisme in de gemeente Sluis.

Tabel 13: Ontwikkeling aantal overnachtingen in gemeente Sluis

	2011	2014	2022
Toeristische overnachtingen	1.477.500	2.076.500	3.447.000
Overnachtingen van vaste gasten	1.143.000	1.049.000	1.226.000
Totaal	2.620.500	3.125.500	4.674.000

Het aantal toeristische overnachtingen is in de periode 2011-2022 meer dan verdubbeld (+133%), zie tabel 13. Dit is deels het gevolg van de ontwikkeling van het toeristisch aanbod in de regio, met name wijziging, uitbreiding en nieuwvestiging van accommodaties. Een andere verklaring ligt in de autonome groei van toerisme in deze periode: in heel Nederland nam het aantal toeristische overnachtingen van 2012-2022 met 43% toe (CBS, 2023).

Het aantal overnachtingen van vaste gasten – gasten met een eigen vakantie-accommodatie in de regio, zoals een jaarplaats of tweede woning – lijkt in diezelfde periode slechts beperkt gegroeid. Achter die cijfers gaat wel een grote verschuiving schuil: het aantal jaarplaatsen daalde met een kwart, terwijl het aantal tweede woningen juist met een kwart toenam.

Ten slotte stegen ook de toeristische bestedingen per persoon per overnachting. In 2011 waren de gemiddelde bestedingen per toeristische overnachting zo'n 28 euro, in 2022 was dit gestegen naar zo'n 55 euro. Hiervoor zijn meerdere verklaringen te noemen; de inflatie in de periode 2011-2022, de verschuiving in accommodatievormen en vernieuwde onderzoeksmethoden. De gegevens over bestedingen per persoon per nacht voor het jaar 2022 worden uitgebreid toegelicht in bijlage A. In tabel 14 worden de totale bestedingen van verblijfsbezoekers in de gemeente Sluis in 2022 getoond, als resultaat van het aantal overnachtingen vermenigvuldigd met de gemiddelde bestedingen per persoon per nacht. In het geval van vaste gasten is er ook sprake van jaarlijkse kosten die verbonden zijn aan het bezit van de accommodatie, die uitgaven worden ook getoond in de tabel. De totale bestedingen van verblijfsbezoekers in de gemeente Sluis in 2022 bedragen € 245 miljoen.

In tabel 15 worden de totale bestedingen voor de referentiejaar 2011 en 2014 getoond naast 2022. In de periode 2011-2022 zijn de totale bestedingen door verblijfsbezoekers meer dan verdrievoudigd.

Tabel 14: Totale bestedingen door verblijfsbezoekers in gemeente Sluis (2022).

	Aantal overnachtingen	Totale bestedingen
Toeristisch verblijf	3.447.000	€ 188.959.000
Vaste gasten		
▪ Vast kamperen op jaarplaats	432.000	€ 8.772.000
▪ Vast kamperen op seizoensplaats	189.000	€ 4.031.000
▪ Vaste ligplaatsen in jachthavens	23.000	€ 693.000
▪ Tweede woningen	582.000	€ 17.748.000
Vaste gasten – jaarlijkse uitgaven		€ 24.852.000
Totaal	4.674.000	€ 245.055.000

*Alle getallen in bovenstaande tabel zijn afzonderlijk afgerond.

Tabel 15: Ontwikkeling bestedingen door verblijfsbezoekers in gemeente Sluis.

	2011	2014	2022
Toeristisch verblijf – bestedingen tijdens vakantie	€ 41.311.500	€ 65.389.000	€ 188.959.000
Vaste gasten – bestedingen tijdens vakantie	€ 12.573.000	€ 11.539.000	€ 31.244.000
Vaste gasten – jaarlijkse uitgaven	€ 18.689.000	€ 18.411.500	€ 24.852.000
Totaal	€ 72.573.500	€ 95.339.500	€ 245.055.000

*Alle getallen in bovenstaande tabel zijn afzonderlijk afgerond.

Economische meerwaarde Waterdunen

In de berekening van de economische waarde van bezoek aan Waterdunen is gekeken naar de verblijfgasten van Molecaten Park Waterdunen en bezoekers aan het natuurgebied zoals gemeten met Resono-data. Het was met de beschikbare gegevens niet mogelijk om een reële inschatting te maken van de mate waarin Waterdunen nu al leidt tot extra gasten voor andere verblijfsaccommodaties in de regio.

2023 is het eerste exploitatiejaar voor Molecaten Park Waterdunen. Ten tijde van het samenstellen van dit rapport is het jaar nog niet om. Cijfers over het aantal bezoekers van natuurgebied Waterdunen betreffen slechts een deel van het jaar. Daarom moet ook voor deze bezoekersgroep een raming worden gemaakt. Hieronder wordt toegelicht op welke wijze de raming voor 2023 tot stand is gekomen.

Schatting aantal dagbezoekers 2023

Bij gebrek aan drukmetingen voor alle maanden van 2023 is de periode 1 mei 2022 – 1 mei 2023 aangenomen als rekenbasis voor de schatting van het aantal dagbezoekers in 2023. Het aantal geschatte unieke bezoekers op de meetlocatie in natuurgebied Waterdunen op basis van drukmetingen van Resono in de periode 1 mei 2022 – 1 mei 2023 was 8.000. Aan de hand van gegevens uit de Statistiek Logiesaccommodaties van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) kan de verhouding tussen Nederlandse gasten en buitenlandse gasten in Zeeland in 2022 worden berekend. Wanneer deze verhouding wordt toegepast op het aantal unieke bezoekers kan het aandeel Nederlandse unieke bezoekers worden geschat. De inwoners van de gemeente Sluis (36% van de Nederlandse unieke bezoekers) zijn vervolgens uitgesloten van het aandeel Nederlandse unieke bezoekers. Voor deze inwoners ligt Waterdunen te dichtbij om hen

te beschouwen als dagbezoekers, voor hen maakt Waterdunen deel uit van de dagelijkse leefomgeving. Door het resterende aantal unieke Nederlandse bezoekers op te tellen bij het aantal buitenlandse dagbezoekers kan het aantal unieke bezoekers van elders worden geschat: het totaal van buitenlandse unieke bezoekers en Nederlandse unieke bezoekers, exclusief inwoners van de gemeente Sluis.

Prognose aantal dagbezoekers 2024 & 2025

In de periode tussen 1 mei 2022 en 1 oktober 2022 werden er door Resono op basis van drukmetingen 3.600 unieke bezoekers geschat in het afgebakende gebied in Waterdunen. In dezelfde periode in 2023 was dit aantal gestegen met 19% tot 4.300. De verwachting is dat het bezoekers verder zal toenemen in de komende jaren, naarmate het gebied bekender wordt en de natuur verder tot wasdom komt. Daarom is het groeipercentage van 19% gebruikt om een prognose te maken van het aantal dagbezoekers, exclusief inwoners van de gemeente Sluis, in Waterdunen in 2024 en 2025. Deze aantallen dagbezoekers zijn vervolgens gehanteerd voor de prognoses van de bestedingen en economische impact in Waterdunen in deze jaren.

Tabel 16: Prognose dagrecreatie en toeristisch verblijf Waterdunen.

	2023	2024	2025
Dagbezoek	6.600	7.800	9.300

**Alle getallen in bovenstaande tabel zijn afzonderlijk afgerond.*

Prognose verblijf Molecaten Park Waterdunen 2024 & 2025

Molecaten Park Waterdunen heeft informatie gedeeld over het aantal overnachtingen in 2023. De exploitatie is gefaseerd van start gegaan, de camping opende in juni, het eerste deel van de vakantiewoningen in juli. In 2024 zullen er op Molecaten Park Waterdunen nog 37 extra vakantiewoningen aan het aanbod worden toegevoegd. Bovendien zal in 2024 Molecaten Park Waterdunen in tegenstelling tot 2023 wel het hele jaar geopend zijn, waarbij de camping alleen van Pasen tot en met oktober geopend zal zijn. De nieuwe accommodaties zullen pas medio 2024 in gebruik worden genomen. Deze factoren, de extra maanden ten opzichte van 2023, op detailniveau per type accommodatie, én de aanvullende capaciteit worden doorberekend in de prognose van het aantal overnachtingen op Molecaten Park Waterdunen in 2024 en 2025. In 2024 wordt nog uitgegaan van de bezettingsgraad zoals in 2023, maar dan voor het aantal geopende maanden en het aantal accommodaties. Voor 2025 wordt uitgegaan van een bezettingsgraad die toegroeit naar het Zeeuws gemiddelde voor kampeerterreinen en huisjesterreinen, op basis van gegevens uit de Statistiek Logiesaccommodaties van het CBS. Dat Zeeuwse gemiddelde zal pas in latere jaren worden bereikt, het park heeft tijd nodig om bekend te worden en volledig tot wasdom te komen in dit nieuwe natuurgebied. Wanneer dat het geval is, zullen er zo'n 160.000 overnachtingen op het park plaatsvinden.

Tabel 17: Prognose overnachtingen Waterdunen.

	2023	2024	2025
Overnachtingen Molecaten Park Waterdunen	55.500	104.000	135.000

**Alle getallen in bovenstaande tabel zijn afzonderlijk afgerond.*

Prognose bestedingen

Uit gegevens van het onderzoek Vakanties van Nederlanders (CBS, 2023) blijkt dat verblijfsbezoekers in 2022 gemiddeld € 54,81 uitgaven per vakantienacht in Nederland. De Europese Centrale Bank schat de totale gemiddelde inflatie in 2023 op 5,6%, deze is doorberekend op de gemiddelde uitgaven per vakantienacht in 2022. Voor 2024 en 2025 schat de Europese Centrale Bank de gemiddelde inflatie respectievelijk op 3,2% en 2,1%, ook deze inflatie is toegepast voor om een schatting te maken van bestedingen in 2024 en 2025.

De gemiddelde bestedingen per vakantienacht zijn vermenigvuldigd met het aantal overnachtingen in Molecaten Park Waterdunen. Hetzelfde bedrag is gehanteerd voor de dagbezoekers. Hoewel dit bedrag te hoog is voor een los dagbezoek, doet het wel recht aan de groep bezoekers die het gebied meerdere keren hebben bezocht en aan de bezoekers die mede dankzij Waterdunen een nacht (extra) in het gebied hebben overnacht.

Tabel 18: Prognose bestedingen door bezoek aan Waterdunen.

	2023	2024	2025
Dagbezoek	€ 380.000	€ 466.000	€ 567.000
Overnachtingen Molecaten Park Waterdunen	€ 3.214.000	€ 6.198.000	€ 8.246.000
Totaal	€ 3.594.000	€ 6.665.000	€ 8.813.000

**Alle getallen in bovenstaande tabel zijn afzonderlijk afgerond.*

De toeristische bestedingen en de economische impact gegenereerd door bezoek aan Waterdunen maken uiteraard ook onderdeel uit van de toeristische bestedingen en economische impact in de gemeente Sluis. Een rechtstreekse vergelijking is nog niet mogelijk; de meest recente beschikbare data voor de gemeente Sluis betreft 2022 en 2023 is het eerste exploitatiejaar voor Waterdunen. Bovendien hebben de cijfers voor de gemeente Sluis alleen betrekking op verblijfstoerisme en is bij de raming van de economische meerwaarde van Waterdunen ook gekeken naar het dagbezoek.

Wel kan worden geconcludeerd dat de totale bestedingen door toeristisch verblijf in Waterdunen in 2023 (€ 3,2 miljoen) slechts een geringe bijdrage zullen leveren aan de totale bestedingen door verblijfstoeristen in de gemeente Sluis (€ 245 miljoen in 2022). Hoewel de bestedingen van verblijfgasten in Waterdunen in de komende jaren verder zullen toenemen, is zichtbaar dat dit een klein aandeel zal blijven in de totale bestedingen in de gemeente. Echter, in 2014 was de economische waarde van verblijfstoerisme in de gemeente veel kleiner, in die situatie zou de bijdrage van Waterdunen meer substantieel zijn geweest.

Economische impact

De berekening van de economische impact vindt plaats met behulp van een input-outputmodel (IO-model). IO-modellen laten zien in welke sectoren de effecten van elke bestede euro terecht komen, uitgedrukt in output, toegevoegde waarde en werkgelegenheid. Het is belangrijk op te merken dat het hier gaat om de economische impact van de bestedingen die de verblijfsbezoeker doet tijdens de vakantie.

Investerings van consumenten (bijv. aanschaf chalet), bedrijven (bijv. bouw of verbouw voorzieningen) en overheid zijn nog niet meegeteld. De totale economische spin-off van toerisme is dus nog groter. Dankzij toerisme is ook het draagvlak voor maatschappelijke voorzieningen groter. Jaarlijks vinden miljoenen overnachtingen plaats in de gemeente Sluis. Samen met de lokale bevolking zorgt dit voor een breed draagvlak voor bijvoorbeeld zorgvoorzieningen, openbaar vervoer, et cetera.

Allereerst worden de bestedingen van toeristen onderverdeeld naar bedrijfsklassen volgens de indeling van het CBS. Deze bestedingen zijn uitgedrukt in 'marktprijzen': prijzen die door consumenten worden betaald. Het IO-model is echter genoteerd in basisprijzen. Basisprijzen zijn prijzen exclusief belastingen, productgebonden subsidies en handels- en vervoersmarges. Alle prijzen worden daarom gecorrigeerd voor BTW en eventuele accijnzen (bijvoorbeeld brandstofaccijnzen).

In het IO-model wordt vervolgens zichtbaar welke sectoren nodig zijn om de bestedingen mogelijk te maken: de horeca heeft bijvoorbeeld elektriciteit en gas nodig van energiebedrijven om gasten te kunnen bedienen. Deze directe en indirecte relaties worden met het IO-model inzichtelijk gemaakt.

In bijlage B wordt het IO-model stap voor stap toegelicht. Uiteindelijk resulteert de berekening in de toegevoegde waarde die gecreëerd wordt in de regionale economie van gemeente Sluis en de werkgelegenheid die daarmee samenhangt.

Bij het berekenen van de werkgelegenheidseffecten wordt geen rekening gehouden met een aantal factoren:

- Seizoenseffecten of overwerken, de benodigde arbeid is omgerekend naar banen, uitgaande van de gemiddelde arbeidsproductiviteit in de verschillende sectoren.
- Het IO-model is een lineair model, er wordt niet van uitgegaan dat het bestaande personeel meer of efficiënter gaat werken.
- Ook wordt geen rekening gehouden met de werking van de arbeidsmarkt, zoals dat een toenemende vraag naar arbeid zou kunnen leiden tot loonstijgingen.
- Ten slotte wordt ook geen rekening gehouden met pendel van werknemers en het daarmee samenhangende weglekken van inkomen, bijvoorbeeld inwoners van andere gemeenten die in gemeente Sluis werken of omgekeerd.

De economische waarde van het verblijfstoerisme voor gemeente Sluis is zeer groot. De bestedingen ter waarde van € 245 miljoen in 2022 zorgden voor 2.670 banen in de gemeente, verspreid over alle economische sectoren. In bijlage C wordt getoond in welke sectoren de economische effecten terecht komen. Het verblijfstoerisme genereert ongeveer 24% van alle banen in gemeente Sluis (2022). In 2014 was dit nog ‘maar’ 12%. De gewenste economische impuls voor de regio met behulp van toerisme is dus zeker zichtbaar. Waterdunen levert een kleine extra economische waarde, maar zal als uniek natuurgebied wel bijdragen aan een blijvende, meer gediversifieerde aantrekkelijkheid van de regio.

Tabel 19: Economische effecten van verblijfstoerisme in gemeente Sluis.

	Verblijfstoerisme Gemeente Sluis 2014	Verblijfstoerisme Gemeente Sluis 2022	Verblijfstoerisme Waterdunen 2023
Totale bestedingen verblijfstoerisme	€ 95.339.500	€ 245.055.000	€ 3.594.000
Gecorrigeerde bestedingen (na aftrek belastingen)	€ 70.528.500	€ 165.406.000	€ 2.539.000
Toegevoegde waarde	€ 35.778.000	€ 85.155.000	€ 1.307.000
Werkgelegenheid als gevolg van verblijfstoerisme (aantal banen)	1.320	2.670	40
Aandeel in totale werkgelegenheid	12%	24%	---

**Alle getallen in bovenstaande tabel zijn afzonderlijk afgerond.*

Vergelijking verwachte sociaal-economische effecten Waterdunen

In de rapportage 'Regionale sociaal-economische effecten Waterdunen' (2010) is een analyse gemaakt van de verwachte effecten van Waterdunen. Hierin zijn ramingen gemaakt van verwachte overnachtingsaantallen, de daarmee samenhangende bestedingen en de daaruit voortvloeiende werkgelegenheid. Zoals reeds benoemd is de toeristische context sindsdien veranderd. Zo zijn de totale bestedingen door verblijfsbezoekers in de gemeente Sluis aanzienlijk gestegen en is het vakantiepark nog niet volledig gereed. Daarom is een vergelijking met een prognose uit 2010 eigenlijk niet goed mogelijk.

Wanneer de verwachte economische waarde uit het rapport uit 2010 toch naast de actuele prognoses wordt gezet, dan blijkt dat het aantal overnachtingen veel lager zal zijn dan destijds geraamd zoals getoond in tabel 4. Dit komt doordat er veel minder accommodatie-eenheden worden gerealiseerd dan destijds gepland was.

	2010 (Napoleon hoeve)	Raming (d.d. 2010)	Actuele prognose 2025	Doorkijk langere termijn
Verblijfstoerisme				
Overnachtingen camping	93.000	74.000	48.000	60.000
Overnachtingen huisjes	111.000	380.000	87.000	100.000
Overnachtingen hotel	0	35.000	0	0
Totaal overnachtingen	204.000	489.000	135.000	160.000
Dagtoerisme				
Aantal dagbezoekers		100.000	9.300	10.000

Tabel 20: Vergelijking raming (2010) en huidige prognose

**Alle getallen in bovenstaande tabel zijn afzonderlijk afgerond.*

Als het gaat om verblijfstoerisme, zijn in 2010 ramingen gemaakt voor het verwachte aantal overnachtingen op het te realiseren park Waterdunen. Deze ramingen zijn substantieel hoger dan de actuele prognoses. Dit komt doordat het uiteindelijke aantal accommodaties veel lager is dan destijds werd voorzien. Voor de duincamping werd in de berekening uitgegaan van 200 toeristische kampeerplaatsen en 100 seizoenplaatsen. Gerealiseerd zijn 174 toeristische kampeerplaatsen, 48 camperplaatsen en 38 safaritenten voor de verhuur. Voor de bungalows werd in de berekening uitgegaan van 400 bungalows (380 6-persoons en 20 16-persoons). Vanaf medio 2024 zullen er 111 huisjes geëxploiteerd worden, variërend van 4-persoons tot 10-persoonshuisjes. Het totaal aantal bedden in de huisjes komt dan op 640 in plaats van de eerder verwachte 2600 bedden. Op dit moment zijn er nog geen concrete plannen voor de bouw van een hotel, daarom is daar in de huidige prognoses geen rekening mee gehouden. Van de raming van 489.000 overnachtingen zullen met de huidige accommodaties naar verwachting zo'n 160.000 overnachtingen gerealiseerd kunnen worden.

De bezettingsgraad waarmee in de raming in 2010 werd gerekend komt in hoofdlijnen overeen met de bezettingsgraad die verwacht kan worden als Molecaten Park Waterdunen over enkele jaren volledig tot wasdom is gekomen. Dit is een bezettingsgraad die overeenstemt met het Zeeuws gemiddelde zoals geregistreerd door het CBS voor het jaar 2022.

Als het gaat om dagtoerisme werd in de rapportage uit 2010 gesteld dat Waterdunen zou leiden tot 100.000 extra dagbezoekers. Daarbij werd opgemerkt dat een prognose van dagbezoek lastig was, omdat er in Nederland nauwelijks bezoekcijfers van natuurgebieden bekend waren. Dat is nog steeds het geval. In deelrapport 3 is met behulp van

Resono-data de best mogelijke inschatting gemaakt van het aantal bezoeken aan het natuurgebied Waterdunen. In de periode van 1 mei 2022 tot 1 mei 2023 vonden zo'n 15.000 bezoeken plaats van 8.000 unieke bezoekers. Verwachting is dat dit in 2025 zal uitgroeien naar zo'n 9.300 unieke bezoekers die ieder één of meerdere bezoeken aan het natuurgebied zullen brengen. Er zijn op dit moment geen data beschikbaar waarmee onderbouwd kan worden dat dit aantal kan uitgroeien tot 100.000 bezoekers.

Aangezien de aantallen overnachtingen en dagbezoekers in de actuele prognoses fors lager zijn dan de geraamde getallen uit 2010, is het logisch dat ook de verwachte economische effecten naar beneden zijn bijgesteld. De totale bestedingen vanuit het verblijfs- en dagtoerisme werden destijds geraamd op € 13,5 miljoen. De actuele prognose 2025 is dat de toeristische bestedingen € 8,8 miljoen zullen bedragen in 2025. Door middel van de input-outputanalyse is in beeld gebracht dat dit zal leiden tot zo'n 100 banen, omgerekend zo'n 54 FTE. Wanneer de bezettingsgraad in de jaren daarna doorstijgt naar het Zeeuws gemiddelde, zullen de bestedingen oplopen naar zo'n € 10 miljoen en zal de daaruit voortkomende werkgelegenheid zo'n 63 FTE zijn. Dit is ongeveer de helft van de raming uit 2010.

Hoewel de bestedingen volgens de actuele prognose niet eens veel lager zullen zijn dan de raming uit 2010, geldt dat wel voor de verwachte werkgelegenheidseffecten. Het is op basis van de rapportage uit 2010 niet geheel duidelijk welke kengetallen gehanteerd zijn in de raming. In de huidige prognose is een input-outputanalyse uitgevoerd, met behulp van een Zeeuwse input-outputtabel die is samengesteld met CBS-cijfers betreffende het jaar 2021. De methode en resultaten worden toegelicht in bijlage B en C.

Bijlage A – Bestedingscijfers

Toeristische bestedingen

Uit data van het onderzoek Vakanties van Nederlanders (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2023) kunnen gegevens over bestedingen van toeristen in Nederland in 2022 worden herleid. Binnen deze bestedingscijfers kan onderscheid worden gemaakt tussen bepaalde categorieën van uitgaven: accommodatie, vervoer, horeca, winkels, uitstapjes en overig. In tabel 21 zijn deze cijfers weergegeven.

Tabel 21: Bestedingen van toeristen in Nederland, per persoon per nacht (2022).

Vakantie-uitgaven	Per nacht
Accommodatie ⁵	€ 29,27
Vervoer	€ 7,23
Horeca	€ 10,78
Winkels	€ 4,75
Uitstapjes	€ 1,78
Overig	€ 0,99
Totaal (indicatief)⁵	€ 54,80

⁵ Alleen voor deze categorie vakantie-uitgaven zijn cijfers voor Zeeland beschikbaar. De overige categorieën vakantie-uitgaven betreffen landelijke gemiddelden. Formeel mogen de bedragen

Bestedingen van vaste gasten

Ook over de vaste gasten in Zeeland zijn bestedingscijfers bekend, uit het Vaste Gasten Onderzoek 2022 van HZ Kenniscentrum Kusttoerisme. Dit onderzoek geeft inzicht in de bestedingen van vaste gasten in Zeeland waarbij onderscheid kan worden gemaakt tussen de volgende categorieën per accommodatietype: eten en drinken buitenshuis, dagelijkse boodschappen, overige aankopen in winkels, overige uitgaven en entree/toegang voor activiteiten. In tabel 22 zijn deze cijfers overzichtelijk weergegeven per accommodatietype van vaste gasten in Zeeland.

Tabel 22: Bestedingen van vaste gasten in Zeeland, per persoon per dag per accommodatietype (2022)

	Vast kamperen op jaarplaats	Vast kamperen op seizoenplaats	Vaste ligplaatsen	Tweede woningen
Eten & drinken buitenshuis	€ 7,14	€ 7,32	€ 10,00	€ 12,50
Dagelijkse boodschappen	€ 4,15	€ 4,88	€ 6,67	€ 7,07
Overige aankopen in winkels	€ 5,00	€ 5,00	€ 7,14	€ 5,00
Overige uitgaven	€ 3,13	€ 3,02	€ 5,00	€ 5,00
Entree / toegang voor activiteiten	€ 1,67	€ 1,78	€ 1,79	€ 1,83
Totaal	€ 21,08	€ 22,00	€ 30,60	€ 31,40

daarom niet worden opgeteld, dit is indicatief weergegeven om toch een beeld te schetsen van de totale uitgaven per nacht.

In tegenstelling tot een 'normale' verblijfsbezoeker heeft een vaste gast ook jaarlijkse uitgaven. Deze kosten zijn ook in beeld gebracht in het Vaste Gasten Onderzoek 2022 van HZ Kenniscentrum Kusttoerisme. De hoogte van deze jaarlijkse uitgaven verschilt per accommodatietype. Ook zijn niet alle kostenposten van toepassing op de verschillende typen. Zo hebben vaste gasten met een tweede woning of stacaravan op een jaarplaats niet te maken met stallingskosten. Het onderzoek laat zien dat respondenten met een tweede woning op jaarbasis de meeste uitgaven hebben (€ 10.527). Daarna volgt een jaarplaats met € 8.808.

De jaarlijkse kosten voor een seizoenplaats (€ 3.480) of vaste ligplaats (€ 2.038) liggen een stuk lager. Grote verschillen zijn zichtbaar binnen de kostenpost lokale belastingen en de kosten voor gas, water en elektra. Dit varieert van enkele tientallen euro's tot meer dan € 1.000.

Tabel 23: Jaarlijkse uitgaven van vaste gasten in Zeeland, naar accommodatietype (2022).

	Tweede woning	Jaarplaats	Seizoenplaats	Vaste ligplaats
Huur van de standplaats/ligplaats	€ -	€ 3.538	€ 2.900	€ 1.100
Hypotheek / lening verblijfsaccommodatie	€ 4.000	€ 3.500	€ -	€ -
Lokale belastingen (bijv. rioolheffing, toeristenbelasting)	€ 1.246	€ 300	€ 245	€ 60
Bijdrage Vereniging van Eigenaren	€ 400	€ -	€ -	€ -
Gas / water / elektra	€ 1.100	€ 400	€ 135	€ -
Verzekeringen	€ 361	€ 220	€ -	€ 308
Stalling buiten het seizoen	€ -	€ -	€ 200	€ 570
Schoonmaak	€ 570	€ 275	€ -	€ -
TV / telefonie / internet	€ 500	€ 125	€ -	€ -
Contributie boekingsstelsel / website / promotie	€ 1.350	€ -	€ -	€ -
Overig	€ 1.000	€ 450	€ -	€ -
Totaal	€ 10.527	€ 8.808	€ 3.480	€ 2.038

Bijlage B – Het input-output model

Het berekenen van de economische effecten van toerisme vindt plaats met behulp van een input-outputmodel. De keuze voor gebruik van dit model wordt hieronder toegelicht.

In Nederland worden veel verschillende modellen gebruikt voor het berekenen van economische impact. Met name in de context van toerisme en vrije tijd bleek dat deze verschillende berekeningen veel vragen oproepen. Reden voor Breda University of Applied Sciences (BUAs), partner van HZ Kenniscentrum Kusttoerisme, om continu onderzoek te doen naar de beste methode om de economische impact van toerisme en vrije tijd op regionaal niveau te meten. De conclusie is dat, met name voor toepassingen op regionaal niveau, het IO-model zeer veel mogelijkheden biedt. IO-modellen laten zien in welke sectoren de effecten van elke bestede euro terecht komen, uitgedrukt in output, toegevoegde waarde en werkgelegenheid. Daarom hanteert HZ Kenniscentrum Kusttoerisme dit model altijd voor economische impactanalyses van toerisme en toeristische ontwikkelingen.

Het input-outputmodel beschrijft de relaties tussen bestedingen (=input) enerzijds en de productie (=output) die daarvoor in de verschillende bedrijfsklassen nodig is. Deze relaties zijn in elke regio anders, afhankelijk van de aanwezige bedrijvigheid in regio's. Met behulp van deze relaties worden zowel de directe als de indirecte effecten zichtbaar gemaakt. Direct zijn de effecten bij sectoren die rechtstreeks verkopen aan toeristen. Bijvoorbeeld de werkgelegenheid op de camping waar de toerist verblijft of de bakker waar de toerist zijn brood koopt. Indirect zijn de effecten in de sectoren die leveren aan de sectoren die verkopen aan de toeristen. Zoals de werkgelegenheid bij de groothandel die producten levert aan de camping.

Niet berekend worden de afgeleide effecten: het feit dat extra inkomen in de verschillende sectoren ook weer leidt tot meer bestedingen. Bij het gebruik van een input-outputmodel wordt ook geen rekening gehouden met eventuele negatieve effecten. Er wordt van uitgegaan dat de bestedingen die worden opgevoerd als input niet leiden tot een afname van bestedingen elders. Daarnaast geldt bij een input-outputmodel de aanname dat de benodigde productiecapaciteit (arbeid, kapitaal, machines) vrij inzetbaar is voor het realiseren van deze input; oftewel dat de extra productie niet ten koste gaat van productie in andere sectoren. Overigens zijn een aantal van deze beperkingen gereduceerd als onderdeel van het onderzoek bij BUAs.

Om de berekeningen te kunnen uitvoeren is er een input-outputtabel specifiek voor de regio nodig. Dit is een tabel die antwoord geeft op de vraag hoeveel elke sector levert aan zichzelf, aan andere sectoren en aan hun uiteindelijke afnemers. Alleen op basis van een input-outputtabel kan de stap worden gemaakt van de directe effecten naar de totale effecten (direct + indirect). Er blijkt namelijk uit hoeveel output er in elk van de sectoren van de economie nodig is, om er voor te zorgen dat er producten en diensten geleverd kunnen worden aan (bijvoorbeeld) toeristen. Input-outputtabellen zijn veelal alleen beschikbaar op nationaal niveau. Speciaal voor dit onderzoek hebben onderzoekers van BUAs een input-outputtabel voor gemeente Sluis samengesteld.

De analyse stap-voor-stap

In deze bijlage wordt de berekening van de economische impact stap-voor-stap uitgelegd.

Van marktprijzen naar basisprijzen

De consumentenbestedingen vormen het startpunt voor de berekening van de totale economische betekenis van toerisme. Deze bestedingen zijn uitgedrukt in 'marktprijzen': prijzen die door bedrijven of consumenten worden betaald. Het IO-model is echter genoteerd in basisprijzen. Basisprijzen zijn prijzen exclusief handels- en transportmarges en exclusief netto productgebonden belastingen. De bestedingen tegen basisprijzen zijn gelijk aan de 'directe output'.

De bestedingen worden gedifferentieerd naar bedrijfsklasse ingevoerd in het input-outputmodel. Bestedingen aan logies en horeca worden ingevoerd in de bedrijfsklasse Logies & horeca en bestedingen aan entree, huur etc. worden toegekend aan de bedrijfsklasse Cultuur, sport & recreatie. Voor al deze bestedingen geldt dat de BTW in mindering wordt gebracht om de marktprijzen om te rekenen naar basisprijzen. Overige netto productgebonden belastingen en subsidies worden buiten beschouwing gelaten omdat de waarde hiervan verwaarloosbaar klein is.

Voor bestedingen in de detailhandel geldt een aantal extra berekeningen. Dit heeft de volgende reden. De producten die via de detailhandel worden verkocht zijn enorm verschillend van aard – van een plastic strandbal tot een brood en van kleding tot meubelen. Dat betekent dat ook de achterliggende relaties met andere sectoren totaal verschillend zijn: van lokaal vervaardigd tot made in China. Uit CBS-cijfers blijkt dat 50% van alle goederen die in Nederland worden aangeschaft, in het buitenland worden geproduceerd. De resterende 50% wordt in Nederland geproduceerd, waarbij 2,8% van alle goederen in Zeeland gemaakt wordt. Dit betekent dat we een gefundeerde aanname kunnen doen dat 2,8% (Zeeuwse deel) van

50% (Nederlandse deel) van alle goederen in Zeeland geproduceerd zijn. Oftewel 1,4% van alle bestedingen in de detailhandel wordt in het input-outputmodel toegewezen aan de Zeeuwse sector industrie.

Wat wel universeel is, is dat al deze producten worden verkocht via de detailhandel en naar Zeeland vervoerd worden. Daarom wordt over alle bestedingen in de detailhandel de waarde van de handels- en transportmarges berekend en ingevoerd in het regionale input-output-model. Dit laat het belang zien van toerisme voor de detailhandel in de regio.

Van directe output naar totale output

De directe output laat alleen zien welke productie er nodig is in de sectoren waar de consumentenbestedingen terecht komen. Echter, om die sectoren in staat te stellen om hun product of dienst te leveren, moeten ook andere sectoren aan het werk. Bijvoorbeeld in een horecabedrijf: als een consument een biefstuk met frietjes besteld, heeft er daarvoor al in veel andere sectoren werk plaatsgevonden: een veehouder heeft zijn runderen gehouden, de slachter heeft het rund geslacht, een agrariër heeft aardappelen geteeld, het restaurant heeft servies en bestek gekocht bij een groothandel, maar dit servies en bestek is eerst nog gemaakt door een fabriek. Enzovoorts, enzovoorts. Dit laat zien dat er ook indirect veel sectoren aan het werk moeten om uiteindelijk het eindproduct of een dienst aan de consument te leveren: vandaar directe en indirecte output.

Het input-outputmodel kan gebruikt worden om de totale output in beeld te brengen, de directe én indirecte output. In dit model worden namelijk alle onderlinge relaties tussen sectoren gevat. Voor iedere verbinding tussen twee sectoren is er een factor die aangeeft hoeveel output de toeleverende sector moet leveren om de afnemende sector in staat te stellen haar (directe) output te produceren; in dit geval zijn er dus 20 x 20 sectoren = 400 factoren. Dit samenspel van factoren zorgt voor de berekening van directe output naar totale (directe en indirecte) output.

Van output naar toegevoegde waarde

Bij het hiervoor genoemde voorbeeld is sprake van veel dubbeltellingen: de biefstuk is door heel veel sectoren heen gegaan (o.a. veehouder, slachter, groothandel, restaurant) en iedere sector voegt weer een beetje waarde toe. In een input-outputmodel wordt bij de berekening van de totale output nog geen rekening gehouden met inkoop van goederen en te betalen producentenbelastingen. Daarom worden de inkoopwaarde en ook de onderlinge belastingen tussen sectoren in mindering gebracht op de output (productie), zodat inzicht ontstaat in de toegevoegde waarde, de waarde die daadwerkelijk door de verschillende sectoren in deze regio is gecreëerd. Als bijvoorbeeld een meubelfabriek het hout in een andere regio inkoop, moet de inkoopprijs van het hout afgetrokken worden van de omzet van de verkoop van meubelen: alleen de waarde die is ontstaan door van hout meubelen te maken, mag dan als toegevoegde waarde aan de fabriek en dus die regio worden toegekend.

Van output naar inkomen en werkgelegenheid

Vanuit de output kan tevens worden berekend hoeveel banen worden gegenereerd in de regio. Per sector is bekend hoeveel output per baan wordt gerealiseerd (bron: CBS).

Bij het berekenen van de werkgelegenheidseffecten wordt geen rekening gehouden met seizoenseffecten of overwerken, de benodigde arbeid is omgerekend naar banen. Er wordt niet van uitgegaan dat het bestaande personeel meer of efficiënter gaat werken en ook wordt geen rekening gehouden met de werking van de arbeidsmarkt, zoals dat een toenemende vraag naar arbeid zou kunnen leiden tot loonstijgingen. Ten slotte wordt ook geen rekening gehouden met pendel van werknemers en het daarmee samenhangende weglekken van inkomen, bijvoorbeeld inwoners van andere gemeenten die in de gemeente werken of omgekeerd.

Bijlage C – Economische effecten verdeeld naar sectoren

Tabel 24: Economische effecten van verblijfstoerisme in gemeente Sluis – verdeeld naar sectoren (2022).

	Gecorrigeerde bestedingen (na aftrek belastingen)	Toegevoegde waarde	Werkgelegenheid (aantal banen)
A Landbouw, bosbouw en visserij		€ 187.000	2
B Delfstoffenwinning		€ 6.800	0
C Industrie	€ 387.000	€ 1.524.800	13
D Energievoorziening		€ 46.900	0
E Waterbedrijven en afvalbeheer		€ 57.000	0
F Bouwnijverheid		€ 178.500	2
G Handel		€ 5.887.700	78
H Vervoer en opslag		€ 642.300	7
I Logies en horeca	€ 149.805.000	€ 68.194.100	2.371
J Informatie en communicatie		€ 172.600	1
K Financiële dienstverlening		€ 240.200	2
L Verhuur en handel van onroerend goed		€ 1.163.800	1
M Zakelijke dienstverlening		€ 1.491.800	21
N Openbaar bestuur en overheidsdiensten		€ 129.400	1
O Onderwijs		€ 176.700	3
P Gezondheids- en welzijnszorg		€ 26.300	1
Q Cultuur, sport en recreatie	€ 11.366.000	€ 4.851.300	160
R Overige dienstverlening		€ 177.900	3
Handels-en vervoersmarges	€ 3.848.000		
Totaal	€ 165.406.000	€ 85.155.000	2.670

*Alle getallen in bovenstaande tabel zijn afzonderlijk afgerond.

Tabel 25: Economische effecten van bezoek aan Waterdunen – verdeeld naar sectoren (2023).

De totale bestedingen van toeristen (verblijfstoeristen en dagbezoekers) aan Waterdunen in 2023 bedragen zo'n € 3,6 miljoen. In onderstaande tabel wordt getoond in welke sectoren deze bestedingen leiden tot toegevoegde waarde en werkgelegenheid. De bestedingen zorgen voor 41 banen.

	Bestedingen van bezoekers	Bestedingen in basisprijzen (na aftrek belastingen) = directe output	Totale output	Toegevoegde waarde	Werkgelegenheid (aantal banen)
A Landbouw, bosbouw en visserij			€ 7.500	€ 2.800	0
B Delfstoffenwinning			€ 200	€ 100	0
C Industrie		€ 4.000	€ 87.900	€ 22.700	0
D Energievoorziening			€ 1.200	€ 700	0
E Waterbedrijven en afvalbeheer			€ 2.100	€ 800	0
F Bouwnijverheid			€ 8.400	€ 2.600	0
G Handel (detailhandel en groothandel)	€ 312.000		€ 147.100	€ 82.500	1
H Vervoer en opslag	€ 474.000**		€ 23.000	€ 9.000	0
I Logies en horeca	€ 2.626.000	€ 2.389.000	€ 2.402.300	€ 1.087.300	38
J Informatie en communicatie			€ 5.300	€ 2.400	0
K Financiële dienstverlening			€ 6.900	€ 3.600	0
L Verhuur en handel van onroerend goed			€ 32.000	€ 18.200	0
M Zakelijke dienstverlening			€ 41.400	€ 21.600	0
N Openbaar bestuur en overheidsdiensten			€ 3.200	€ 1.900	0
O Onderwijs			€ 3.200	€ 2.400	0
P Gezondheids- en welzijnszorg			€ 600	€ 400	0
Q Cultuur, sport en recreatie	€ 117.000	€ 106.000	€ 110.500	€ 45.600	2
R Overige dienstverlening			€ 5.100	€ 2.700	0
Handels- en vervoersmarges		€ 39.000			
Totaal		€ 2.539.000	€ 2.887.900	€ 1.307.000	41

*Alle getallen in bovenstaande tabel zijn afzonderlijk afgerond.

** Uitgaven aan vervoer worden niet meegenomen in een regionale economische impactanalyse, omdat de economische effecten veelal buiten de regio terecht komen.

Tabel 26: Economische effecten van bezoek aan Waterdunen – verdeeld naar sectoren (2025).

Verwacht wordt dat de totale bestedingen van toeristen (verblijfstoeristen en dagbezoekers) aan Waterdunen in 2025 bedragen zo'n € 8,4 miljoen. In onderstaande tabel wordt getoond in welke sectoren deze bestedingen zullen leiden tot toegevoegde waarde en werkgelegenheid. De bestedingen zullen zorgen voor 101 banen. Omgerekend zou dit neerkomen op zo'n 54 banen.

	Bestedingen van bezoekers	Bestedingen in basisprijzen (na aftrek belastingen) = directe output	Totale output	Toegevoegde waarde	Werkgelegenheid (aantal banen)
A Landbouw, bosbouw en visserij			€ 18.400	€ 7.000	0
B Delfstoffenwinning			€ 400	€ 200	0
C Industrie		€ 9.600	€ 215.600	€ 55.700	0
D Energievoorziening			€ 3.100	€ 1.600	0
E Waterbedrijven en afvalbeheer			€ 5.200	€ 2.000	0
F Bouwnijverheid			€ 20.600	€ 6.300	0
G Handel (detailhandel en groothandel)	€ 764.000		€ 360.800	€ 202.200	3
H Vervoer en opslag	€ 1.163.000**		€ 56.400	€ 22.000	0
I Logies en horeca	€ 6.441.000	€ 5.861.000	€ 5.893.200	€ 2.667.400	93
J Informatie en communicatie			€ 13.100	€ 6.000	0
K Financiële dienstverlening			€ 16.900	€ 8.800	0
L Verhuur en handel van onroerend goed			€ 78.500	€ 44.500	0
M Zakelijke dienstverlening			€ 101.400	€ 53.100	1
N Openbaar bestuur en overheidsdiensten			€ 7.900	€ 4.700	0
O Onderwijs			€ 7.700	€ 5.900	0
P Gezondheids- en welzijnzorg			€ 1.400	€ 900	0
Q Cultuur, sport en recreatie	€ 286.000	€ 261.000	€ 270.300	€ 111.700	4
R Overige dienstverlening			€ 12.400	€ 6.600	0
Handels-en vervoersmarges		€ 96.000			
Totaal		€ 2.539.000	€ 7.083.300	€ 3.206.600	101

*Alle getallen in bovenstaande tabel zijn afzonderlijk afgerond.

** Uitgaven aan vervoer worden niet meegenomen in een regionale economische impactanalyse, omdat de economische effecten veelal buiten de regio terecht komen.